

Susanna Jääskeläinen

Kamppailu arvojohtajuudesta

Hegemonisen vastustuksen näkökulma Ranskan politiikkaan Irakin kriisissä 2002 – 2003

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2007

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

JÄÄSKELÄINEN, SUSANNA: *Kamppailu arvojohtajuudesta*. Hegemonisen vastustuksen näkökulma Ranskan politiikkaan Irakin kriisissä 2002 – 2003

Pro gradu -tutkielma, 79 s.

Kansainvälinen politiikka

Syyskuu 2007

Irakin mahdollisia joukkotuhoaseita ja niiden eliminoimisen keinoja koskeva keskustelu nousi kansainvälisen politiikan keskiöön syksyllä 2002, kun Yhdysvallat toi asian jälleen YK:n turvallisuusneuvoston eteen. Suhtautuminen Irakin kysymykseen jakoi maat käytännössä nopeasti kahteen leiriin, sotatoimia kannattaviin ja niitä vastustaviin maihin. Ensimmäistä leiriä johti Yhdysvallat. Sodan vastustajien leirin johtajaksi profiloitui puolestaan Ranska, jonka ulkopoliittinen johto vaati aina sodan alkamiseen asti, että kaikki mahdolliset rauhanomaiset keinot tutkittaisiin ja käytäisiin läpi ennen mahdollisten sotatoimien aloittamista. Ranskan ja Yhdysvaltain yhteenotosta tuli rajuin sitten kylmän sodan päättymisen.

Tässä tutkielmassa Ranskan politiikkaa tarkastellaan hegemonian vastustuksena tai hegemonisten vastavoimien kokoamisena, jonka tavoitteena on hillitä Yhdysvaltain vaikutusvaltaa ja vahvistaa Ranskan omaa asemaa amerikkalaisvetoisessa järjestelmässä. Tällöin hegemoniaa on tarkasteltava ensisijaisesti vallan henkisten muotojen, arvojen ja käsitysten kannalta – hegemonivaltio ja keskivallan asemaan pudonnut entinen suurvalta kamppailivat kriisissä arvojen ja maailmankuvan hallinnasta. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivassa Robert W.Coxin hegemoniateoriassa juuri arvot ja vallan henkiset muodot ovat keskeisiä hegemonian edellytyksiä.

Tutkielman toisena teoreettisena viitekehyksenä tarkastellaan Ranskan toisen maailmansodan jälkeistä ns. suuruuspolitiikkaa, jonka periaatteet, strategiat ja toimintatavat näkyvät kriisissä vahvasti. Ranska menetti oman suurvalta-asemansa samaan aikaan, kun Yhdysvallat nousi hegemonivaltioksi. Tästä lähtien Ranska on tasapainoillut liittolaisuuden ja itsenäisen ja omaa asemaansa vahvistavan politiikan välillä ja hakenut uutta suuruutta mm. tukemalla aktiivisesti Euroopan yhdentymistä ja harjoittamalla aktiivista diplomatiata niin YK:ssa kuin kahdenvälisissä suhteissaan eri valtioiden kanssa.

Ranskan ulkopoliittisen johdon lausumia tarkastelevasta analyysistä käy ilmi, että Irakin kriisi asettaa maan tukalaan tilanteeseen, jonka ongelmat ovat jo aiemmilta vuosilta ja vuosikymmeniltä tuttuja. Ensinnäkin Ranska tasapainoilee kovasti vastustaessaan liian sodanhaluisena pitämäänsä Yhdysvaltain linjaa ja pitäessään kiinni itsenäisestä politiikasta – samalla kun olisi vakuutettava amerikkalaiset siitä, että Ranska on edelleen Yhdysvaltain luotettava liittolainen. Ulkopoliittisen johdon retoriikassa tasapainoilu näkyy mm. siinä, että ranskalaiselle ja amerikkalaiselle yleisölle esitetään varsin erilaisia tarinoita kriisistä ja sen merkityksestä.

Toinen jo aiemmilta vuosilta tuttu hankaluus liittyy vaihtoehtoisten arvojen esittämiseen. Ranskan on perinteisesti ollut vaikea erottautua Yhdysvalloista, koska maiden perusarvot ovat pitkälti samoja, ja maat joutuvat ikään kuin kilpailemaan niiden edustamisesta ja soveltamisen tavoista. Analyysi paljastaa, että Ranska ei Irakin kriisissäkään sinänsä lanseeraa aivan uusia, Yhdysvaltain perusarvoista poikkeavia arvoja. Se onnistuu kuitenkin esittämään vaihtoehtoisen politiikan ja johtajuuden malleja nostamalla yhteisistä arvoista esille erilaisia puolia ja erilaisia toimintatapoja niiden toteuttamiseksi.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimuksen aiheesta	5
1.2. Irakin kriisin kehittyminen eli tapahtumien kulku	7
1.3. Kaksi näkökulmaa Ranskan Irak-politiikkaan	10
2. HEGEMONIAN TEORETISOINTI JA KESKEISET KÄSITTEET	13
2.1. Hegemonisen johtajuuden tutkimuksen taustaa	13
2.2. Maailmanjärjestyksen ja vallan eri hahmotelmia	14
2.3. Maailmanjärjestys vuorovaikutuksena	15
2.4. Arvojen hallinta ja muiden suostumus hegemonian edellytyksinä	17
2.5. Instituutio – hegemonin hyvä palvelija	19
2.6. Konfliktin käsite ja vastahegemoniset ainekset: kun suostumus loppuu?	20
2.7. Vallankumousvaltiot muutoksen moottoreina	22
3. YHDYSVALLAT JA RANSKA VUODEN 2002 MAAILMANJÄRJESTYKSESSÄ	24
3.1. Yhdysvaltain hegemonian arviointia	24
3.2. Ranskan tie suuruudesta suuruuspolitiikkaan	27
3.2.1. Vallankumousvaltion omakuva ja projektion perinne	27
3.2.2. Gaullistinen ulkopolitiikka – uusi ruumis suuruudelle	29
4. RANSKAN SUURUUSPOLITIIKAN STRATEGIOITA	33
4.1 Vastustuksen politiikka – itsenäisyyttä Ranskalle ja Euroopalle	33
4.2. Tasapainottavan kumppanuuden hakeminen ja välittäjärooli	35
4.3. Euroopan suuri projekti	36
4.4. Multilateralismin valinta	38
5. TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT, METODI JA AINEISTO	41
5.1. Kielen merkitys politiikassa	42
5.2. Retoriikan merkityksiä ja perelmanilaisen luennan perusteet	43
5.3. Perelmanilaisen luennan soveltaminen tutkimuksessa	47
5.4. Aineistosta	48
6. ANALYYSI	51
6.1. Vastustusta vai ei? Kriisin merkityksen ja Ranskan toimijuuden esittäminen	51
6.2. Hyvän liittolaisen elkkeet ja transatlanttisen repeämän vähättely	54
6.3. Ristiriitaisuuksien politiikkaa liittolaisuuden puristuksessa	56
6.4. Keskiältä multilateralismin asialla	58
6.5 Muut strategiat	61
6.5.1. Euroopan rakentamisen strategia	61
6.5.2. Varoittelua yksinapaisuuden seurauksista	63
6.5.3. Ymmärtäjän ja välittäjän rooli	64
6.6 Vaihtoehtoiset arvot – oliko niitä?	65
6.6.1. Oikeudenmukaisuus	66
6.6.2. Demokratia	67
6.6.3. Ihmisarvo ja ihmisoikeudet	68

6.6.4. Rauha	69
6.6.5. Globaalin aktiivisuuden kuvia.....	70
7. LOPPUPÄÄTELMÄT	72
LÄHDELUETTELO	74

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aiheesta

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Irakin sotaa edeltäneitä tapahtumia ja erityisesti tapahtumia niiden kuuden kuukauden aikana, jotka edelsivät Yhdysvaltain 20. maaliskuuta 2003 aloittamaa hyökkäystä Irakiin. Noiden kuukausien aikana maailman huomio kohdistui keskusteluun ja kiistelyyn, joka koski Irakin väitettyjä joukkotuhoukseita ja mahdollista ydinohjelmaa sekä sitä, millaisen uhan maa muodosti muulle maailmalle ja millä tavoin tuota uhkaa olisi parasta pyrkiä eliminoimaan. Muodollisesti tärkein osa tästä keskustelusta käytiin YK:n turvallisuusneuvostossa.

Miltei jokaisen maailman valtion oli tavalla tai toisella otettava kantaa Irakin kysymykseen, niin sisäisistä kuin ulkoisistakin syistä. Erityisen keskeisessä asemassa olivat turvallisuusneuvoston jäsenet, joilla oli valta päättää Irakia koskevista päätöslauselmista. Suhtautuminen Irakin kysymykseen jakoi maat käytännössä nopeasti kahteen leiriin, sotatoimia kannattaviin ja niitä vastustaviin maihin. Ensimmäistä leiriä johti Irakin kysymyksen YK:n eteen tuonut Yhdysvallat. Sodan vastustajien leirin johtajaksi profiloitui puolestaan Ranska. Silloinen presidentti Jacques Chirac ja ulkoministerinä toiminut Dominique de Villepin pitivät kiihkeitä ja paljon huomiota saaneita puheita sen puolesta, että ennen mahdollisia sotatoimia käytettäisiin kaikki mahdolliset rauhanomaiset keinot Irakin joukkotuhoukseiden muodostaman uhan eliminoimiseksi.

Ranska sai ottaa sodan vastustamisesta myös suurimman vastuun ja kritiikin. Tuolloin Yhdysvaltain kansallisen turvallisuuden neuvonantajana toiminut Condoleezza Rice muotoili amerikkalaisten suhtautumisen sodan vastustajiin sanoen, että amerikkalaisten tulee ”antaa anteeksi Venäjälle, unohtaa Saksan toiminta ja rangaista Ranskaa” sotaa vastustaneesta politiikasta.¹ Näin huolimatta siitä, että Ranska itse asiassa suhtautui sotatoimiin alun perin jopa Saksaa maltillisemmin: Saksa ilmoitti varsin suoraviivaisesti jo syyskuussa 2002 Irakin kysymyksen noustua esille, että se vastustaa sotaa, kun taas Ranska ja Venäjä keskittyivät korostamaan muiden keinojen läpikäymisen tärkeyttä ennen mahdollisia sotatoimia.²

Kritiikistä nousee hyvin esille Ranskan ja Yhdysvaltain erityissuhde – olkoonkin, että sanalla ei ole tässä yhteydessä samaa veljellisen lämmintä konnotaatiota kuin puhuttaessa Yhdysvaltain ja Britannian erityissuhteesta. Ranskan ja Yhdysvaltain suhdetta leimaa liittolaisuuden puitteissa yhä uudelleen

---

¹ Rican lausunnosta raportoitii useissa tiedotusvälineissä sodan syttymisen jälkeen ja uudelleen Rican astuessa ulkoministerin virkaan marraskuussa 2004 (esim. Uutiskanava Deutsche Welle 17.11.2004), <http://www.dw-world.de/dw/article/0,1564,1399187,00.html>.

² Boniface 2003, 82.

ilmenevä henkien taisto. Ranska on ollut avainasemassa koko Yhdysvaltain unilateralistisen politiikan vastustuksen johtajana. Esimerkiksi tutkija Pascal Boniface katsoo, että Ranska oli ainoa maa, jolla oli kriisiin tultaessa historiasta periytyvä mahdollisuus koota ympärilleen vahva sodanvastainen koalitio. Ensinnäkään Saksalla ei edelleenkään ole – johtuen toisen maailmansodan jättämistä traumaista ja varovaisuudesta – todellista itsenäistä diplomatiata. Jos Saksa pystyykin muodostamaan itsenäisesti kantansa maailmanpoliittisiin kysymyksiin, siltä puuttuu kuitenkin kyky vetää tai houkutellessa muita puolelleen tai tehdä varsinaista aloitetta Yhdysvaltain vastustamiseksi. Yhtä lailla Venäjältä on puuttunut Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien rooli globaalisti tai edes alueellisesti merkittävän liittouman johtohahmona. Sen taloudellinen heikkous ei toimi houkuttelevana mallina muille, ja sen ongelmat esimerkiksi Tshetssheniassa ovat myös johtaneet omalta osaltaan eristäytymiseen monissa tilanteissa. Venäjän harmiksi sen ote myös entisistä neuvostotasavalloista on lipsunut pahasti viime vuosina. Bonifacen mukaan Yhdysvalloissa Irakin kriisin aikaan vahvana kuohahtaneen Ranska-vihan mittasuhteet johtuvatkin juuri siitä, että Ranska pystyi niinkin vakuuttavasti puolustamaan erilaista näkemystä maailmanjärjestyksestä – sellaisesta, jossa muiden valtioiden haaveet multilateralismista ja samanarvoisuudesta kansainvälisen oikeuden silmissä eivät jäisi Yhdysvaltain vallankäytön jalkoihin.³ Ottaen huomioon Ranskan kriisissä valitseman linjan ja erittäin korkean profiilin riskit on paikallaan kysyä, miksi Ranska lähti johtamaan sodanvastaista rintamaa – joidenkin mielestä repimään niin Eurooppaa, transatlanttisia suhteita kuin Natoakin – eli mitä arvoja se puolusti? Millä tavalla se erottautui Yhdysvalloista?

Tässä tutkielmassa on tarkoitus vastata näihin kysymyksiin asettamalla Irakin kriisi laajempaan viitekehykseen. Tutkielmassa tarkastellaan Ranskan politiikkaa Irakin kriisissä vastahegemonisten ainesten kokoamisena Yhdysvaltain unilateralistiseksi katsotun politiikan tasapainottamiseksi. Irakin kriisi esittäytyy tällöin valittuna hetkenä tai areenana pidemmällä aikavälillä tapahtuvan vastustuksen esittämiselle. Kyseessä oli muodollisessa liittolaissuhteessa olevien Yhdysvaltain ja Ranskan rajuihin yhteenotto sitten kylmän sodan päättymisen, mutta tutkielman keskeinen väite ja lähtökohta on myös, että Ranskan politiikka toteutti niitä periaatteita, joille se on toisen maailmansodan jälkeen perustunut maan pyrkiessä löytämään rooliaan uudessa maailmanjärjestyksessä – tai useammassakin sellaisessa.

---

³ Boniface 2003, 84.

1.2. Irakin kriisin kehittyminen eli tapahtumien kulku

Ei ollut yllätys, että juuri Irakin kysymys aiheutti vakavan kriisin Ranskan ja Yhdysvaltain välille. Jo 1970-luvulla Irak oli jokseenkin arka aihe liittolaisten kesken, kun Ranska ja erityisesti silloinen ulkoministeri Jacques Chirac pitivät yllä tiiviitä suhteita Irakiin ja sen johtajaan Saddam Husseinin ja Yhdysvallat tuki samaan aikaan voimakkaasti naapurivaltio Irania.

Vuonna 1991 alkaneessa Persianlahden sodassa Ranska oli Yhdysvaltain rinnalla lähettäen 10 000 sotilasta lopettamaan Irakin miehityksen Kuwaitissa. Tämän jälkeen maiden välinen railo Irakin suhteen lähti kuitenkin jälleen levenemään. Ranska pyrki luomaan uusia suhteita Irakiin Persianlahden sodan jälkeen, kun taas Yhdysvallat näytti omaksuneen pysyvän epäluuloisen asenteen maata kohtaan. Näkemyserot tiedostettiin molemmilla puolilla. Esimerkiksi YK-edustajasta Yhdysvaltain ulkoministeriksi noussut Madeleine Albright totesi ennen virkaanastujaisiaan Ranskan olleen “vaikein keskustelukumppani joka ikinen kerta, kun Irakia koskevista päätöslauselmista keskusteltiin”.⁴

Persianlahden sodan jälkeen Irak oli pysynyt jatkuvasti enemmän tai vähemmän kiistaisissa väleissä YK:n ja erityisesti Yhdysvaltain kanssa. Sodan loppuessa Irakille langetettiin kansainvälisiä pakotteita sekä asetarkastuksia, joilla oli tarkoitus eliminoida se mahdollisuus, että maa voisi jälleen varustautua merkittäväksi uhaksi muille maille. Juuri tarkastuksista puhkesi kahden Irakin sodan välisen ajan vakavin kriisi vuosina 1997–1998. Vuoden 1997 lopulla Irak esti amerikkalaisten asetarkastajien työn, mistä puhkesi mittava diplomaattinen kiista. Kiista saatiin YK:ssa hetkellisesti jo ratkaistua, mutta lokakuussa 1998 Irak ilmoitti lopettavansa kaiken yhteistyön asetarkastajien kanssa ja YK veti lähes koko henkilöstönsä pois Irakista. Irakin tarjottua muutaman päivän päästä mahdollisuutta asetarkastusten uudelle aloittamiselle YK:n tiimi kävi maassa lyhyesti vain todetakseen, että irakilaiset eivät edelleenkään tehneet yhteistyötä. Pitkin vuotta 1998 muhinut kriisi päättyi tarkastajien lähtöön ja Yhdysvaltain ja Britannian tekemiin kolmipäiväisiin ilmaiskuihin joulukuun puolivälissä. Iskuilla oli tarkoitus tuhota Irakin ydin-, kemikaalisten- ja joukkotuhoaseohjelmat.⁵ Asetarkastusten aiottu uudelleen käynnistäminen ei kaiken tämän jälkeen onnistunut. Vuonna 1999 YK:n päätöslauselmassa luotiin vaikeuksiin joutuneelle tarkastusoperaatiolle seuraaja, mutta operaatio jäi pelkäksi suunnitelmaksi Irakin hylättyä päätöslauselman. Jälleen helmikuussa 2001 Yhdysvallat ja Britannia tekivät niukasti kansainvälistä tukea saaneita ilmaiskuja rampauttaakseen Irakin ilmapuolustuskapasiteetin.

---

⁴ Jarreau, Kauffman ja Lesnes 2003.

⁵ BBC:n kronologia 97-98 kriisistä, http://news.bbc.co.uk/1/hi/events/crisis_in_the_gulf/road_to_the_brink/216264.stm.

Irakin kysymys ja erityisesti Yhdysvaltain halu puuttua siihen nyt entistä kovemmin keinoin nousivat maailman tietoisuuteen asteittain vuoden 2002 aikana. Tammikuussa 2002 alettiin laajemmin arvailla Yhdysvaltain suunnitelmia Irakin suhteen, kun George W. Bush määritteli kuuluisaksi tulleen Pahan akselinsa, johon Irak kuului yhdessä Iranin ja Pohjois-Korean kanssa.⁶ Samoihin aikoihin Washingtonin Brookings-instituutissa järjestettiin Irakia käsittelevä kokous, johon osallistui niin Washingtonin konservatiivihaukkoja kuin ranskalaistutkijoita ja –diplomaattejakin. Amerikkalaiset puhuivat ranskalaislähteiden mukaan jo tuolloin hyökkäyksestä Irakiin siinä määrin estottomasti, että paikalla olleet ranskalaiset olivat hölmistyneitä.⁷ Tämän jälkeen Ranska ottikin hetkellisesti aktiivisen roolin tilanteen rauhoittamiseksi. Se antoi irakilaisille ymmärtää, että nyt oli yhdestoista hetki tehdä yhteistyötä aseriisunnan saralla. Keväällä 2002 Ranskan jännittäviksi muodostuneet presidentinvaalit sekoittivat kuitenkin poliittista tilannetta siinä määrin, että asia jäi taka-alalle. Viimeistään saman vuoden kesällä Ranskassa osattiin jo laajemminkin uumoilla, että Yhdysvallat suunnittelee hyökkäystä maahan joko YK:n tuella tai ilman sitä.

Ranska päätti esitellä kantansa Irakin kysymykseen presidentti Chiracin suulla syyskuun 9. päivänä New York Times -sanomalehdessä. Sen toimintasuunnitelmaa kuvattiin ”kaksivaiheiseksi lähestymistavaksi”, jossa mahdollisille sotilastoimille luotiin kansainvälistä oikeutta noudattava pohja: ensin YK:n turvallisuusneuvostolle esitettäisiin päätöslauselmaa, jossa annettaisiin Irakille kolme viikkoa aikaa päästää asetarkastajat työskentelemään maassa rajoituksitta. Mikäli Irak ei suostuisi yhteistyöhön, seuraisi toinen vaihe eli sellaisen päätöslauselmaehdotuksen valmisteleminen, joka mahdollistaisi sotatoimet. Kuten todettua, Chirac ei Saksan liittokanslerin Gerhard Schröderin tavoin lähtökohtaisesti täysin kieltänyt sotatoimien mahdollisuutta.⁸

Kolme päivää myöhemmin Yhdysvaltain presidentti George W. Bush otti laajassa YK-puheessaan esille sen, että Irak ei ole noudattanut YK:n aiempia päätöslauselmia. Hän vaati Irakia suostumaan aseriisuntaan ehdoitta ja välittömästi, tai muussa tapauksessa turvallisuusneuvosto voisi langettaa sille sanktioita. Bush vakuutti osin hyvinkin skeptisille maailman johtajille, että Irak oli vakava uhka, johon piti nyt puuttua. Tässä vaiheessa Ranska oli tyytyväinen siitä, että Yhdysvallat oli ylipäättään päättänyt lähestyä Irakin kysymystä multilateralismin kehyksessä.

Seuraavien seitsemän ja puolen viikon aikana laadittiin kuuluisaksi tullutta päätöslauselmaa 1441, jossa oli määrä asettaa Irakille selvät ehdot ja vaatimukset asetarkastusten loppuun viemiseksi. Ranska teki aktiivista ja toimivaa yhteistyötä Yhdysvaltain kanssa päätöslauselman valmistelussa. Tutkija Ezra

---

⁶ Boniface 2003, 71.

⁷ Jarreau, Kauffman ja Lesnes 2003.

⁸ Jarreau, Kauffman ja Lesnes 2003.

Suleiman arvioi jopa, että Ranskan rakentava ote edusti muutosta sen suhtautumisessa erimielisyyksiin Yhdysvaltain kanssa. Suleimanin mukaan perinteiseen gaullismiin on kuulunut lyhyen aikavälin hyödyn hakeminen ja erityisesti vahva amerikkalaisvastainen retoriikka, joka teki nyt tilaa nöyrälle pragmatismille ja ratkaisun etsinnälle.⁹

Päätöslauselma 1441 hyväksyttiin yksimielisesti marraskuun 8. päivänä. Se käynnisti asetarkastukset uudelleen ja uhkasi Irakia “vakavilla seurauksilla”, ellei maa suostuisi yhteistyöhön. Taustalla oli kuitenkin piilevänä se ongelma, että päätöslauselmaa tulkittiin varsin eri tavoin. Ranskan ja Venäjän näkökulmasta päätöslauselma oli vasta ensimmäinen reaktio ongelmaan, eikä se vielä tässä muodossaan voisi johtaa voimatoimien käyttämiseen. Samaan aikaan Yhdysvallat ja Britannia katsoivat, että jokainen maa voisi vetää johtopäätökset Saddamin yhteistyöhalukkuudesta aivan itse ilman, että voimatoimien oikeutuksesta äänestettäisiin enää erikseen. Erilaiset käsitykset eivät välttämättä olleet mikään salaisuus edes osapuolille päätöslauselman hyväksymisvaiheessa. Esimerkiksi Boniface katsoo, että päätöslauselmasta tehtiin tarkoituksella tulkinnanvarainen ja näkemuserot lakaistiin maton alle – ja asetarkastukset jatkuivat pitkän tauon jälkeen.¹⁰

Tammikuussa erimielisyydet nousivat kuitenkin esille niin räikeinä, ettei niitä enää voitu jättää huomiotta. Ranskan ulkoministeri Dominique de Villepin ilmaisi YK-puheessaan 20. tammikuuta Ranskan vastustavan jyrkästi käsitystä, jonka mukaan sotaan voitaisiin päätöslauselman 1441 nojalla lähteä “lähes automaattisesti”. Samaan aikaan Yhdysvallat oli jo aloittanut sotilaskalustonsa siirtämisen kohti Irakia. Happamat äänensävyt alkoivat nyt voimistua Yhdysvalloissa. Chiracin ja Schröderin juhliessa Ranskan ja Saksan Elysée-yhteistyösopimuksen 40-vuotispäivää myhäillen maiden Irak-linjan yhtenäisyyttä puolustusministeri Donald Rumsfeld julisti Atlantin takana, että nämä kaksi maata edustavat “vanhaa Eurooppaa”.¹¹ Samaan aikaan Irakin sodan ympärille muodostuneessa leirijaossa tapahtui Ranskan kannalta ikävää kehitystä. Tammikuun lopussa amerikkalaisessa Wall Street Journal -sanomalehdessä julkaistiin brittiläis-espanjalaisesta aloitteesta laadittu kirje, jonka olivat allekirjoittaneet Puola, Unkari ja Tshekki sekä Italia, Tanska ja Hollanti. Kirje alleviivasi näiden nykyisten ja tulevien EU-maiden sitoutumista Yhdysvaltain Irak-linjaan ja esitti toivomuksen, että eurooppalaiset ja amerikkalaiset löytäisivät asiassa yhtenäisyyden.

Tammikuun lopulla asetarkastajat toivat huonoja uutisia Irakista: yhteistyö ei ollut kehuttavaa. Pian tämän jälkeen helmikuun puolella Yhdysvallat esitteli surullisen kuuluisaksi tulleita todisteitaan, joiden

---

⁹ Suleiman 2002.

¹⁰ Boniface 2003, 97.

¹¹ Jako ‘uuteen’ ja ‘vanhaan’ Eurooppaan nousi siitä, että tuolloin juuri laajentumiseen valmistautuneiden EU:n ja Naton uudet jäsenmaat olivat suurelta osin osin vanhoja jäsenmaita myönteisempiä Yhdysvaltain politiikalle.

mukaan Irakilla todella oli joukkotuhousoita.¹² Niin sanotun Vilnan ryhmän¹³ jäsenet menivät nyt askeleen verran pidemmälle aiemmasta EU-ryhmittymän kirjeestä. Ne ilmoittivat vakuuttuneensa todisteista ja olevansa valmiita mahdolliseen sotilasoperaatioon ilman uutta päätöslauselmaa. Ranskan reaktio EU:n tulevien jäsenmaiden ja potentiaalisten ehdokasmaiden uuteen linjaukseen oli kipakka. Helmikuun 17. päivänä presidentti Chirac antoi lehdistötilaisuudessa Brysselissä näiden maiden ymmärtää, että niiden tulisi olla varovaisempia lausunnoissaan. Chirac luonnehti tulevien EU- ja ehdokasmaiden kannanottoja vastuuttomiksi ja lapsellisiksi ja korosti, että tietty keskinäinen yhteisymmärrys on unionin sisällä ehdottoman välttämätöntä.¹⁴ Tämä herätti uusissa ja tulevissa EU-maissa raivoa – ja puhui omaa kieltään Ranskan kriisille antamista merkityksistä. YK:n kokouksissa Ranskan johto keskittyi pitämään voimallisia palopuheita. Kilpailevien näkemysten muotoilut alkoivat jo toistaa itseään.

Maaliskuussa Hans Blixin johtama asetarkastustiimi ilmoitti Irakin jälleen lisänneen yhteistyötä tarkastajien kanssa. Se viestitti kuitenkin tarvitsevansa vielä lisää aikaa saadakseen varmuuden Irakin joukkotuhousohjelmista. Lopullinen kuolinisku riitaisaksi kääntyneelle YK-käsittelylle tuli maaliskuun 17. päivänä. Tuolloin Britannian YK-lähettiläs ilmoitti ykskantaan diplomaattisen prosessin päättyneen ja asetarkastajien evakuoinnin Irakista olevan käynnissä. Yhdysvaltain presidentti puolestaan antoi Saddamille ja tämän pojille kaksi vuorokautta aikaa poistua maasta. Kolme päivää myöhemmin hyökkäys Irakiin alkoi.

Kuuden kuukauden ajan YK:n turvallisuusneuvosto oli Irak-kysymystä koskevien väittelyiden keskus – ja tämän pitkän ja värikkään jakson päätteeksi Yhdysvallat päätti olla enää seuraamatta YK:ssa yhteisesti määriteltäviä sääntöjä. Ranskalle tämä oli valtava pettymys.

1.3. Kaksi näkökulmaa Ranskan Irak-politiikkaan

Ranskan Irak-politiikkaa on täysin mahdollista tarkastella puhtaasti asiakysymysten kannalta, kiinnittämättä huomiota maailmanjärjestyksen tai valtioiden välisen dynamiikan ja valtapelin kysymyksiin. Näin on tehnyt muun muassa Jacques Beltran, joka katsoo, että Ranskan politiikka perustui Persianlahden sodasta lähtien johdonmukaisesti noudatettuihin periaatteisiin. Ensinnä Ranska on halunnut edistää vakautta Lähi-idässä. Ranska on suuren ja varsin aktiivisen muslimivähemmistön kotimaa, jonka intresseihin kuuluu välttää epävakauden, länsivastaisuuden tai kaunan herättämistä

---

¹² Todisteet osoittautuivat myöhemmin tekaistuuksi.

¹³ Vilnan ryhmään kuuluvat Baltin maat, Albania, Bulgaria, Kroatia, Makedonia, Romania, Slovakia ja Slovenia.

¹⁴ Chiracin puhe Brysselissä 17.2.2003.

arabimaissa. Juuri tämän kaltaista kehitystä Ranskan ulkopoliittinen johto pelkäsi hyökkäyksen Irakiin aiheuttavan: Saddamin syrjäyttämisen jälkeen maan ja koko alueen tila saattaisi olla entistäkin sekasortoisempi.¹⁵ Beltranin mukaan lähestymistapaa selitti se, että Ranskan käsitykset Irakin joukkotuhouksesta erosivat tämänkertaisen kriisin puhjetessa selvästi amerikkalaisten käsityksistä: Ranskassa uskottiin, että YK:n asetarkastajat olivat jo rampauttaneet Irakin ydinohjelmaa, eikä maa pystyisi nopeasti kehittämään ydinaseita. Biologisten ja kemiallisten aseiden osalta Ranska ja Yhdysvallat olivat samoilla linjoilla uskoessaan, että Irak oli varmasti pyrkinyt kehittämään varastojaan vuoden 1998 jälkeen ja että näiden aseiden joutuminen terroristien käsiin oli vakava riski. Ranskassa kuitenkin käsitys asetarkastajien kyvystä selvittää tilanne oli huomattavasti optimistisempi kuin Yhdysvaltain hallinnossa.¹⁶

Toisena pääperiaatteena Ranska piti Beltranin mukaan Kuwaitin miehityksestä lähtien YK:n turvallisuusneuvoston auktoriteetin kunnioittamista voimankäytön legitimitietin ainoana mahdollisena lähteenä. Irakin tuli kunnioittaa YK:n päätöslauselmia, mutta yhtä lailla länsimaiden tuli toimia niiden rajoissa. Tämän ajatuksen taustalla voi nähdä paitsi moraalisen ja tasa-arvoisen lähestymistavan osapuolten kohteluun, myös klassisen peliteoreettisen logiikan: vastapuolelta ei voi odottaa siirtoja, joita ei itse ole valmis tekemään. Lisäksi Ranska ei pitänyt Saddamin syrjäyttämistä ylipäänsä hyväksyttävänä poliittisena tavoitteena, koska turvallisuusneuvosto ei ollut tällaista tavoitetta hyväksynyt.

Kolmas Ranskan pääperiaate oli Beltranin mukaan humanitaarisen katastrofin välttäminen Irakissa. Persianlahden sodan jälkeen asetettuja sanktioita vastustavat lobbausryhmät kasvattivat Ranskassa vaikutusvaltaansa pitkin 1990-lukua, ja vaatimukset siviilien suojelusta kriisin puhjetessa voimistuivat jatkuvasti. Painostusryhmiä on toiminut muun muassa Ranskan parlamentissa, joten niiden ääni on kuulunut ulkopoliittiselle johdolle asti varsin hyvin.¹⁷

Irak-politiikan perusteiden tarkastelu on sinänsä tärkeää, semminkin kun politiikka nähdään asiatietojen perusteella tapahtuvana rationaalisena toimintana. Tässä tutkimuksessa kriisi ja sen keskiössä olleet asiakysymykset asettuvat kuitenkin laajempaan kontekstiin, jossa tarkastellaan niiden kautta maailmanjärjestyksen, transatlanttisten suhteiden ja Euroopan poliittisen yhdentymisen tiettyjä muutospaineita sekä yksittäisen valtion, tässä tapauksessa Ranskan, pyrkimyksiä vaikuttaa näihin suurempiin kokonaisuuksiin. Useat asiantuntijat katsoivat Irakin kysymyksen punninneen Euroopassa

---

¹⁵ Beltran 2002.

¹⁶ Beltran 2002.

¹⁷ Beltran 2002.

enemmän suhtautumista Yhdysvaltoihin kuin suhtautumista Irakiin.¹⁸ Tutkimuksessani keskeinen on juuri tämä aspekti. Irakin kriisin aikana EU oli sisäisesti haastavassa tilanteessa, kun se oli laajentumassa 25-jäseniseksi ja ottamassa jäseniksi aiemmin Neuvostoliiton vaikutuspiiriin kuuluneita maita, jotka nojautuivat nyt vahvasti länteen. Monet niistä olivat liittymässä samanaikaisesti sekä Naton että EU:n jäseniksi, ja pääosin uusien EU-maiden suhtautuminen Natoon ja Yhdysvaltoihin on ollut vahvan myönteistä.

Ranskan politiikasta kriisissä voi olla – ja on oltukin – montaa eri mieltä. Esimerkiksi ranskalaistutkija Pascal Cuche katsoo, että sotaa vastustaessaan Ranska repi hajalle paitsi transatlanttisia suhteita, myös omaa suurta projektiaan Eurooppaa. Cuchen mukaan Ranskan toiminnan kriisissä voi nähdä vedonlyöntinä, jonka hävittyään maa kiihdytti unionin heikentymistä tekemällä suurta vahinkoa sen poliittiselle kehitykselle. Cuchen mukaan Ranska myös vaikeutti unionin laajentumista.¹⁹

Vastaavasti Pascal Boniface on esittänyt hyvin myönteisiä arvioita Ranskan toiminnasta tarkastellen sitä erityisesti yksinapaisuuden ja Yhdysvaltain unilateralistisen politiikan vastustuksen kannalta. Boniface katsoo Ranskan kapinoineen sitä varsin yleistä käsitystä vastaan, että Yhdysvaltain politiikkaa *ei voi* vastustaa. Hän on tuonut keskusteluun mukaan globaalin kansalaismielipiteen, joka oli vahvasti sodanvastainen – ja jota Ranska siis puolusti. Boniface korostaa, että Ranska vahvisti omia asemiaan globaalisti ja etenkin kolmannen maailman maissa, kun se puolusti Irakin itsemääräämisoikeutta ja siviilejä, joita uhkasivat mittavat sodan kärsimykset.²⁰

Tämän tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole laajalti arvioida Ranskan politiikan hyvyttä tai huonoutta yleisellä tasolla. Sen sijaan tarkoituksena on asettaa se teoreettiseen sekä Ranskan ulkopoliittisia perinteitä tarkastelemaan viitekehykseen, jolloin siitä on mahdollista tehdä laajemmalle ulottuvia tulkintoja Ranskan tavoitteista ja sen suhteesta suureen liittolaiseensa.

---

¹⁸ Esim. Gnesotto 2004, Boniface 2003.

¹⁹ Cuche 2003, 412.

²⁰ Boniface 2003, 143-155.

2. HEGEMONIAN TEORETISOINTI JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1. Hegemonisen johtajuuden tutkimuksen taustaa

Hegemonia ja hegemoninen johtajuus kuuluvat kansainvälisten suhteiden tutkimuksen suuriin kysymyksiin, sillä ne liittyvät läheisesti kahteen tieteenalan ydinkäsitteeseen, *maailmanjärjestykseen* ja *valtaan*. Hegemonisen johtajuuden²¹ käsite tunnetaan parhaiten poliittisessa taloustieteessä kehitellyn hegemonisen stabiliteetin teorian kautta. Tämän teoriasuunnan tärkeimpiä kehittäjiä ovat olleet mm. Robert Gilpin ja Robert Keohane.

Käsite alkoi laajemmalti kiinnostaa tiedeyhteisöä 1970-luvulla, jolloin sen nosti esille epävakaa maailmantilanne. Yhdysvaltain asema (läntisen) maailmanjärjestyksen johtajana oli heikkenemässä. Maa oli toisen maailmansodan jälkeen muodostuneessa uudessa maailmanjärjestyksessä taloudellisten ja poliittisten instituutioiden alullepanija ja takuumies, joten sen epäonnistumiset ja suoranainen kasvojen menetys Vietnamin sodassa²² sekä 70-luvulle tultaessa puhjennut talouskriisi herättivät kysymyksiä koko järjestelmän kohtalosta.²³

Lähestymistapojen normatiivinen, teoreettinen ja empiirinen moninaisuus johtivat pian siihen, että hegemonisen johtajuuden käsitteestä tuli varsin kiistelty. Yhtäältä näkemyseroja on tuottanut käsitteeseen liitetty normatiivinen aspekti: onko yhden valtion globaali johtoasema hyvä vai huono asia? Vastausten erilaisuus ilmenee myös ilmiötä kuvaavien termien eroissa. Hegemonian tutkimuksen suurista nimistä George Modelski on käyttänyt termiä *maailmanjohtajuus*²⁴, joka liittyy myönteiseen käsitykseen johtajavetoisesta maailmanjärjestyksestä. Modelskin globaalia talousjohtajuutta käsittelevä teoria (long-cycle theory) korostaa johtajavetoisen asetelman hyviä puolia, kuten johtajan ja järjestelmän muiden valtioiden saamia hyötyjä ja voittoja, taloudellisten ja poliittisten innovaatioiden leviämistä sekä asetelman hyötyjä yleiselle tai yhteiselle edulle.²⁵ Sitä vastoin Immanuel Wallerstein on käyttänyt ytimekästä termiä *hegemonia*²⁶ viitaten järjestelmään, joka on varsin epäsuotuisa: se

---

²¹ tai: maailmanjohtajuuden, lähestymistavasta ja tutkijasta riippuen

²² Vietnamin sota oli ensimmäinen television kautta kaikkialle maailmaan välittynyt sota, joten kansalaismielipiteen kääntyminen sotaa vastaan aiheutti voimakasta liikehdintää erityisesti Euroopassa ja asetti Yhdysvaltain johtajuuden kyseenalaiseksi.

²³ Tiettyjen aikakausien tutkimus on muutoinkin leimannut hegemonisen johtajuuden teoretisointia. Etenkin Kindlebergerin suurta lamaa koskeneet ja sitä globaalin johtajuuden puutteella selittäneet tutkimukset sekä Gilpinin Yhdysvaltain ja 1800-luvun Britannian johtajuutta vertaillut tutkimus loivat pohjan, jolta aihepiirin varteenotettavana pidetty kirjallisuus on kehittynyt.

²⁴ world leadership

²⁵ Modelski 1987, 12-18.

²⁶ hegemony

perustuu hallintaan, pakottamiseen, riistämiseen ja epätasa-arvoisuuteen. Wallerstein välttää tietoisesti *johtajuus*-termin myönteisiä vivahteita.²⁷

Hegemonisen johtajuuden tutkimukseen keskeisen panoksen antaneen gramscilaisen lähestymistavan edustajat käyttävät niin ikään hegemonia-termiä, mutta yhdistävät siihen niin negatiivisia kuin positiivisiakin piirteitä, käyttäen jokseenkin sekalaisesti samantyyppisiä arvioita kuin Modelski ja Wallerstein esimerkiksi pakottavasta vallankäytöstä ja hienovaraisemmasta hallinnasta.²⁸ Positivististen lähestymistapojen julkilausuttuun viitekehykseen normatiivinen elementti ei kuulu lainkaan. Sen näkökulmasta normatiiviset ja kiistanalaiset käsitteet tulee pitää tieteestä erossa.²⁹

2.2. Maailmanjärjestyksen ja vallan eri hahmotelmia

Normatiivisen aspektin ohella vähintään yhtä merkittäviä näkemuseroja on noussut esiin hegemonian ja hegemonisen johtajuuden käsitteiden määrittelystä. Mistä aineksista hegemoninen johtajuus muodostuu ja miten se ilmenee valtioiden välillä? Kuten todettua, nämä kysymykset liittyvät läheisesti maailmanjärjestyksen ja vallan määritelmiin. Esimerkiksi realistisen tutkimusperinteen sisällä niin sanottu hegemoninen realismi tarjoaa maailmanjärjestyksestä kokonaan toisenlaisen näkemyksen kuin niin sanottu vallan tasapainon koulukunta, johon voidaan laskea niin klassiset Morgenthaun ja Aronin kaltaiset ajattelijat kuin Waltzin kaltaiset rakenteellisen realismin edustajatkin.³⁰ Vallan tasapainon koulukunta katsoo, että valtioiden olennainen ja ensisijainen tavoite on itse asiassa välttää hegemonian muodostuminen. Tästä juontuu valtioiden pyrkimys pitää kansainvälisen järjestelmän valtatasapainoa yllä esimerkiksi liittoumien ja kasvavan asevarustelun avulla. Hegemonisen realismin perinne myös tietyllä tapaa aliarvioi keskeistä realistisen lähestymistavan lähtöoletusta, valtioiden järjestelmän anarkisuutta. Anarkian sijaan korostuu järjestelmän hallinta hierarkkisin keinoin: valtaan nouseva hegemoni luo poliittisia ja taloudellisia rakenteita sekä käyttäytymisnormeja turvaverkoksi, joka suojelee sekä johtajavaltiota itseään että rakentuvaa järjestelmää.³¹

Gramscilainen koulukunta puolestaan lähestyy maailmanjärjestyksestä ja sen muutosta koko valtavirtatutkimuksesta poikkeavalla tavalla. Siitä puuttuu kokonaan ajatus, jonka mukaan maailmanjärjestys ja sen muutos perustuisivat jollekin ennalta määritellylle säännölle tai laille.

---

²⁷ Wallerstein esitti määritelmänsä hegemoniasta pääteoksessaan *The Modern World System I*.

²⁸ Rapkin 1990, 3.

²⁹ Rapkin 1990, 1-2.

³⁰ Carlsnaes, Risse, Simmons 2003, 354.

³¹ Carlsnaes, Risse, Simmons 2003, 354-355.

Olennaista onkin tietyn maailmantilanteen ja sen muutospotentiaalin analysointi.³² Gramscilaisia sovelluksia kuvataan usein *historistisiksi*, sillä niiden tavoitteena on paljastaa tietyille ajalle ominaiset historialliset rakenteet ja selittää siirtymiä rakenteesta toiseen. Teorian tehtävä onkin tällöin maailmanjärjestyksen kehityspotentiaalin selittäminen: mistä tekijöistä lähtien, millaisessa prosessissa ja mihin suuntaan rakenne voisi muuttua.³³ Tutkimuskysymykseen ajatusta voi soveltaa esimerkiksi näin: oliko Irakin kriisiä ympäröineessä maailmanjärjestyksessä muutospotentiaalia – ja jos oli, niin millaista ja mitkä voimat sitä tuottivat? Miten tämä muutoksen tarve tai tendenssi näkyi itse kriisissä? Miten toimijat, vaikkapa eri valtiot ja eritoten Ranska, ilmensivät muutoksen tarvetta?

2.3. Maailmanjärjestys vuorovaikutuksena

Tässä tutkimuksessa hegemonisesta johtajuudesta ja sen vastustuksesta korostuu valtion vallan tarkastelu arvojohtajuutena ja sitä kautta myös hegemonisen johtajuuden haastaminen arvojen hallinnan tasolla. Tutkimuksen pääasiallinen teoreettinen viitekehys on gramscilainen hegemoniateoria, joka sopii tutkimuksen pääasialliseksi teoriaksi juuri arvojen hallinnalle antamansa painoarvon vuoksi. Teoria ei sinänsä väheksy materiaalisten tekijöiden osuutta valta-asetelmien muutoksessa, mutta se korostaa *mielten hallinnan* merkitystä hegemonisen johtajuuden edellytyksenä. Hegemoninen valta on paljon muutakin kuin mitattavissa olevia sotilaallisia tai taloudellisia vahvuuksia. Arvojen hallinta on todellinen edellytys sille, että vahvasta valtiosta voisi tulla varsinainen hegemonivaltio. Verrattuna muihin alan esityksiin hegemoniasta tässä teoriassa korostuu lisäksi materiaalisten ja ei-materiaalisten tekijöiden välinen, alati kehittyvä suhde hegemonisen maailmanjärjestyksen muotoutumisessa ja toiminnassa.³⁴

Uusgramscilaiset teoriat ovat kansainvälisiin suhteisiin tehtyjä sovelluksia italialaisen Antonio Gramscin kirjoituksista, jotka käsittelevät viime vuosisadan alun Italian luokkayhteiskuntaa. Monista Gramscin teorian jalostajista sitä on kansainvälisten suhteiden alalla pisimmälle kehittänyt Robert W. Cox. Maailmanjärjestys hahmottuu Coxin teoriassa vuorovaikutuksena, jonka yhtenä keskeisenä voimana arvot ja käsitykset toimivat.

Cox on pukeutunut maailmanjärjestykseen vaikuttavat voimat kolmioiden muotoon kuvatakseen vuorovaikutussuhteita, joista sekä maailmanjärjestys että kaikki sen pienet osaset muodostuvat. Nämä

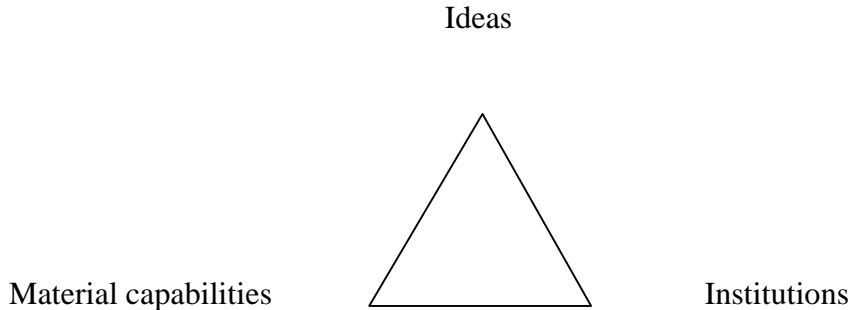
---

³² Sinclair 1996, 8.

³³ Cox 1996, 53.

³⁴ Ikenberry & Kupchan 1990, 52.

kolme voimaa ovat materiaaliset resurssit, käsitykset (tai mielikuvat) sekä instituutiot.

Materiaalisiin resursseihin voidaan laskea teknologinen ja organisationaalinen kapasiteetti, teknologian avulla muunnettavissa olevat luonnonvarat, muun muassa sotilasvoimille ja teollisuudelle kertyneet varsinaiset fyysiset välineistöt, sekä viimeisenä muttei vähäisenä taloudellinen vauraus, joka hallitsee ja hallinnoi kaikkea edellä mainittua.³⁵ Cox toteaa materiaalisten voimien käsittävän sekä tuottavaa että tuhoavaa potentiaalia.

Käsitykset tai mielikuvat jakautuvat kahteen, kiistattomuutensa ja pysyvyytensä mukaan erilaiseen ryhmään: intersubjektiivisiin merkityksiin sekä kollektiivisiin mielikuviin. Edelliset ovat tietyssä historian vaiheessa jokseenkin kiistattomia ja kuuluvat niin kutsuttuun arkijärkeen. Esimerkiksi valtion käsite yhtenä inhimillisen järjestäytymisen muodoista on intersubjektiivinen käsite, sillä se koetaan ainakin tieteellisten piirien ulkopuolella itsestään selväksi, jopa *luonnolliseksi* kansojen järjestäytymisen muodoksi. Kollektiiviset mielikuvat puolestaan voivat olla hyvinkin erilaisia ja kilpailevia eri ihmisryhmien edustaessa niitä. Niitä ovat tyypillisimmillään esimerkiksi käsitykset politiikasta ja siitä, miten eri asioita – vaikkapa Irakin joukkotuhoaseista puhjennutta kriisiä – olisi parasta ratkaista.³⁶

Instituutioiden merkitys ja rooli puolestaan on ilmentää, vahvistaa ja uusintaa maailmanjärjestyksen vallitsevaa ideologiaa – ne ovat siis johtavan valtion alulle panemia, tai vähintäänkin sen hyväksymiä. Kansainvälisille järjestöille Cox nimeää hegemonian kannalta ainakin neljä tärkeää tehtävää. Ne ilmentävät hegemonisen maailmanjärjestyksen laajentamista helpottavia sääntöjä, legitimoivat järjestykseen kuuluvia normeja, sitouttavat tähän järjestykseen periferisten maiden eliittejä sekä imevät itseensä vastahegemonisia käsityksiä ja aloitteita.³⁷

---

³⁵ Cox 1981, 136.

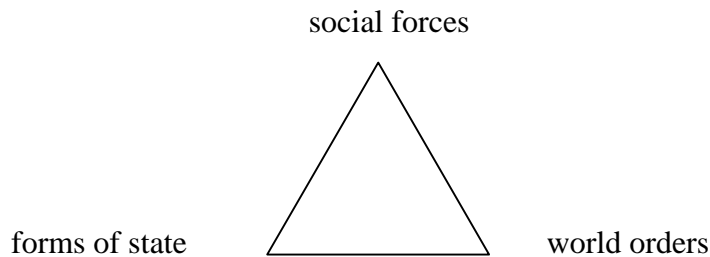
³⁶ Cox 1981, 136.

³⁷ Cox 1983, 172.

Cox on halunnut jättää vuorovaikutusta korostavaan teoriaansa monisuuntaisuuden ja vapauden elementin: säännönmukaisuutta maailmanjärjestyksen muodostumisessa ei hänen mukaansa ole, vaan mainittujen voimien muutokset voivat kulkea kaikkiin suuntiin. Kriitikot ovat nähneet juuri tässä kohtaa aukon teorian selitysvoimassa, mutta Coxin ratkaisu on tietoinen.

Edelleen Cox kuvaa kolmion muodossa kolmea tasoa, joilla mainitut kolme voimaa aiheuttavat muutosta.

Tasot, joilla eri voimien vuorovaikutuksessa syntyvää järjestystä ja sen muutosta voidaan tarkastella, ovat kuvion mukaisesti yhteiskunnallisten voimien, valtion järjestäytymisen sekä maailmanjärjestyksen taso. Myös näiden tasojen välinen vuorovaikutus on tärkeä osa teoriaa, jolloin muutokset yhdellä tasolla voivat johtaa muutoksiin toisella.³⁸

Kolmioiden muodossa kuvatun vuorovaikutuksen lopputulema on kulloinenkin maailmantilanne, Coxin termein *historiallinen rakenne*, jossa yhdistyvät aikakaudelle ominaiset ajatusmallit, materiaaliset olosuhteet sekä instituutiot. Muutosta, sen mahdollisuutta tai muutoksen suunnan todennäköisyyksiä pystytään tarkastelemaan rinnastamalla ja liittämällä toisiinsa erilaisia historiallisia rakenteita.³⁹ Tämä rakenne ei luonnonlain tavoin määrittele ennalta ihmisen tai valtion toimintaa, mutta se on kaiken toiminnan konteksti asettaen odotuksia, paineita, ja tapoja.⁴⁰ Historiallinen rakenne voi – niin valtion kuin maailmanjärjestyksenkin tasolla – olla joko hegemoninen tai ei-hegemoninen.

2.4. Arvojen hallinta ja muiden suostumus hegemonian edellytyksinä

Gramscilainen lähestymistapa tekee tarkan määrittelyeron hallinnan ja varsinaisen hegemonian välille, jolloin käytössä on myös valtavirtatutkimukseen verrattuna varsin erilainen vallan määritelmä. Yhden

---

³⁸ Cox 1981, 138.

³⁹ Sinclair 1996, 11. Metodologiselta kannalta Cox ja Sinclair vertaavat historiallisia rakenteita Weberin ideaalityyppeihin. Ne tarjoavat loogisen, koherentin ja yksinkertaistetun mallin monimutkaisesta todellisuudesta ja pystyvät ilmaisemaan muutoksen tendenssejä ja skenaarioita.³⁹

⁴⁰ Cox 1981, 135.

valtion materiaallinen ylivalta, taloudellinen tai sotilaallinen vahvuus, voi hyvinkin olla hegemonian käytännön edellytys, mutta se ei vielä riitä hegemonian määritelmäksi.⁴¹

Coxin mukaan hegemonin taloudellisella ja sotilaallisella vahvuudella on merkitystä johtajuuden saavuttamisessa ja ylläpitämisessä, mutta määrääviä hegemonian kehittymisessä ovat kulttuuriset ja ideologiset tekijät.⁴² Edellä kuvattua monisuuntaisen vuorovaikutuksen ajatusta ei tässä kohtaa sovi unohtaa, sillä materiaaliset tai tuotannon olosuhteet vaikuttavat vahvasti arvoihin, normeihin ja käsityksiin. Kapitalistisen hegemonin levittämät arvot eivät ole samoja kuin kommunistisen. Näin ollen hegemonia onkin Coxin mukaan hallintaa, johon liittyy kokonainen johtavan valtion luoma järjestys. Hegemonia maailmanjärjestyksen tasolla on välttämättä sekä yhteiskunnallinen, taloudellinen että poliittinen rakenne: se ei voi olla vain jotain näistä, vaan sen on välttämättä ilmentävä kaikissa kolmessa.⁴³

Tarkastellessaan hegemonisen järjestyksen syntymistä ja sen pysyvyyttä Cox nostaa esille *suostumuksen* käsitteen. Hegemonia ja sen säilyminen edellyttää muiden valtioiden *de facto* suostumusta, joten niiden on koettava järjestelmän periaatteet myös itselleen jossain määrin edullisiksi huolimatta siitä, että nämä periaatteet tosiasiallisesti pönkittävät ja uusintavat johtovaltion ylivoimaista asemaa.⁴⁴ Mielen hallintaa korostettaessa hegemoninen rakenne on siis arvojen ja käsitysten rakenne, joka tunkeutuu läpi koko valtioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden järjestelmän.⁴⁵

Gramscilaisen hegemoniakäsityksen keskeisenä perustana on macchiavellilainen valtakäsitys. Realismin varhaisena oppi-isänä tunnettu Niccolo Macchiavelli puki määritelmänsä vallasta niin sanotun kentaurivertauksen muotoon: *Todellinen* valta on yhdistelmä ihmistä ja petoa. Pysyäkseen vallassa ruhtinaan on osattava käyttää kahta eri asetta, lakia ja voimaa. Edellinen on ominainen ihmiselle, jälkimmäinen pedolle. Näin ollen vain typerä ruhtinas käyttäisi pelkkää voimaa, mutta koska pelkkä laki ei aina riitä, voima tulee täydentämään sitä.⁴⁶

Kansainvälisen politiikan alalla vallan kaksipäistä olemusta on hahmottanut kuuluisasti muun muassa Joseph S. Nye. Hän lähestyy vallan huomaamatonta ja väkivallatonta aspektia *pehmeän vallan*⁴⁷ käsitteen kautta. Nye määrittelee pehmeän vallan kyvyksi luoda ja muovata toisten preferenssejä. Pehmeän vallan varsinaisina lähteinä Nye pitää valtion vähemmän mitattavissa olevia ja

---

⁴¹ Cox 1981, 139.

⁴² Cox 1996, 518.

⁴³ Cox 1983, 171-2.

⁴⁴ Cox 1987, 7.

⁴⁵ a structure of values and understandings about the nature of order that permeates a whole system of states and non-state actors. Cox 1996, 151.

⁴⁶ Macchiavelli 1995, 54-55.

⁴⁷ soft power

kouriintuntuvia resursseja. Näitä ovat kulttuuri, ideologia sekä instituutiot.⁴⁸ Nyeille *kova valta*⁴⁹ puolestaan käsittää sekä suoran voimankäytön keinot että taivuttelun tietynlaiseen politiikkaan. Taivuttelu tarkoittaa käytännössä toisen valtion politiikan muuttamisyriksiä, joissa välineinä voivat olla niin kepit kuin porkkanatkin – siis esimerkiksi taloudelliset kannustimet ja pakotteet.⁵⁰

Coxin suosimaan suostumuksen käsitteeseen liittyä olennaisesti kysymys hallitsevan hegemonin arvoista ja normeista. Hegemonian edellyttäessä tietyn maailmankuvan arvojen ja normien sisäistämistä on kysyttävä, miten arvoista ja normeista sitten tulee universaaleja? Cox ei ole käsitellyt tätä prosessia kovin laajasti. Hän nimeää kuitenkin Gramsciin viitaten *transformism* käsitteen, joka viittaa johtovaltion *kouluttavaan* rooliin. Muiden maiden eliittejä voi kouluttaa hallitsevaa järjestelmää tukevien arvojen kannattajiksi esimerkiksi ottamalla heitä jäseniksi kansainvälisiin instituutioihin, joissa he käytännössä pakostikin uusintavat ja levittävät näitä arvoja ja ajatusmalleja. Samalla instituutioissa ikään kuin imaistaan pois potentiaaliset vastahegemoniset ainekset.⁵¹

2.5. Instituutio – hegemonin hyvä palvelija

Instituutioilla on hegemonisessa järjestyksessä hyvin keskeinen rooli, sillä institutionalisaatio on yksi keino vakiinnuttaa tietty järjestys. Instituutio jo sinällään heijastaa niitä valtasuhteita, joiden vallitessa se on saanut alkunsa. Sen lähtökohtainen taipumus on tukea näitä valtasuhteita palvelevia kollektiivisia mielikuvia.⁵²

Yksi instituutioiden keskeinen tehtävä on tarjota keinoja ja puitteita konfliktien ratkaisemiseen voimaa käyttämättä. Hegemonisessa maailmanjärjestyksessä instituutiot liittyvät kiinteästi ajatukseen väkivallattomasta ja huomaamattomasta vallankäytöstä. Ne toimivat viitekehyksenä, joka saa hegemonin arvot ja intressit näyttämään universaaleilta, jolloin muut osapuolet ovat valmiita hyväksymään ne eikä voimankäyttöä tarvita.⁵³

Instituution voi vanhaa sanontaa mukaillen todeta olevan hegemonin hyvä palvelija, mutta huono isäntä. Hegemonivaltion etujen mukaista ei ole antaa instituutiolle kaikissa tilanteissa edes sitä valtaa, jota se itse on sille alun perin vaatinut. Perusteellisemmin tätä ilmiötä on tarkastellut esimerkiksi Bruce Cronin, jonka ajatukset täydentävät hyvin hegemoniateorian instituutiokäsitystä. Cronin on tarkastellut Yhdysvaltain jokseenkin kaksinaismoralistista suhtautumista YK:hon ja todennut, että instituutiosta voi

---

⁴⁸ Nye 1990, 32.

⁴⁹ hard power

⁵⁰ Nye 1990, 31.

⁵¹ Cox 1983, 173.

⁵² Cox 1981, 136.

⁵³ Cox 1981, 137.

monissa tilanteissa tulla este tai haitta hegemonin toiminnalle. Tällöin hegemoni pitää viisaampana ratkaisuna instituution ja sen arvojen yli kävelemistä huolimatta siitä, että instituution vaalimat arvot ovat hegemonin itsensä suosimia ja sen etujen mukaisia. Hegemoni siis *periaatteessa* kannattaa edelleen instituution edustamia arvoja, mutta joutuu käytännön tilanteessa rikkomaan niitä vastaan. Tilanne on hegemonin kannalta hankala, sillä vaikka se lyhyellä aikavälillä voittaa rikkomalla instituutiota ja sen arvoja vastaan, vähentää instituution heikentyminen pitkällä aikavälillä sen omaa valta-asemaa.⁵⁴ Kyse on itse asiassa hegemonin kahden eri roolin välisestä ristiriidasta: hegemoni on järjestelmän johtohahmo ja samaan aikaan omia etujaan ajava suurvalta. Ristiriita liittyy edellä käsitelyyn vallan kaksipäisyyteen eli siihen, että hegemonilla on käyttöarsenaalissaan kahdenlaista valtaa, pakottavaa ja hegemoniassa piilevää valtaa. Tässä tilanteessa johtava valtio voikin siis käyttäytyä suurvaltaroolinsa mukaisesti käyttäen pakottavaa valtaa – ja nakertaa siten epäsuorasti omaa asemaansa. Cronin kuvaa tätä ilmiötä *hegemonian paradoksiksi*.⁵⁵

Cox toteaa, että hegemonisten instituutioiden ollessa heikoilla niiden puolustajat löytyvät yleensä keskivaltojen joukosta. Koska instituutiot suitsivat myös johtovaltion valtaa edes jonkinlaisiin rajoihin ja puitteisiin, ne myös kasvattavat keskivaltojen suhteellista valtaa tehden niiden toimintaympäristöstä on turvallisemman.⁵⁶

2.6. Konfliktin käsite ja vastahegemoniset ainekset: kun suostumus loppuu?

Edellä kuvattujen itseään vahvistavien rakenteidensa ansiosta hegemoninen järjestys on varsin kestävää laatua. Vastahegemonisia aineksia syntyy kuitenkin väistämättä. Kuten todettua, hallitsevalla järjestelmällä on keinonsa taltuttaa vasta-aineksia, esimerkiksi tukahduttamalla ja imemällä niitä itseensä kansainvälisten instituutioiden avulla.

Gramscilaiset lähestymistavat korostavat *konfliktin* käsitettä valta-asetelmien ja hegemonian muutoksen tarkastelussa. Coxin metodi maailmanjärjestyksen muutoksen analysoinnissa on etsiä vallitsevasta järjestyksestä ristiriitoja ja konflikteja, jotka voisivat johtaa muutokseen. Konflikti voi muodostua koko järjestelmää muuttavaksi voimaksi:

*Historical phases in our own current civilization are produced, one following the other, in a process of contradiction. The contradictions and conflicts that arise within any established structure create the opportunity for its transformation into a new structure.*⁵⁷

---

⁵⁴ Cronin 2001, 113.

⁵⁵ Cronin 2001, 104-5.

⁵⁶ Cox 1996, 242.

⁵⁷ Cox 1996, 146.

Timothy J. Sinclair tiivistää tämän analysointiprosessin seuraavasti: Ensi vaiheessa analysoidaan sitä, miten järjestelmä (esim. valtioiden yhteisö) toimii ja havainnoidaan sen olemassa olevia ominaisuuksia ja lainalaisuuksia. Toisessa vaiheessa pyritään paljastamaan tarkastelun kohteena olevan järjestelmän muutospotentiaali. Tässä vaiheessa merkittävässä roolissa on ristiriitojen ja konfliktien tunnistaminen. Erilaiset järjestelmän sisällä syntyvät jännitteet toimivat potentiaalisen muutoksen prosessissa perussoluina.⁵⁸

Historiallisen materialismin katsantokannasta konflikti on siis rakentava elementti. Siinä piilee prosessi, jossa ihmisluontoa muovataan yhä uudelleen ja uudelleen. Tässä prosessissa syntyy myös jatkuvasti uusia yhteiskuntasuhteiden malleja sekä niihin sopivia sääntöjä ja normeja – ja edelleen myös näiden yhteiskuntasuhteiden sisällä kehittyviä konflikteja, jotka pitävät prosessin liikkeessä.

Konfliktin korostuminen on yhteinen piirre realistiselle ja historiallisen materialismin lähestymistavalle, mutta sen merkitykset ovat hyvin erilaisia. Realistisen käsityksen mukaan konflikti on valtioiden välisen toiminnan pysyvä piirre, joka juontaa juurensa ihmisluonnon valtaa janoavasta olemuksesta – johtaen jatkuvaan kilpailuun ja nollasummapeleihin. Juuri tähän viitataan kun aika ajoin todetaan, että poliittista realismia leimaa muuttumaton ‘melankolinen ajattelu’. Erona siis on, että konflikti maailmanjärjestyksessä on realistille lopputulos, mutta historiallisen materialismin edustajalle moottori, joka mahdollistaa muutoksen.⁵⁹

Mihin lopputulokseen vastahegemonisten aineksien voimistuminen voi sitten johtaa? Coxin teoriassa skenaarioita on kolme: ensinnäkin vastahegemoniset ainekset voidaan tarvittaessa taltuttaa pakottavin keinoin. Jos ne pääsevät vallalle tietyn valtion sisällä ja johtavat kyseisen valtion hallinnon vaihtumiseen hegemonista järjestystä selvästi vastustavaksi ja nakertavaksi, kyseinen valtio voidaan esimerkiksi eristää ulos kansainvälisestä yhteisöstä. Mikäli vasta-ainekset selviytyvät vielä paremmin, on toinen vaihtoehto ei-hegemoninen maailmanjärjestys, jossa eri valtakeskukset kilpailevat keskenään. Esimerkiksi taloudellisten instituutioiden ja järjestelmien hylkääminen vaatisi kuitenkin, että riittävän suuri joukko maita hylkäisi ne ja perustaisi kilpailevan valtakeskuksen omine järjestelmineen ja instituutioineen.⁶⁰

Kolmantena mahdollisuutena on varsinaisen vastahegemonian syntyminen. Sen edellytyksenä olisi koherentti ja yhdenmukainen käsitys vaihtoehtoisesta maailmanjärjestyksestä – ja tietenkin myös riittävän suuri valtakeskittymä haastamaan väistyvää hegemoniakeskusta. Coxin hegemoniaa

---

⁵⁸ Sinclair 1996, 8.

⁵⁹ Esim. Cox 1981, 134.

⁶⁰ Cox 1981, 150-151.

taloussuhteiden näkökulmasta painottava esimerkki on kolmannen maailman valtioiden koalitio, joka vastustaisi hegemonin hallintaa ja pyrki syrjäyttämään keskuksen ja periferian välisen riistosuhteen, tavoitteenaan periferian maiden suurempi itsemääräämisoikeus. Tämän esimerkin yhteydessä Cox viittaa jälleen valtioiden sisäisen järjestyksen merkitykseen yritettäessä luoda vaihtoehtoista järjestystä: vastahegemonisen rakenteen syntyminen vaatisi sisäisten rakenteiden ja voimien vahvistumista.⁶¹ Vastahegemonian syntyminen edellyttäisi siis viime kädessä samantyyppisiä sisäisiä vahvuuksia ja rakennelmia valtiolta kuin mitä vallitsevallakin hegemonialla on.

2.7. Vallankumousvaltiot muutoksen moottoreina

Vaikka Coxin teoria liikkuu ontologisesti katsoen usealla tasolla maailmanjärjestyksistä yhteiskunnallisiin voimiin, on sen lähtökohta hegemonisen järjestyksen syntyyn varsin valtiokeskeinen: hegemonia tai vastahegemonia on mahdollista perustaa ainoastaan valtion sisällä. Globaalin tason hegemonia on Coxin mukaan eräänlainen ulkoistuma valtion sisäisestä hegemoniasta. Yhtä lailla kaikki merkittävät muutokset maailmanjärjestyksessä ovat jäljitettävissä muutoksiin yhteiskunnallisissa suhteissa ja kansallisten poliittisten järjestelmien sisällä.⁶² Jossain määrin gramscilainen hegemoniateorian sovellus jakaa siis realismin kanssa myös valtiokeskeisen ajattelutavan.

Todellinen, jopa globaalitasolle ulottuva valta nousee yhteiskunnallisista voimista ja valtion sisältä. Valtioiden lähtökohdat ja mahdollisuudet hegemoniseen projektiin ovat kuitenkin hyvin erilaisia. Suurvalloilla on ensinnäkin huomattavasti pieniä valtioita vahvempi kapasiteetti muovata ulkopoliittikaansa valtion sisäisiä tarpeita ja etuja palvelevaksi. Vielä tarkemmin Cox määrittelee, että vahvimpia ovat valtiot, jotka ovat käyneet läpi perusteellisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen vallankumouksen sekä työstäneet läpikotaisesti näiden muutosten seuraukset valtiokoneiston ja yhteiskuntasuhteiden tasolla. Historiallisiin esimerkkeihin tukeutuen Cox katsookin, että hegemonian perustaminen näyttäisi olevan mahdollista vain niin sanotuille *vallankumousvaltioille*, joihin kuuluvat muun muassa Ranska, Britannia ja Yhdysvallat.⁶³ Näillä vallankumousvaltioilla on siis Coxin mukaan hyvä ennuste pystyä käymään läpi sen tyyppisiä yhteiskunnallisia muutoksia, joiden perusteella ne voivat luoda uutta järjestystä globaalilla tasolla.⁶⁴

---

⁶¹ Cox 1981, 151.

⁶² Cox 1983, 173-4.

⁶³ Cox 1983, 171.

⁶⁴ Cox tarkastelee keskeisimpinä esimerkkeinään Britannian nousua maailman keskuksiksi teollistumisen myötä 1800-luvulla ja Yhdysvaltain nousua maailmantalouden veturiksi sekä ideologian ja instituutioiden esikuvaksi toisen maailmansodan jälkeen.

Vastaavasti 'heikompiin' valtioihin uusi järjestys tulee ikään kuin tuontitavarana. Sen arvoja ja instituutioita pyritään omaksumaan ja soveltamaan omiin rakennelmiin ja järjestelmiin hävittämättä kuitenkaan olemassa olevia poliittisia rakenteita. Valtioiden jakautuminen vahvoihin ja heikkoihin sekä hegemonian leviäminen johtovaltiosta muihin valtioihin merkitsevät, että hegemoninen maailmanjärjestys jakautuu (tiivimmän hegemonian) ytimeen ja (heikomman hegemonian) periferiaan.⁶⁵ Yhtä lailla valtioiden erilaiset piirteet näkyvät Coxin käsityksissä siitä, millä tavoin ja millaisia strategioita käyttämällä vallankumous – tai vallitsevan järjestyksen muutos – olisi mahdollista toteuttaa kussakin yhteiskunnassa. Coxin näkemys pohjautuu jälleen kerran Gramscin luokkayhteiskuntaa ja sen muutoksia kuvaavien käsitteiden ja ajatusten soveltamiseen. Gramsci tuli bolshevikkivallankumousta tarkastellessaan siihen johtopäätökseen, että läntisen Euroopan olosuhteet poikkesivat suuresti Venäjän poliittisista ja yhteiskunnallisista olosuhteista ja vaativat siten erilaista lähestymistapaa järjestyksen muuttamiseksi. Keskeinen ero Gramscin mukaan oli se, että länsimaissa sisäiset yhteiskunnalliset voimat olivat huomattavasti vahvempia ja monimuotoisempia ja täydensivät siten varsinaisen valtiokoneiston toimintaa. Tämän vuoksi Venäjän tapahtumien kaltainen vallankumousyritys *hyökkäyssodan* strategialla, kuten Gramsci sitä kutsui, pysähtyisi länsimaissa yhdistyneiden kansallisten voimien vastustukseen. Kehittyneemmän yhteiskunnan vallankumouksen tulisi tapahtua *asemasodan* strategiaa käyttäen, mikä merkitsisi uuden valtion perusteiden aktiivista ja määrätietoista rakentamista hitaasti ja asteittain valtion sisälle. Kansalaisyhteiskunta ja muut ruohonjuuritason voimat tulisi voittaa puolelleen ennen varsinaista valtiokoneistoa, jotta tulos voisi olla kestävä.⁶⁶

Sovellettaessa asemasodan ja hyökkäyssodan käsitteitä maailmanjärjestyksen tasolle Cox katsoo siis, että tällä tasolla Gramscin Italiaa ja länsimaita koskeva analyysi toimii jopa paremmin kuin alkuperäisessä kontekstissään: vain asemasota voi pitkällä tähtäimellä johtaa todellisiin rakenteellisiin muutoksiin maailmanjärjestyksessä. Asemasota puolestaan edellyttää yhteiskunnallis-poliittisen perustan luomista muutokselle, jolloin uusia historiallisesti merkittäviä yhteenliittymiä voi syntyä. Kuten todettua, kansallinen konteksti on siis ainoa taso, jolla uudelle historialliselle yhteenliittymälle voidaan luoda perusta.⁶⁷

---

⁶⁵ Cox 1983, 171. Keskukseen ja periferian ajatus on laajemminkin jaettu hegemonisen johtajuuden teoriassa – sitä käyttää mm. Immanuel Wallerstein.

⁶⁶ Cox 1983, 165.

⁶⁷ Cox 1983, 174.

3. YHDYSVALLAT JA RANSKA VUODEN 2002 MAAILMANJÄRJESTYKSESSÄ

3.1. Yhdysvaltain hegemonian arviointia

Voiko nykyistä tai Irakin kriisiä edeltänyttä maailmanjärjestystä sitten luonnehtia hegemoniseksi?

Hegemoniatutkijoiden, sen enempää kuin muidenkaan suurvaltapolitiikan tutkijoiden, piirissä ei ole juuri erimielisyyttä siitä, etteikö Yhdysvallat toisen maailmansodan jälkeen olisi noussut hegemonivaltioksi. Sen sijaan sen valta-aseman pysyvyydestä 40-luvulta näihin päiviin näkemykset poikkeavat huomattavasti enemmän. Yhdysvaltain johtoasema on ehditty kyseenalaistaa ja siinä on nähty säröjä ja heikkenemistä useampaankin otteeseen. Erityisesti Vietnamin sodan ja 1970-luvun alun talouskriisin sekä Yhdysvaltain taloudellisen aseman suhteellisen heikkenemisen 80-luvulle tultaessa katsottiin olevan merkkejä hegemonian rapistumisesta. Toisaalta 1990-luvulla useimmat tutkijat katsoivat Yhdysvaltain vallan kasvavan uuteen huippuunsa Neuvostoliiton romahdettua ja jaettua valtasuhteiden kortit perusteellisesti uudelleen. Varsin yleisesti tulkittiin, ettei mikään ole enää Yhdysvaltain tiellä vastakkaisen navan käytännössä hävittyä valtakeskusten kartalta.⁶⁸

Tarkasteltaessa Yhdysvaltain asemaa tämän tutkimuksen pohjana olevan gramscilaisen hegemoniakäsityksen ja sen käsitteiden näkökulmasta käy kuitenkin ilmi, ettei maailman muutos ollut vuoteen 2002 tultaessa johtanut Yhdysvaltain hegemonian päättymiseen tai edes kovin merkittävään murrokseen sen heikkenemisessä. Puolen vuosisadan aikana asetelmat Yhdysvaltain ja muiden valtioiden välillä ovat jossain määrin muuttuneet, mutta näissä muutoksissa ei voida nähdä historiallisen rakenteen vaihtumista toiseen. Sen sijaan tiettyjä konfliktin aineksia on helpostikin nähtävissä.

Arvioitaessa ensin Yhdysvaltain valta-asemaa *materiaalisten voimien* näkökulmasta voidaan todeta, että kaikkein kiistattomin johtoasema sillä oli vuoteen 2002 tultaessa sotilaallisen kapasiteettinsa osalta. Yhdysvaltain johtoasemaa suurimpana sotilasvaltana voi edelleen kuvata ylivoimaiseksi. Relevanttia haastajaa ei liioin löydy muista valtioista tai valtiokeskittymistä, sillä käytännössä esimerkiksi EU-maiden sotilaallinen kapasiteetti nojaa yhä pitkälti Naton rakenteisiin ja sotilaalliseen voimaan.

Vastaavasti suurimmat muutokset 2000-luvun alkuun tultaessa olivat tapahtuneet taloudellisissa valtasuhteissa, joissa Yhdysvallat oli edelleen jättiläinen, mutta se oli jo saanut vakavasti otettavia haastajia. EU oli jo haastanut Yhdysvallat maailman suurimpana talousalueena. Myös Aasian

---

⁶⁸ Tosin moni tutkija on nähnyt myös kaksinapaisen maailmanjärjestyksen kaikessa vakaudessaan pönkittäneen Yhdysvaltain valta-asemaa. Esimerkiksi Immanuel Wallerstein katsoo, että Jaltan järjestelyä Yhdysvaltain aseman vahvistamisessa on vähätelty.

kasvavien talouksien – viime vuosina erityisesti Kiinan ja Intian – nousu viesti Yhdysvaltain suhteellisesta heikkenemisestä. Esimerkiksi historioitsija Eric Hobsbawm katsoo Yhdysvaltain taloudellisen hegemonian perustuneen 2000-luvulle tultaessa lähinnä *perinteeseen*: sitä vahvistivat muun muassa kylmän sodan ajalta periytynyt dollarin asema maailman yleisvaluuttana ja amerikkalaisyhtiöiden levinneisyys kaikkialle maailmaan.⁶⁹ Taloudellisen vallan institutionaalista ja ideologisesta näkökulmasta on myös todettava, että edelleen talouden globaalit rattaat pyörivät niiden sääntöjen, järjestelmien, instituutioiden ja ihanteiden mukaan, jotka kehitettiin Yhdysvaltain ympärille, sen aloitteesta ja sen arvojen perustalle toisen maailmansodan jälkeen.

Tarkasteltaessa vuoden 2002 maailmanjärjestykselle ominaisia instituutioita laajemmin on todettava, että taloudellisten järjestelmien lailla poliittiset instituutiot ja yhteistyöelimet, YK mukaan lukien, olivat niitä samoja, joita oli puoli vuosisataa aiemmin kehitetty Yhdysvaltain johdolla ja sen ihanteiden mukaisesti.

Vallan ei-materiaalisten muotojen, *käsitysten ja mielikuvien* kannalta Yhdysvaltain johtoasemaa voi tarkastella yhtäältä sen kulttuurisen hegemonian ja toisaalta poliittisen johtoaseman ja legitimitetin näkökulmasta. Immanuel Wallerstein kertoo eräässä artikkelissaan hämmästellensä amerikkalaisen kulttuuri-imperialismin voimaa jopa 1970-luvun Neuvostoliitossa: jopa kylmän sodan aikana leningradilaisessa diskossa raikasi amerikkalainen pop-musiikki.⁷⁰ Yhdysvaltain kulttuurinen johtoasema on vahvistunut koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan, eikä tämän kehityksen pysähtymisestä ole tälläkään vuosikymmenellä nähty mitään selviä merkkejä. Päinvastoin, amerikkalaisen kulttuurin leviäminen näkyy niin amerikkalaisketjujen hampurilaisravintoloiden leviämisenä Intian ja Kiinan kaltaisiin maihin kuin pop-musiikin ja elokuvateollisuuden murskaavana yliotteena muista maanosista ja maista. Eikö myös Suomessa amerikkalaisista elokuvista ole jo kauan sitten tullut kansan keskuudessa eräänlainen normi, johon verraten katsoen moni karsastaa eurooppalaisia, usein jopa kotimaisia elokuvia liian “taiteellisina”?

Erityisen pysäyttämätön ilmiö on englannin kielen valta-aseman vahvistuminen. Internetin leviäminen kaikkialle maailmaan ei olisi pienentänyt maailmaa nykyisessä määrin, ellei tämän ilmiön tueksi olisi noussut yhtä niin sanottua maailmankieltä. Tälle kehitykselle on vaikea kuvitella loppua, ja samaan aikaan se osaltaan vahvistaa amerikkalaista kulttuurista hegemoniaa muilla osa-alueilla.

Vallan henkisemmistä muodoista Yhdysvaltain poliittinen johtajuus ja niin sanottu pehmeä valta maailmanpolitiikassa ei kuitenkaan enää ollut yhtä selvä 2000-luvun alussa. Tässä kohtaa oli siis näkyvissä selvimmät merkit konfliktista, joka saattaisi jossain vaiheessa muuttua todelliseksi

---

⁶⁹ Hobsbawm 2003.

⁷⁰ Wallerstein 2003.

maailmanjärjestystä muovaavaksi voimaksi. Muiden maiden epäröinti Yhdysvaltain politiikan suotuisuuden ja yleishyödyllisyyden suhteen lisääntyi asteittain syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen. Heti alkuunsa liki kaikki maat ilmaisivat kauhunsa ja paheksuntansa iskujen johdosta, ja kaikki Yhdysvaltain liittolaiset vakuuttivat olevansa mukana terrorismin vastaisessa sodassa. Esimerkiksi Jacques Chirac kiirehti New Yorkiin ollen ensimmäisenä liittolaismaan valtionpäämiehenä George W. Bushin rinnalla. Tämän jälkeen lanseerattu niin sanotun haukkahallinnon politiikka sai kuitenkin hiljalleen muut länsimaat ja liittolaiset epäröimään. Esimerkiksi Nicole Gnesotto toteaa, että suhtautuminen Yhdysvaltain uusiin strategisiin prioriteetteihin jakoi EU-maat pahasti ja jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Etenkin George W. Bushin hallinnon lanseeraaman ”Pahan akselin” määrittely sekä ”ennaltaehkäisevien iskujen” käsite hämmensivät EU-maita ja jakoivat ne kahteen leiriin.⁷¹

Tämä ilmiö, asteittainen epäröinnin lisääntyminen, oli globaali ja ulottui valtioiden tasolta myös yhteiskunnallisten voimien ja kansalaisten tasolle. Yhdysvaltain politiikka alkoi näyttää liian aggressiiviselta ja itsevaltaiselta, ja yhä harvempi valtio, ryhmittymä tai yksittäinen kansalainen katsoi sen enää toimivan omaksi edukseen. Sanalla sanoen *suostumus* siis rakoili.

Tilanne kärjistyi Irakin kriisissä, joka paitsi jakoi maat eri leireihin suhtautumisessa sotatoimien aloittamiseen, myös uusi Vietnamin sodan aikaisen ilmiön kansalaisliikkeiden aktivoitumisessa: miljoonat ihmiset osoittivat mieltään lukuisissa eri maissa Irakin sota-aikeita ja Yhdysvaltain politiikkaa vastaan. Esimerkiksi Wallerstein katsoo Yhdysvaltain poliittisen johtajuuden ja legitimitetin olleen vaakakupissa Irakin kriisissä. Hänen johtopäätöksensä asioiden lopputulemasta on, että Yhdysvallat menetti kriisissä lopullisesti legitimitettinsä, joka oli ollut koetuksella jo Vietnamista lähtien – ensi kertaa Yhdysvallat ei saanut edes YK:ssa läpi päätöslauselmaa itselleen merkittävässä asiassa, vaan joutui vetämään lauselmaehdotuksensa pois maaliskuussa 2003.⁷²

Johtopäätöksenä Yhdysvaltain hegemonian tarkastelusta voidaan siis sanoa, että vuoden 2002 maailmanjärjestys oli hegemoninen: Yhdysvallat oli säilyttänyt johtoasemansa niin talouden, sotilaallisen kapasiteetin, instituutioiden kuin kulttuurin ja kielen levinneisyyden saralla. Sen sijaan sen poliittinen johtajuus ja legitimitetti pehmeän vallan näkökulmasta oli joutunut koetukselle, mistä kertoi niin liittolaismaiden jakautuminen suhtautumisessa Yhdysvaltain turvallisuuspolitiikkaan ja Irakin kysymykseen kuin myös kansalaisten liikehdintä amerikkalaisvetoista maailmanjärjestystä vastaan. Tässä tilanteessa Ranska näki mahdollisuuden nostaa profiiliaan ja esitellä vaihtoehtoisen johtajuuden aatteita.

---

⁷¹ Gnesotto 2004.

⁷² Wallerstein 2003.

3. 2. Ranskan tie suuruudesta suuruuspolitiikkaan

3.2.1. Vallankumousvaltion omakuva ja projektion perinne

Ranskaa olisi vaikea sijoittaa maailman valtioiden joukossa muualle kuin hegemonisiin projekteihin kykenevämpien vallankumousvaltioiden joukkoon, kuten Cox on hegemoniaa käsittelevissä artikkeleissaan tehnyt. Maa on – erityisesti nykytilassaan – kiitollinen kohde tarkasteltaessa ulkopoliittian muotoutumista yhteiskunnallisista voimista nousevana historiallisena prosessina. Se on kiinnostava valtio jäljitettäessä vallan henkisiä muotoja ja sitä, kuinka suurvaltapolitiikkaa tehdään arvojen ja vallan henkisten muotojen saralla. Ranskan pitkä historia vallankumousvaltiona ja universaaleiksi muodostuneiden arvojen edistäjänä sekä suurvaltana ja siirtomaaisäntänä on muovannut maalle kansallisen identiteetin, jossa globaalilla roolilla ja toiminnalla on keskeinen asema. Tämä perinteisiin nojaava identiteetti asettaa vaatimuksensa Ranskan ulkopoliittikalle tilanteessa, jossa sen valta-asema on tosiasiallisesti rapistunut suurvaltiuden päivistä.

Ranskan ulkopoliittikkaa on perinteisesti leimannut näkemys ranskalaisen yhteiskunnan ja sen arvojen tietynlaisesta yliveraisuudesta, josta muut saisivat ottaa oppia. Tämä ajattelu liittyy vahvasti vallankumouksen perintöön. Ranska on kokenut – erityisesti vuoden 1789 vallankumouksen jälkeen – että sillä on oma erityinen paikkansa ja tehtävänsä maailmassa ja että sen tulee viedä eteenpäin muille kansoille universaalia viestiään ihmisoikeuksista ja todellisesta kansanvallasta – vapaudesta, veljeydestä ja tasa-arvosta.⁷³ Erityisesti valistuksen ajalla ja aina 1900-luvulle asti tätä erityisyyden tunnetta tuki ja vahvisti Ranskan kieleen, kulttuuriin ja tieteeseen kohdistunut maailmanlaajuinen ihailu. On kuitenkin huomattava, ettei Ranska ole käyttänyt asemaansa ainoastaan pyyteettömästi ja kaikkien kansojen hyväksi – mikäli sellainen olisi ylipäänsä mahdollista. Esimerkiksi Pascal Boniface on tuonut esille, että tätä Ranskan 'lähetystehtävää' on vuosisatojen saatossa käytetty legitimoimaan imperialistisia projekteja, kuten Napoleonin valloituksia sekä siirtomaaherruuden ylläpitämistä vastustuksesta piittaamatta. Tästä näkökulmasta on voitu esittää, että esimerkiksi kansojen itsemääräämisoikeuden menetykset ovat olleet viime kädessä näiden omaksi parhaaksi Ranskan viedessä eteenpäin universaaleja arvojaan.⁷⁴ Tämä kiistelty diskurssi ei – vaikka toisin saattaisi luulla – ole kadonnut vielä 2000-luvullakaan.⁷⁵

---

⁷³ Esim. Frank 2000, 827.

⁷⁴ Boniface 1998, 69-70.

⁷⁵ Tuoreena esimerkkitapauksena vuonna 2005 Ranskan ja merentakaisen alueiden välille puhkesi riita laista, joka kehotti Ranskan peruskouluja korostamaan kouluopetuksessa siirtomaavallan hyviä puolia.⁷⁵

Tavallaan Ranskan ongelmana on, että sillä ei suinkaan ole monopolia yksilön ja kansojen vapauksien sekä demokratian edistämiseen – kyseisiä arvojahan kutsutaan nyky maailmassa *universaaleiksi*. Vaikka Ranska on aivan objektiivisesti todetenkin ollut edistyksellinen valtio tunnustaessaan ja soveltaessaan näitä arvoja ensimmäisten joukossa, sen on myönnettävä, että niillä on ollut myös muita tukijoita ja edistäjiä. Näyttävimmän samojen arvojen puolustajaksi ja niiden puolesta toimijaksi on profiloitunut viime vuosikymmeninä Yhdysvallat.⁷⁶ Ranskan ulkopolitiikasta lukuisia tutkimuksia julkaisseen Pascal Bonifacen mukaan Ranska on nykypäivänä Yhdysvaltain ohella ainoa globaalin autonomisen vision omaava valtio, sillä se on keskivaltanakin onnistunut säilyttämään tämän vision. Esimerkiksi Britannian ulkopolitiikassa globaali ajattelu rajautuu Bonifacen mukaan niin vahvasti Yhdysvaltain uskollisen liittolaisuuden kontekstiin, ettei sitä voi määrittellä itsenäiseksi.⁷⁷

Frédéric Charillon kuvaa tätä Ranskan vaikutushaluista ulkopolitiikkaa *projektion ulkopolitiikaksi*.⁷⁸ Projektion ulkopolitiikka on yksi kolmesta ulkopolitiikan perustyyppistä, joihin kaikkien valtioiden ulkopolitiikat on voitu Charillonin mielestä sijoittaa ainakin syyskuun 11. päivän tapahtumiin saakka.⁷⁹ Projektion ulkopolitiikkaa harjoittavien valtioiden keskeisin piirre on se, että ne pyrkivät heijastamaan poliittista, kulttuurista ja taloudellista vaikutusvaltaansa muihin valtioihin. Hyvin tärkeässä osassa ovat tällöin *arvovallan*, *säteilyn* ja *suuruuden* kaltaiset käsitteet sekä tietty symbolinen ulottuvuus: tämänkaltaisen valtion on tehtävä muille ymmärrettäväksi oma erikoisuutensa, poikkeuksellisuutensa ja korvaamattomuutensa.⁸⁰ Charillonin mukaan Ranskan ongelma globaalin visionsa suhteen on se, että sillä on poikkeuksellisen paljon tilaa vievä 'kämpis', joka haluaa samaan tapaan toteuttaa globaalia visiotaan ja uskoo maailmanlaajuisen läsnäolonsa olevan välttämätöntä. Mikä pahinta Ranskan kannalta, tämän kämppiksen materiaaliset resurssit ovat täysin omaa luokkaansa, mikä tekee sen haastamisen vaikeaksi.⁸¹

Charillonin typologiassa projektion ulkopolitiikka vertautuu kahteen muuhun tyyppiin, jotka eroavat siitä ratkaisevasti ollen selvästi enemmän sisäänpäin kääntyneitä. Näistä ensimmäinen, protektion ulkopolitiikka⁸², on nimensä mukaisesti suojeluun keskittyvää. Sitä noudattavat maat pyrkivät ensisijaisesti varjelemaan itseään ulkopuolisilta uhkilta ja aggressioilta. Protektion politiikan defensiiviseen asenteeseen liittyy oman vaikutusvallan varmistelu ja mittaaminen aivan erityisissä kysymyksissä: näitä ovat Kiinan tapauksessa ote Taiwanista ja Tiibetistä, Intian peräänantamaton

---

⁷⁶ Boniface 1998, 103-4.

⁷⁷ Boniface 2003, 85

⁷⁸ *politique étrangère de projection*, Charillon 2002, 917.

⁷⁹ Charillon katsoo syyskuun 11. päivän muuttaneen Yhdysvaltain ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sinä määrin, että näiden kolmen ulkopolitiikkatyyppin jatko kyseenalaistui.

⁸⁰ Charillon 2002, 917.

⁸¹ Charillon 2002, 917.

⁸² *Politique étrangère de protection*

politiikka Kashmirin alueella ja Venäjän osalta paikoin katkerastikin purkautuvat yritykset säilyttää entisiä neuvostotasavaltoja lojaleina itseään kohtaan.⁸³

Kolmas tyyppi, sisäisen konsensuksen ulkopoliittikka, kuvaa puolestaan Saksan ja Japanin kaltaisia maita, joissa ulkopoliittikkaa tehdään etsien samalla keinoja sisäisen konsensuksen vahvistamiseksi. Tämän tyyppiseen ulkopoliittikkaan liittyy myös vahva halu oppia menneisyyden virheistä. Maan etuja voidaan ajaa ainoastaan pitämällä huolta siitä, että aiemmin harjoitetun ja paljon ongelmia aiheuttaneen vanhan ulkopoliittikan demoneja ei kaiveta haudoistaan.⁸⁴

Osittain juuri ulkopoliittikan samansuuntaiset ambitiot selittävät siis sitä, miksi Ranskan ja Yhdysvaltain suhteet eivät koskaan ole olleet yksinkertaiset, vaikka niiden edustamisessa perusarvoissa on aikojen saatossa ollut enemmän yhteneväisyyttä kuin eroja. Esimerkiksi Pascal Boniface tyynnyttelikin keväällä 2004 puheita Irakin aiheuttamasta välirikosta toteamalla, että yhteistyön ja erottelun vaihtelu kuuluu näiden kahden maan suhteiden peruluonteeseen: sen muodot vaihtelevat, mutta pohja pysyy samana.⁸⁵ Hegemonisen arvojen taistelun kannalta ongelma ei välttämättä olekaan arvojen erilaisuudessa, vaan samankaltaisuudessa ja tilanpuutteessa: maailmaan ei tunnu mahtuvan kahta 'henkistä johtajaa', ja eroa toiseen on vaikeaa ellei mahdotonta tehdä, koska perusarvot ovat niin samankaltaisia.

3.2.2. Gaullistinen ulkopoliittikka – uusi ruumis suuruudelle

Ranskan suurvaltapolitiikka perustui kiistatta sen merkittävään asemaan maailmassa aina viime vuosisadalle asti, jolloin se nautti paitsi vahvasta sotilaallisesta, taloudellisesta ja poliittisesta asemasta, myös kulttuuriinsa kohdistuneesta ihailusta ja konkreettisesta globaalista läsnäolosta siirtomaidensa kautta. Robert Frank korostaa kuitenkin, että suurvaltiuden rapistumisen (jokseenkin aiheellinenkin) pelko vainosi ranskalaisia jo kauan ennen toisen maailmansodan jälkeistä käännettä. Tappio Saksaa vastaan vuosina 1870–71 konkretisoi jo osaltaan tätä pelkoa, joka jatkoi kasvuaan huolimatta siitä, että Ranska selviytyi ensimmäisestä maailmansodasta voittajien joukossa.

Toinen maailmansota ajoi Ranskan historiansa suurimman katastrofin äärelle. Maa murtui kuudessa viikossa saksalaisten miehityksen alle ja ranskalaisten oma panos Saksan kukistamisessa jäi lopulta vaatimattomaksi. Tilanne rauhan palattua oli Ranskalle musertava. Neljä vuotta Saksan miehityksen

---

⁸³ Viime vuosina Venäjän välit esim. Georgian ja Ukrainan kanssa ovat hankaloituneet länsimielisten hallintojen noustua valtaan näissä maissa.

⁸⁴ Charillon 2002, 918.

⁸⁵ La forme peut varier, le fond demeure. La nature même des relations franco-américaines est d'osciller entre coopération et différenciation. Boniface 2004a.

ikeessä olivat uuvuttaneet maan niin sotilaallisesti, taloudellisesti kuin henkisestikin. Murtuminen Saksan edessä oli saanut Ranskan vakuuttuneeksi siitä, että sen turvallisuus oli pahasti uhattuna, joten Neuvostoliiton vahvistumisesta huolimatta Saksa oli vielä vuosien ajan Ranskan päävihollinen ja suurin uhka.⁸⁶

Samaan aikaan ainoa sodasta ilman musertavia vahinkoja selviytynyt valtio Yhdysvallat oli sodan aikana kasvattanut suhteellisen valtansa moninkertaiseksi niin sotilaallisilla, taloudellisilla kuin poliittisillakin mittareilla. Ranskan kiitollisuudenvelka Yhdysvalloille oli maan vapautuksen jälkeen ilmeinen. Sekä mannermaa että siirtomaat olivat tulleet monin tavoin riippuvaisiksi Yhdysvalloista ja Britanniasta, mikä merkitsi käytännössä Ranskan toimintakapasiteetin kaventumista.⁸⁷

On siis todettava, että maailmansotien jälkeisessä tilanteessa kontrasti 'kansallisen sielunmaiseman' ja Ranskan käytössä olleiden vallan attribuuttien välillä kasvoi suureksi. Sotilaallisesta, poliittisesta ja taloudellisesta alennustilasta huolimatta suuruuden ja merkityksellisyyden jano säilyi. Tämän yhtälön katsotaan varsin yleisesti muovanneen päälinjat Ranskan toisen maailmansodan jälkeiselle ulkopoliitikalle. Maan oli pakko hakea suurten muutosten jälkeen ulkopoliittista rooliaan uudelleen. Vaihtoehtona oli joko hyväksyä valta-aseman menetys ja sovittaa ulkopoliittikka uusiin, vaatimattomampiin raameihin tai hakea suuruutta ilman fyysisiä, taloudellisia ja sotilaallisia resursseja.⁸⁸ Uusi 'ruumis' Ranskan koetulle henkiselle suuruudelle löytyi de Gaullen muovaamasta kansallisen suuruuden (*grandeur*) –ulkopoliitikasta.

De Gaullen ajattelussa juuri kansakunnan *sielulla* ja sen toteuttamisella oli ulkopoliitikassa keskeinen asema. Valtiokoneistoa tarvittiin kansallisvaltion ominta sielua toteuttamaan, ja ylimpänä kaikista yhteiskunnallisista voimista de Gaulle näki kansallisen todellisuuden, *le fait national*.⁸⁹ De Gaullen muovaama ulkopoliittista linjaa on tiivistetysti kutsuttu *suuruuspolitiikaksi*⁹⁰, sillä hänen käsityksensä Ranskan syvimmästä olemuksesta liittyi keskeisesti suuruuteen. Ranskan sielun ja sitä ilmentävän ja sille oikeutta tekevän politiikan retoriikka on nähtävissä selvästi muun muassa de Gaullen vuodelta 1959 poimitussa puheessa, jossa hän perustelee Ranskan tarvetta pitää kiinni omasta, itsenäisestä puolustuksesta:

---

⁸⁶ Frank 2000, 828 ja Macridis 1992, 35.

⁸⁷ Esim. Duroselle 1978, 177-180.

⁸⁸ Macridis 1992, 34.

⁸⁹ Esim. Macridis 1992, 40.

⁹⁰ La politique du grandeur

Ranskan puolustuksen on oltava ranskalainen...Ranskan kaltaiselle maalle on tärkeää, että käymämme sodat ovat meidän omiamme. Ponnistustemme on oltava omiamme. Muussa tapauksessa maamme olisi ristiriidassa kaiken sen kanssa, mitä se on ollut alkujuuriltaan lähtien, ristiriidassa oman roolinsa, omakuvansa ja sielunsa kanssa.

Il faut que la défense de la France soit française...Un pays comme la France, s'il lui arrive de faire la guerre, il faut que ce soit sa guerre. Il faut que son effort soit son effort. S'il en était autrement, notre pays serait en contradiction avec tout ce qu'il est depuis ses origines, avec son rôle, avec l'estime qu'il a de lui-même, avec son âme.⁹¹

Touchard (1978) toteaa, että gaullistisen ulkopoliitiikan jatkuvuus oli erittäin suurta etenkin viidennen tasavallan alkuvuosina 1958–69, jolloin de Gaulle oli presidenttinä. Hän korostaa, että samat periaatteet ja ajatukset valtiosta määrittelivät de Gaullen toimintaa jo ennen tämän presidenttikautta. Touchard nimeää gaullistisen ulkopoliitiikan peruspilareiksi neljä varjeltavaa periaatetta, joiden kautta ovat selitettävissä kaikki de Gaullen yksittäiset teot ulkopoliitiikan saralla. Nämä neljä periaatetta olivat Ranskan globaali asema, kansallinen itsenäisyys, maailmanrauha sekä kansallinen puolustus. Kansallinen itsenäisyys oli näistä kaikista suurin, varsinainen avaintekijä tarkasteltaessa de Gaullen politiikkaa.⁹²

Mutta mikä on ollut de Gaullen merkitys Ranskan ulkopoliitiikan kehitykselle ja sen suunnalle seuraavina vuosikymmeninä? Tämän tutkimuksen varsinaisena kohteena ole gaullististen politiikan jatkuvuus huolimatta siitä, että de Gaullen linjauksia ja perintöä tarkastellaan keskeisenä osana Ranskan ulkopoliittisia perinteitä. Avainsanana näitä perinteitä tarkasteltaessa on tässä tutkimuksessa suuruuspolitiikka, jonka perusteet de Gaulle, kuten todettua, on luonut Ranskan jouduttua sopeutumaan toisen maailmansodan jälkeiseen heikentymiseensä. Gaullismi on keskeinen käsite tarkasteltaessa Ranskan suuruuspyrkimyksiä eli sitä, millä tavoin Ranska on pyrkinyt vahvistamaan asemiaan ja nostamaan profiiliaan suuren liittolaisen Yhdysvaltain rinnalla.

Gaullismin ilmeneminen ja merkitys ulkopoliitikassa on jatkuvasti tutkimusten ja tarkastelun kohteena. Useimpien tutkijoiden näkemys on, että Ranskan toisen maailmansodan jälkeistä ulkopoliitiikkaa on leimannut nimenomaan jatkuvuus. Esimerkiksi Stanley Hoffmann pitää jatkuvuuden astetta hämmästyttävänä ja jopa paradoksaalisena ottaen huomioon, missä määrin Ranskan toimintaympäristö on muuttunut: kylmä sota on monien erilaisten vaiheidensa jälkeen päättynyt, Ranskan asema entisissä siirtomaissa heikentynyt, Euroopan yhdentymisen ottanut jättiläisloikan eteenpäin.⁹³ Hoffmann toteaa, että esimerkiksi kylmän sodan päättyessä yksikään poliittinen taho Ranskassa ei vaatinut muutosta. Tosin mahdollista muutosta jännitettiin jo gaullistien pitkän valtakauden päättyessä ja

---

⁹¹ Ote de Gaullen puheesta sotilaskorkeakoululla 3. marraskuuta 1959, teoksesta LaCouture 1968.

⁹² Esim. Touchard 1978, 16 ja Frank 2000, 833-4.

⁹³ Hoffmann 2000, 308-9.

socialistipresidentti François Mitterrandin astuessa valtaan vuonna 1981. Hän kuitenkin päätyi lopulta jatkamaan pitkälti samoja linjoja kuin edeltäjänsäkin, joskin lisäten Ranskan aktiivisuutta ja avoimuutta erityisesti Eurooppa-politiikassa. Hoffmanin mukaan keskeisin syy vahvaan jatkuvuuteen on ollut menneisyyden varjo, joka on lyönyt leimansa politiikkaan: menneisyys suurvaltana sai de Gaullen harjoittamaan suuruuspolitiikkaa, jota hänen seuraajansa jatkoivat, jottei Ranskan asema heikentyisi enää yhtään lisää.⁹⁴

Myöskään de Gaullen henkilön merkitystä Ranskan nykyisessä sisä- ja ulkopoliitikassa ei käy vähätteleminen. Hän on kansallinen ikoni, jonka linjaan ja mielipiteeseen vetoamalla nykypoliitikot ja muut yhteiskunnalliset vaikuttajat pyrkivät yhä saamaan omalle mielipiteelleen uskottavuutta ja suoranaista oikeutusta. Mainio esimerkki de Gaullen asemasta nykypäivän poliittisessa keskustelussa oli Ranskan kansanäänestys EU:n perustuslaista kesällä 2005. Äänestyksen alla sekä perustuslain puolustajat että sen vastustajat vetosivat kansaan vakuuttamalla, että de Gaulle olisi ollut heidän kanssaan samaa mieltä perustuslaista.

---

⁹⁴ Hoffmann 2000, 310.

4. RANSKAN SUURUUSPOLITIIKAN STRATEGIOITA

Ranskan suuruuspolitiikan strategioita analysoidaan ja eritellään lukuisissa niin ranskalaisten kuin muidenkin tutkijoiden teoksissa.⁹⁵ Tässä luvussa käsitellään lyhyesti muutamaa keskeistä strategiaa ja ulkopolitiikan piirrettä, joilla Ranska on pyrkinyt vahvistamaan asemaansa toisen maailmansodan jälkeisessä tilanteessa, siis pudottuaan suurvaltojen joukosta keskivallaksi⁹⁶. Näiden kaikkien voi todeta olevan suuruuspolitiikan luoja de Gaullen alullepanemia linjoja jotka, kuten todettua, ovat näkyneet Ranskan politiikassa aina näihin päiviin saakka. Tutkimukseni kannalta keskeistä on luoda katsaus strategioihin ennen Irak-materiaalin analysointia, sillä niiden voi olettaa näkyvän myös Ranskan Irak-politiikassa.

Tässä strategioiden eräänlaisessa typologiassa nojataan pitkälti muihin kuin ranskalaisiin tutkijoihin. Tämä ei ole ollut itsetarkoituksellinen valinta, vaan tavoitteena on ollut ennen kaikkea luoda strategioihin mahdollisimman monipuolinen ja kattava katsaus pohjustamaan ja taustoittamaan analyysia. On silti paikallaan todeta, että ranskalaisten – tai ylipäänsä muiden kuin tähän valikoituneiden – tutkijoiden painottaminen olisi voinut luoda erilaisen kuvan strategioista ja niiden käytöstä, joten strategioiden arviointi perustuu välttämättä vain jonkinlaiseen otokseen eri tutkijoiden näkemyksistä.

4.1. Vastustuksen politiikka – itsenäisyyttä Ranskalle ja Euroopalle

Yhdysvaltain periaatteellisen vastustamisen politiikka yhdistetään vahvasti de Gaullen hahmoon. Gaullismin käsite nousee esille usein myös Ranskan ulkopolitiikan tieteellisissä analyyseissa tarkasteltaessa Ranskan suhtautumista Yhdysvaltoihin.

De Gaulle päätyi Ranskalle sinänsä tärkeän liittolaissuhteen sisällä varjelemaan maan kansallista itsenäisyyttä. Tärkeimpänä tarkoituksena oli tietenkin huolehtia, ettei Ranska jäisi suuren liittolaisensa jalkoihin tai menettäisi itsenäisyyttään. De Gaulle vastusti Yhdysvaltain hegemonista hallintaa, minkä hän monessa yhteydessä varsin suorasanaisesti ilmaisikin.⁹⁷ Ranskan itsenäisyyden ohella de Gaulle kantoi huolta myös koko Euroopan riippumattomuudesta suhteessa läntisen leirin voimakkaaseen johtajavaltioon. Hänen ajattelussaan Ranskan ja Euroopan suhteellinen valta voisi vahvistua ainoastaan

---

⁹⁵ Esim. Philippe Moreau Defarges erottaa vuoden 1999 tutkimuksessaan kuusi erilaista strategiaa, joilla Ranska on pyrkinyt vahvistamaan asemaansa. Usein näitä strategioita tarkastellaan kuitenkin yksittäin.

⁹⁶ Keskivallan käsitettä, *puissance moyenne*, käyttää mm. Pascal Boniface useissa tutkimuksissaan.

⁹⁷ Esimerkiksi vuonna 1964 de Gaulle totesi televisiopuheessa, että Nato on hegemoninen ja alistava järjestely, minkä vuoksi Ranskan tulee suhtautua siihen suurella varauksella.

Yhdysvaltain hallinnan vähentyessä. Nicholas Wahlin mukaan de Gaulle puhuikin toisen maailmansodan jälkeen toistuvasti – joskaan ei julkisissa yhteyksissä – että Ranskan täytyy vastustaa Yhdysvaltain politiikkaa niin kauan kuin amerikkalaiset hallitsevat Eurooppaa materiaalisella ylivoimallaan. Wahl kutsuu tätä vastustuspolitiikkaa *strategiseksi vastustamiseksi*. Sen tarkoituksena oli nakertaa Yhdysvaltain asemia ja muistuttaa, ettei se voi toimia yksinvaltiaan tavoin täysin rajoituksetta.⁹⁸

Tarkasteltaessa Ranskan ulkopolitiikan linjaa koko toisen maailmansodan jälkeisenä aikana useat tutkijat⁹⁹ katsovat, että vastustuksen politiikassa on viidennen tasavallan aikana ollut nähtävissä tietty raja- tai kahtiajako sen suhteen, millaisissa kysymyksissä Ranska katsoo hyödylliseksi ja mahdolliseksi vastustaa Yhdysvaltoja. Tämän ajattelun mukaan Ranska on tiukan paikan tullen eli Yhdysvalloille lähes elintärkeissä kysymyksissä tukenut Yhdysvaltain linjaa ja osallistunut kunnan liittolaisen tavoin Yhdysvaltain tarpeelliseksi katsomiin hankkeisiin. Tällaisia ’tosipaikan hetkiä’ ovat olleet muun muassa Kuuban ja Berliinin kriisit, eurooppalainen ohjuskriisi 80-luvun alussa, Persianlahden sota sekä Kosovon sota, jota Ranska alun perin vastusti, mutta osallistui silti ilmaiskuihin Yhdysvaltain rinnalla ja noudatti lopulta varsin tiukasti Yhdysvaltain linjaa.¹⁰⁰ Vastaavasti Ranska on ilmaissut erimielisyytensä, tarvittaessa myös veto-oikeutta käyttäen, mitä tulee amerikkalaisten näkemyksiin Euroopasta, Natosta, kolmannesta maailmasta ja arabimaista sekä quebeciläisten itsenäisyshaaveista.¹⁰¹ Vastustuksen politiikan tarkastelu tällaisesta ’tosipaikan lain’ näkökulmasta ei ole ainoastaan analyttinen vaan myös normatiivinen jaottelu, mikä on näkynyt vahvasti Irakin kriisin aikana ja sen jälkeen käydyssä debatissa. Lukuisat yhteiskunnalliset vaikuttajat ja asiantuntijat ovat kysyneet, saiko Ranska politiikallaan aikaan enemmän hyötyä vai haittaa ja oliko Ranskalta oikein vai väärin vastustaa Irakin sotaa viimeiseen asti, kun hintana oli paitsi transatlanttisten suhteiden viileneminen, myös uusi kolhu Euroopan poliittiselle yhtenäisyydelle.

Toinen vastustuksen politiikkaan tehty analyttinen jako erottaa Ranskan politiikassa eri toimintamalleja kahden ajallisen perspektiivin mukaan. Kosovon sotaa koskevassa tutkimuksessaan Steven Philip Kramer toteaa, että esimerkiksi Yhdysvallat tekee ulkopolitiikkaa lähinnä nykyhetkeen suuntautuvasti, kun taas Ranskan politiikka toimii jatkuvasti kahdella ajallisella tasolla. Ensimmäinen taso on käytännöllinen ja keskivallalle sopiva lähestymistapa, jossa Ranska toimii yhteistyössä amerikkalaisten kanssa kriisien sattuessa, kuten Persianlahden sodassa, Bosniassa ja Kosovossa

---

⁹⁸ Wahl 1990.

⁹⁹ Esim. Le Gendre.

¹⁰⁰ Ranska, toisin kuin Britannia, tuki muun muassa Yhdysvaltain päätöstä olla lähettämättä Kosovoon maavoimia.

¹⁰¹ Wahl 1990.

tapahtui. Toinen taso on pidemmän aikavälin poliittinen ajattelu, jossa Ranska vastustaa Yhdysvaltain liiallista hallintaa ja pyrkii nakertamaan sitä kaikkien kykyjensä mukaan.¹⁰²

4.2. Tasapainottavan kumppanuuden hakeminen ja välittäjärooli

Toinen keskeinen de Gaullen ulkopoliitiikasta alkunsa saanut Ranskan suuruuspolitiikan strategia on vastapainon rakentaminen Yhdysvaltain hegemonialle moninaisien liittolaisuuksien kautta. Charles de Gaullen lähestymistapaa kansainvälisiin suhteisiin on usein kuvattu realistiseksi. Hän piti kansallisvaltiota yksilön ylimpänä uskollisuuden kohteena ja näki kansainväliset suhteet konfliktien hallitsemana, joten jokaisen valtion ylimpänä tavoitteena oli lisätä omaa valtaansa ja painoarvoaan muiden valtioiden kustannuksella. Mitä tulee liittoumiin, de Gaullen ajattelussa näkyy selvästi vallan tasapainon ajattelu: vain vallalla voisi vastustaa valtaa, joten hän uskoi vallan tasapainon olevan toimivan maailmanlaajuisen järjestyksen kulmakivi.¹⁰³

Liittoumien etsimisen strategia on joutunut mukautumaan paljonkin maailmantilanteen muutoksiin. De Gaulle näki toisen maailmansodan jälkeen kehittyneen kahtiajaon epäluonnollisena ja vaarallisena, eikä hän nähnyt sen tulevassa kehityksessä muiden valtioiden kannalta hyviä vaihtoehtoja. Yhtäältä riskinä oli Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain syöksyminen koko maailmaa ravistelevaan konfliktiin. Toisaalta, mikäli näiden kahden valtakeskukseen yhteiselo löytäisi sopusoinnun, tämä voisi merkitä koko maailman alaisuuteensa sitovan hegemonian muodostumista.

De Gaullen ratkaisuna uhkakuvia vastaan olikin muodostaa näiden blokkien vastapainoksi liittoumia, ja hän näki liittoumat olennaisena osana Ranskan aseman vahvistamista. Ajatus toisiaan tasapainottavien valtakeskusten muodostamisesta johti moniin suunnitelmiin ja yrityksiin. Ei ole liioiteltua sanoa, että de Gaullen kaudella Ranska etsi liittolaista kiivaasti ja joka suunnasta, mitään ideologiaa tai poliittista järjestelmää karttamatta.¹⁰⁴ Roy Macridis laskee, että de Gaulle hahmotteli Euroopan maiden ja Venäjän kanssa toista maailmansotaa seuranneiden kahden vuosikymmenen aikana ainakin neljää erilaista liittoumaa – niin Neuvostoliiton, Saksan, Britannian kuin myös pienempien Euroopan maiden kanssa.¹⁰⁵

Ennakkoluulottomaan ja hyvin moneen suuntaan tapahtuvaan liittolaisten ja kumppanien etsintään liittyy toinen Ranskan politiikkaa leimaava piirre. Ranskan diplomatiaa on leimannut kylmän sodan päivistä lähtien välittäjän ja ymmärtäjän roolin hakeminen tilanteissa, joissa maiden tai maaryhmien

---

¹⁰² Kramer 2000, 364.

¹⁰³ Macridis 1992, 41.

¹⁰⁴ Devillers 1990.

¹⁰⁵ Macridis 1992, 42.

välille muodostuu selvä vastakkainasettelun asetelma. Tämä näkyi erityisen vahvasti kylmän sodan aikana, jolloin Ranska pyrki pienestä liikkumatilastaan huolimatta pitämään hyviä suhteita yllä niin Yhdysvaltoihin kuin Neuvostoliittoonkin. Yhtä lailla välittäjärooli on näkynyt sen arabipolitiikassa sekä tarkastelun kohteena olevassa Irakin kriisissä. De Gaulle haki liittolaisuutta ja ystävyyttä kolmannen maailman maista, mikä liittyi vahvasti välittäjäroolin omaksumiseen kylmän sodan kaksinapaisessa maailmanjärjestyksessä. Hän vieraili etenkin 60-luvun puolivälissä ahkerasti Latinalaisen Amerikan maissa, Kaakkois-Aasiassa ja monissa arabimaissa, joissa hän sekä rohkaisi liittoutumattomia maita pysymään linjassaan että julisti itse Ranskan puolueettomuutta kahtiajaon kontekstissa.¹⁰⁶ Tarkoituksena oli vahvistaa Ranskan globaalia asemaa ja esittää Ranska vaihtoehtona Yhdysvalloille läntisten demokratioiden leirissä. Toisaalta tähän liittyi pyrkimys tukea muidenkin maiden itsenäisyyttä suhteessa Yhdysvaltoihin.

*L'indépendance ainsi recouvrée permet à la France de devenir, en dépit des idéologies et des hégémonies des colosses...un champion de la coopération, faute de laquelle iraient s'étendant les troubles, les interventions, les conflits...*¹⁰⁷

Tällä tavoin uudelleen saavutettu itsenäisyys mahdollistaa, että Ranskasta tulee, huolimatta jätiläisten ideologioista ja hegemonioista...yhteistyön mestari, jota ilman eripurat, interventiot ja konfliktit vain leviäisivät...

4.3. Euroopan suuri projekti

*“Ranskassa on jo kauan sitten ymmärretty, että maalla voi olla keskeinen asema vain Euroopan kautta tai Euroopassa.”*¹⁰⁸

Monista erilaisista liittouma- ja kumppanuushankkeista Ranskan varsinainen suuri projekti vastapainon rakentamisen saralla on toisen maailmansodan jälkeen ollut Euroopan yhdentymiskehitys 50-luvulta alkaen. Ranskan kannalta alkuperäisenä intressinä yhdentymiskehityksessä oli rakentaa pitkäaikainen järjestely rauhan ja vakauden saavuttamiseksi rajanaapuri Saksan kanssa. Tietyssä mielessä Eurooppapolitiikka onkin ollut Ranskassa aivan näihin vuosiin asti Saksa-politiikkaa.¹⁰⁹ Noustuaan presidentiksi de Gaulle antoi kuitenkin yhdentyvälle Euroopalle sen merkityksen, että sitä rakennettaisiin vastaprojektiksi Yhdysvaltain voimalle ja hallinnalle.

---

¹⁰⁶ Duroselle 1978, 231.

¹⁰⁷ Ote de Gaullen puheesta lehdistötilaisuudessa 1965, teoksesta LaCouture 1968, 52-53.

¹⁰⁸ Ojanen 1999.

¹⁰⁹ Lemola 1999, 73.

Ranskan Eurooppa-politiikassa on nähtävissä kaksi erityispiirrettä, joilla se erottuu muiden EU-maiden politiikasta. Ensinnäkin maa tahtoo nähdä itsensä Euroopan johtovaltiona, joka kasvattaa EU:n avulla omaa valtaansa. Esimerkiksi amerikkalaistutkija Steven Philip Kramer katsoo, että turvallisuuspolitiikassa Ranska toimii mieluummin EU:ssa kuin Natossa ennen kaikkea siksi, että ensin mainitussa se uskoo voivansa olla johtoasemassa, jälkimmäisessä ei.¹¹⁰

Toinen Eurooppa-politiikan keskeinen piirre on Ranskan europeanistinen suuntaus. Ranska on alusta asti ajanut eurooppalaisin voimin puolustettavaa ja Yhdysvaltoihin nähden itsenäistä Eurooppaa. Gaullismi tunnetaan yhtenä linjana suhtautumisessa Euroopan ulko- ja turvallisuuspoliittiseen yhteistyöhön ja erityisesti siihen, kuinka vähän tai paljon tuota yhteistyötä tulisi rakentaa Yhdysvaltain kanssa yhteistyössä ja Naton jo olemassa olevien rakenteiden varaan. Gaullismia voi sanoa europeanismin äärimuodoksi, jonka edustajat ovat hyvin huolestuneita Yhdysvaltain vallan kasvusta, koska he hahmottavat maailmaa voimatasapainon mallin mukaisesti. Tästä syystä gaullistit katsovat, että eurooppalaisen politiikan tulisi tasapainottaa Yhdysvaltain ylivaltaa – taustalla on siis ajatus siitä, että Yhdysvaltain hallitseman yksinapaisen maailman tilalle tulisi rakentaa moninapainen.¹¹¹

Ranskan kannalta ongelmallista on se, että yhdentyvään Eurooppaan mahtuu transatlanttiselta suuntautumiseltaan niin kovin erilaisia maita. Erityisen kiusallista on, että kolmen suurimman EU-maan – Ranskan, Saksan ja Britannian – on ollut täysin mahdotonta muodostaa yhteistä linjaa atlanttisen suhteen luonteesta. Britannialla on Yhdysvaltoihin perinteinen erityissuhteensa, josta johtuen ulkopoliittikkaa leimaa vahva atlantismi. Brittipolitiikan näkökulmasta vallan kerroin on ennemmin Nato kuin Eurooppa. Ranska esti veto-oikeudellaan Britannian EY-jäsenyyden kahteenkin kertaan 1960-luvulla juuri pelätessään, että brittien ottaminen yhteisöön merkitsisi Yhdysvaltain sananvallan ja painoarvon kasvua Euroopassa.¹¹² Sitä vastoin Saksan toiminta on toisesta maailmansodasta lähtien ollut ennen kaikkea varovaista ja vaatimatonta. Pascal Bonifacen määritelmän mukaan Saksa on “pelännyt itseään”.¹¹³ Irakin kriisissä Saksan on katsottu asettuneen ensi kertaa suoraan ja rohkeasti vastustamaan Yhdysvaltain politiikkaa.

Siinä, missä tutkijat ovat nähneet Ranskan ulkopoliittisessa linjassa toisen maailmansodan jälkeen huomattavasti enemmän jatkuvuutta ja kaavamaisuutta kuin muutoksia, Eurooppa-politiikka on osa-alue, jolla muutosta on tapahtunut eniten de Gaullen valtakauden jälkeen ja nykypäivään tultaessa.¹¹⁴ Heti de Gaullen väistyttyä Ranskan Eurooppa-politiikka muuttui aiempaa avoimemmaksi niin, että

---

¹¹⁰ Kramer 2000, 364.

¹¹¹ Esim. Risse 2003, 36-7.

¹¹² Tosin tätä perustelua ei tuolloin avoimesti esitetty. Esim. Macridis 1992, 44.

¹¹³ Boniface 1998, 85 .

¹¹⁴ Esim. Hoffmann, Macridis, Lemola.

suuruuspolitiikka ja omien etujen varjeleminen eivät hankaloittaneet yhteistyötä edellisvuosien tavoin, jolloin Ranska muun muassa lamautti yhteisön päätöksenteon niin kutsutulla tyhjän tuolin politiikalla.¹¹⁵ Erityisen aktiivista aikaa oli viidennen tasavallan ensimmäisen vasemmistopresidentin François Mitterrandin kausi. Muun muassa Euroopan Yhtenäisasiakirjan onnistuneesti hyväksynyt ranskalaisen Jacques Delorsin johtama komissio on jäänyt yhteisön historiaan kenties tehokkaimpana ja aloitekykyisimpänä komissiona, Mitterrandin ja Saksan liittokanslerin Helmut Kohlin hyvän yhteistyön toimiessa taustatukena.¹¹⁶

Suhtautuminen transatlanttiseen yhteistyöhön sen sijaan ei ole suuresti muuttunut, sillä itse asetelmakaan ei ole juuri muuttunut. Amerikkalaisten turvallisuuspoliittinen hallinta on jopa vahvistunut keski- ja läntisessä Euroopassa kylmän sodan päättymisen jälkeen. Tästä osoituksena ovat olleet esimerkiksi Balkanin sodat, joissa Yhdysvallat pääsi jälleen esiintymään Euroopan turvallisuuden takaajana.¹¹⁷

4.4. Multilateralismin valinta

Yhdeksi Ranskan suuruuspolitiikan strategioista voi nimetä maailmanlaajuisen aktiivisuuden, aktiivisen ja monipuolisen diplomatian ja halun vaikuttaa globaalisti merkittäviin kysymyksiin. Ranskan diplomatia on ollut varsin aktiivista sen kokoon nähden ja aktiivisuus ulottuu ohi sille “luonnostaan” kuuluvien kiinnostuksen kohteiden, jollaisiksi voinee laskea esimerkiksi sen entisiä siirtomaita koskevat kysymykset.

Ranskan aktiivisuuden ja vaikutusvallan kulmakivi on YK, jonka kanssa yhteinen taival alkoi kylläkin konfliktien merkeissä johtuen Ranskan siirtomaaherruudesta luopumisen kriisistä, Suezin kriisistä sekä de Gaullen nihkeästä suhtautumisesta ensimmäisiin rauhanturvaoperaatioihin. YK nähtiin enemmänkin Ranskan politiikan vastuksena kuin sen kanavana.¹¹⁸

Ranskan politiikkaan ja kollektiiviseen turvallisuuteen perehtynyt tutkija Thierry Tardy toteaa, että Ranska on perinteisesti yhdistänyt YK-politiikassaan hyvin sujuvasti realistista politiikkaa ja liberalistista näkemystä globaalista järjestelmästä. Edellinen ilmenee aktiivisena kantojen esittämisenä kansainvälisistä kysymyksistä ja omien etujen tiukkana puolustamisena. Lisäksi se näkyy Ranskan

---

¹¹⁵ Ranska jätti osallistumatta ministerineuvoston kokouksiin ja lamautti näin päätöksenteon vuonna 1965. Syynä olivat erimielisyydet maatalouspolitiikan rahoituksesta sekä komission ja parlamentin valtaoikeuksista.

¹¹⁶ Esim. Ekholm 1997, 7.

¹¹⁷ Joskaan ei ole sanottua, että Yhdysvaltain väliintulot olisivat olleet kyseisten konfliktien ainoa mahdollinen ratkaisu. Eräänlaisen arvovaltatappion näkökulmasta asiaa käsittelee Moreau Defarges 1999, 49.

¹¹⁸ Tardy 2002, 932. De Gaulle viittasi usein YK:hon liikaa valtaa kahmineena ”koneistona”, joka puuttui valtioiden sisäisiin asioihin. Toisaalta de Gaullenkin suhtautuminen maailmanjärjestykseen kehittyi ajan myötä suopeampaan suuntaan.

kiintymyksenä valtion keskeiseen ja ohittamattomaan asemaan sekä suvereniteetin periaatteeseen ja valtion itsenäiseen diplomatiaan.¹¹⁹ Samaan aikaan Ranska korostaa ulkopolitiikassaan toistuvasti arvoja ja periaatteita, jotka kuuluvat olennaisesti liberalistiseen käsitykseen kansainvälisestä yhteisöstä. Ranska katsoo perinteisiinsä nojaten tehtäväkseen puolustaa universaaleja arvoja, kuten ihmisoikeuksia ja moraalisen toiminnan velvoitetta ulkopolitiikassa. Näin ollen YK:sta on tullut Ranskalle tärkeä itseilmaisun väline ja vallan kerroin kansainvälisissä kysymyksissä.¹²⁰

Boniface katsoo, että multilateralismista on tullut Ranskalle sekä velvoite että valinta. Vaikka maa näkee edukseen tukea YK:n auktoriteettia ja vahvuutta, se on kansallisen edun ensisijaisuutta korostaessaan joutunut itsekin toteamaan maailmanjärjestön rajoittavuuden. Esimerkkinä tästä on vuoden 1995 ydinkokeista aiheutunut selkkaus.¹²¹ Tämä oli Bonifacen mukaan muistutus Ranskalle siitä, että 1990-luvulla ei enää ollut – ainakaan Ranskan kokoisen valtion – mahdollista harjoittaa pitkäaikaisesti politiikkaa, joka on vastoin kansainvälisen yhteisön tahtoa. Mitä tulee aatteelliseen suuruuteen ja niin sanotun pehmeän vallan merkitykseen, Ranska tajusi tällöin menettävänsä asemiaan liikaa. Sillä ei ollutkaan varaa viedä läpi kansallisen edun nimissä suunniteltuja ydinkokeita.¹²²

YK edustaa silti Ranskalle huomattavasti enemmän mahdollisuuksia kuin rajoituksia. Pysyvä jäsenyys turvallisuusneuvostossa asettaa maan asemaan, jota sillä ei nykyisessä maailmantilanteessa kokonsa ja painoarvonsa puolesta missään tapauksessa olisi. Juuri Ranskan kokoiselle keskivallalle, jonka itsenäinen toimintakapasiteetti ei ole suurvallan luokkaa, maailmanjärjestö muodostaa ihanteellisen vallan kertoimen. Vastaavasti supervallalle maailmanjärjestö voi muodostua pelkästään rajoittavaksi tekijäksi, joka ei missään tilanteessa tuo lisää valtaa, vaan voi ainoastaan hankaloittaa vallankäyttöä.¹²³ Tästä näkökulmasta on selvää, että Ranskan kaltaiselle keskikastin valtiolle maailmanjärjestö on myös väline ja keino hillitä supervallan vallankäyttöä. Oivallus YK:n tarjoamasta globaalin roolin vahvistuksesta kirkastui de Gaullen presidenttikauden jälkeen, jolloin Ranskan YK-politiikka muuttui aiempaa aktiivisemmaksi ja rakentavammaksi. Erityisesti YK:n merkitys Ranskalle kasvoi kylmän sodan päätyttyä, jolloin koko maailmanjärjestön toiminta sai pontta vastakkaisten poliittisten leirien purkautumisesta.¹²⁴ Sekä Mitterrand että Chirac ovat pitäneet Ranskan asemaa YK:ssa ja erityisesti turvallisuusneuvostossa varjeltavana prioriteettina. Maa on osallistunut suurella panoksella

---

¹¹⁹ Tardy 2002, 931.

¹²⁰ Tardy 2002, 932.

¹²¹ Ranska teki kansainvälisestä vastustuksesta välittämättä kuusi merenalaista ydinkoetta Mururoan atolleilla Tyynellä valtamerellä. Se joutui lopulta kansainvälisen boikotoinnin vuoksi vähentämään kokeita aiotusta määrästä.

¹²² Boniface 1998, 48-49.

¹²³ Boniface 1998, 52.

¹²⁴ Tardy 2002, 941.

rauhanturvaoperaatioihin ja toisaalta tulkinnut YK:n epäonnistumiset esimerkiksi Srebrenicassa ja Ruandassa myös Ranskan epäonnistumisiksi.

5. TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT, METODI JA AINEISTO

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivaa Robert W.Coxin teoriaa ei voi käsitellä kirjoittamatta hänen suhteestaan tieteeseen ja teorian merkitykseen. Coxin katsotaan varsin yleisesti kuuluvan kriittisen teorian uranuurtajiin tieteenalalla, sillä hänen vuonna 1981 *Millennium* -lehdessä ilmestynyt artikkelinsa¹²⁵ herätti paljon keskustelua ja jatkopohdintoja. Cox esitti artikkelissa terävää kritiikkiä positivistien ja erityisesti valtavirran realistien lähestymistapaa kohtaan. Ne esittivät hänen mukaansa valheellisesti ja petollisesti, että teoria ja tiede voisivat olla objektiivisia kuvauksia todellisuudesta.

Positivismin ja post-positivismin välistä eroa Cox kuvaa jakamalla teorian ongelmanratkaisu- ja kriittiseen teoriaan. Kriittisen teorian määritelmässä erittäin keskeistä on, että se tunnustaa julkilausutusti teorian olevan aina jotakuta ja jotain tarkoitusta varten.¹²⁶ Teoria ei siis voi koskaan kuvata "todellisuutta sellaisena kuin se on", neutraalisti ja irrallaan motiiveista ja tausta-asetelmista. Positivistinen väite teorian ei-normatiivisuudesta on tästä näkökulmasta harhaanjohtava ja suorastaan petollinen. Toiseksi kriittinen teoria on Coxille nimenomaan muutoksen teoriaa siksi, että se ei ota instituutioita ja yhteiskunta- ja valtasuhteita annettuina tosiasioina, vaan asettaa ne kyseenalaisiksi. Tällöin on mahdollista nähdä, mistä ne ovat tulleet ja mihin ne saattaisivat olla menossa.¹²⁷ Ongelmanratkaisuteoria on käytännössä konservatiivista ja pönkittää olemassa olevaa järjestystä, koska teoria ei analysoi sen syntyä, vaan ottaa sen elementit vain "faktoina".

Kriittinen teoria ei siis edes yritä tarkastella maailmaa sellaisena kuin se on, vaan ennemminkin niitä todellisuuden rakenteita, jotka ympäröivät meitä.¹²⁸ Nämä rakenteet, niin sanotut objektiiviset todellisuudet, rakentuvat intersubjektiivisistä käsityksistä. Ne eivät ole fyysisesti olemassa samalla tavoin kuin vaikkapa ihmiset, vaan todellisiksi ne tekee se, että yksilöt käyttäytyvät niin kuin ne olisivat olemassa. Käyttäytyessään näin yksilöt eivät ainoastaan kunnioita niitä tai toimi niiden rajoissa, vaan myös tuottavat niitä edelleen.¹²⁹

---

¹²⁵ Cox 1981.

¹²⁶ Cox 1981, 128.

¹²⁷ Cox 1981, 129.

¹²⁸ Cox 1996, 51.

¹²⁹ Cox 1996, 52.

5.1. Kielen merkitys politiikassa

Tässä tutkimuksessa etsitään siis Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoista viitteitä siitä, millä tavoin Ranska tahtoo erottautua Yhdysvalloista kriisitilanteessa: millaisena se esittää itsensä sekä tarjoamansa vaihtoehdon ja rakentamansa vastapainon. Tutkimustapa asettaa tiettyjä vaatimuksia sen suhteen, millä tavoin poliittiseen kieleen ja sen merkityksiin on suhtauduttava. Tutkittaessa kielen kautta ja sen taustalta laajempia merkityksiä on irtauduttava siitä arkiajattelussa varsin yleisestä ajatuksesta, jonka mukaan kieli on *todellisuuden kuvaamisen* väline. Itse asiassa tämänkaltainen ajattelu ei soveltuisi tutkimukseen muiltakaan osin, sillä jo kriittisen tutkimuksen piiriin sijoittuva teoreettinen viitekehys hylkää ajatuksen, jonka mukaan kaikille yhteinen objektiivinen todellisuus olisi olemassa siinä merkityksessä, että sitä voitaisiin objektiivisesti kuvata.¹³⁰ Heti sillä hetkellä kun tiettyyn asiaan tai tapahtumaan liitetään merkityksiä edes ajatuksen tasolla, on asiaa tulkitsevan henkilön omilla käsityksillä ja kokemuksilla suuri rooli. Tällöin totuudet muuttuvat väistämättä *subjektiivisiksi*. Samoilla asioilla tai tapahtumilla voi olla ihmisten mielissä hyvinkin erilaiset merkitykset, jolloin heillä on niistä *omat totuutensa*. Ihmisten käsitykset samastakin asiasta voivat poiketa toisistaan perinpohjaisesti.

Esimerkiksi Lakoff ja Johnson korostavat, että kielellä on keskeinen asema prosessissa, jossa ihminen pyrkii ymmärtämään ja tulkitsemaan tiettyä asiaa. Poliitiikka on erilaisten tulkintojen ja totuuksien kilpailua tyypillisimmillään, joten poliittisen kielen tehtävä ei olekaan raportoida objektiivisesta todellisuudesta, vaan *luoda* todellisuutta. Kielenkäytöllä ja käsitteillä on keskeinen asema asioiden ja tilanteiden määrittelyssä eli juuri siinä kohtaa, kun asioille annetaan jokin merkitys. Tämän vuoksi ei ole vähäpätöistä tarkastella kieltä ja sen toimintaa tiettyjen tavoitteiden hyväksi eri tilanteissa.¹³¹

Palonen (1990) määrittelee, että hedelmällinen lähestymistapa poliittisten tekstien retoriseen luetaan edellyttää luentaa *rivien välistä*. Tämä koskee erityisesti tilannetta, jossa kielenkäytöstä pyritään tekemään päätelmiä siitä toiminnasta, jota ohjaamaan ja kontrolloimaan poliittiset tekstit on tarkoitettu.¹³² Tulkittaessa suurempia kokonaisuuksia ja tarkoituspieriä tekstin takaa on useimmiten niin, että tärkeämpää kuin se, mitä eksplisiittisesti sanotaan tai kirjoitetaan, on se mitä jätetään sanomatta. Palonen kiteyttää lähestymistavan eron tavanomaiseen luentaan verrattuna niin, että jos

---

¹³⁰ Useimmat kriittisen tutkimuksen edustajat eivät toki kiellä sitä, etteikö maailmassa olisi ja tapahtuisi ajattelustamme ja tulkinnastamme täysin irrallaan olevia tosiasioita.

¹³¹ Lakoff & Johnson 2003, 116.

¹³² Palonen 1990, 6.

tavallisesti tarkastellaan *mitä* tekstissä tai puheessa sanotaan, on rivien välistä luettaessa keskeisempää se, *miten* sanotaan.¹³³

Toisaalta on tarpeen muistuttaa, että poliittisuuden näkyminen siinä, miten asiat ilmaistaan, on vain harvoin tahallista tai suunniteltua. Palosen mukaan tekstiä tuleekin lähestyä retorisenä *tilanteena*, jolloin tulkinnan tavoitteena on identifioida se, kuka tekstissä vetoaa keneen ja millä argumentilla. Tätä ei aina haluta tai edes osata ilmaista itse tekstissä suoraan. Tekstiin retorisenä tilanteena sisältyy siis aina tietty tahattomuus, johon toisaalta tekstin tarkoitus sekä spesifinen kirjoitus- ja lukukonteksti voidaan suhteuttaa.¹³⁴

5.2. Retoriikan merkityksiä ja perelmanilaisen luennan perusteet

1950-luvulta alkaen alkoi viriämään niin sanotun uuden retoriikan tutkimussuuntaus, jonka keskeisimpiä edustajia ovat olleet Kenneth Burke, Chaïm Perelman ja Stephen Toulmin. Esimerkiksi Hilka Summa (1996) kuvaa näiden tutkijoiden työtä “retoriikan kunnianpalautukseksi”. Erityisesti Perelmanin Summa katsoo ansioituneen siinä, että hän kumosi retoriikan pelkkään kaunopuheisuuteen rajoittuvan merkityksen ja toi sen takaisin klassiseen yhteyteensä, päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseksi.¹³⁵

Perelmanin lähtökohtana retoriikan tarkasteluun onkin matematiikan ja formaalin logiikan piirissä käytetyn demonstratiivisen päättelyn ja toisaalta luonnollisen argumentaation erottaminen toisistaan. Demonstratiivisessa päättelyssä edetään aksiomaattisista lähtökohdista ennalta määritellyjä sääntöjä noudattaen väitteiden todeksi osoittamiseen, jolloin oikeaan lopputulokseen päädytään varmuudella, kunhan sääntöjä noudatetaan. Retoriikan tutkimuskohteena ovat *uskottavan*, *mahdollisen* ja *todennäköisen* alueet. Argumentointi pyrkii lisäämään tai vähentämään jonkin väitteen uskottavuutta tilanteessa, jossa sekä lähtökohdista että päättelysäännöistä voidaan jatkuvasti kiistellä. Selväähän on, ettei kukaan väittele itsestäänselvyyksistä tai argumentoi niiden puolesta.¹³⁶

Analysoitaessa poliittisia tekstejä Perelmanin uuden retoriikan lähtökohdista ovat tarkastelun kohteena tietyn retorin (puhujan tai kirjoittajan) tietyille yleisölle suuntaamien väittämien ja niiden perustelujen väliset suhteet. Retorinen luenta tiivistyy kolmen pääkohteen tarkasteluun, joita kutsutaan antiikin

---

¹³³ Palonen 1990, 6.

¹³⁴ Palonen 1990, 12-13.

¹³⁵ Perelman katsoi erityisesti Descartesista alkaneen filosofisen tradition olleen syyllinen retoriikan rappioon.

Kartesiolaisen järjen vakiintuminen filosofian ja tieteellisen ajattelun perustaksi saattoi sanoilla vakuuttamisen taidon epäilyttävään valoon, jolloin sitä alettiin pitää tiedon karttumisen kannalta suorastaan vaarallisena. Perelman 1996, 12-15 ja Summa 1996, 51-64.

¹³⁶ Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 1-3 ja Perelman 1996, 16.

ajattelijoina kunnioittaen termeillä *ethos*, *pathos* ja *logos*. Ethos viittaa retoriin eli puhujan tai kirjoittajan, hänen esittäytymiseensä tekstissä, tarkoituksensa sekä asemaansa argumentointitilanteessa. Pathoksella puolestaan tarkoitetaan retorin ja yleisön välisiä *esisopimuksia* eli sen kaltaisia seikkoja, jotka ovat kulloisessakin argumentaatiotilanteessa yleisesti hyväksytyjä ja jäävät siten kiistojen ulkopuolelle. Logos puolestaan viittaa varsinaisiin argumentaatiotekniikoihin, joita retori käyttää. Keskeistä retorissa luennassa on tarkastella näiden yksittäisten osatekijöiden ohella niiden suhdetta toisiinsa, sillä jokainen argumentointitilanne edellyttää Perelmanin termin *kohtaamista* ja yhteisymmärrystä – ja samalla sitä, että kuulijat saattaisivat ainakin teoriassa olla valmiita hyväksymään argumentoinnin kohteena olevan väitteen.¹³⁷ Hilka Summa on kuvannut Perelmanin retoriikanäkemyksiä jopa yleisökeskeiseksi. Ainoa Perelmanin teorian tarjoama yleispätevä ohje puhujalle on, että ”jotta retorin esityksellä olisi vaikutusta, hänen tulee sovittaa se yleisönsä mukaan”.¹³⁸

Yleisö saattaa olla – ja usein onkin – huomattavasti monitahoisempi käsite kuin klassinen ajatus torille puhujan ympärille kokoontuneesta joukosta. Yleisö voi ainakin teoriassa olla mitä tahansa yhdestä ihmisestä tai jopa itsekseen järjestyneeseen universaaliin yleisöön, eikä sen määrittely ole aina yksiselitteistä. Tyypiesimerkki hieman kaksinaisesta yleisökäsityksestä on vaikkapa Ranskan presidentti puhumassa ranskalaistoimittajan kanssa. Onko hänen yleisönään tällöin toimittaja, tämän edustaman tiedotusvälineen lukijat, katsojat tai kuulijat – vaiko sittenkin kaikki ne ihmiset myös ulkomailla, jotka *saattavat* nähdä tai kuulla haastattelun tai ainakin osia siitä? Perelman ja Olbrechts-Tyteca määrittelevät yleisöksi retorisen luennan tarpeisiin sen ihmisten joukon, joihin retori pyrkii argumentaatiollaan vaikuttamaan, sillä jokainen lausuma on kuitenkin suunnattu ensisijaisesti jollekin yleisölle, johon retori enemmän tai vähemmän tiedostetusti pyrkii vaikuttamaan.¹³⁹

Esisopimuksen käsite tulee vastaan nopeasti pohdittaessa sanoman sovittamista yleisön mukaan. Puhuja voi valita päättelynsä lähtökohdiksi vain väitteitä, jotka kuulijat varmasti hyväksyvät. On siis vedottava kulloisenkin yleisön keskuudessa vallitseviin *esisopimuksiin* eli premisseihin. Itse argumentaatiotilannetta ajatellen on tärkeää huomata, että esisopimusten ei argumentaatiotilanteessa ole tarkoitus olla juurikaan esillä tai kiinnittää yleisön huomiota. Sen sijaan niiden tehtävänä on ikään kuin *valmistella* yleisöä tuttuun asioiden kertaamisen avulla varsinaisen argumentin hyväksymiseen.¹⁴⁰ Perelman korostaa esisopimuksen merkitystä toteamalla, että itse asiassa argumentaation tavoite ei olekaan vain todistaa tiettyjen johtopäätösten pätevyys, vaan siirtää premisseille osoitettu hyväksyntä

---

¹³⁷ Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 16-17.

¹³⁸ Summa 1996, 67.

¹³⁹ Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 19.

¹⁴⁰ Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 67.

koskemaan myös johtopäätöksiä. Tämän hyväksynnän siirto edellyttää tietyn sidoksen luomista premissien ja hyväksyttäviksi tarjottujen väitteiden välille.¹⁴¹

Esisopimuksissa voi nähdä kahta erilaista tyyppiä. Yhtäältä niitä ovat todellisuutta koskevat tosiasiat, totuudet ja otaksumat. Näiden yhteydessä on toki muistettava, että totuuden tai tosiseikan asema ei ole annettu, vaan edelleen joku yleisössä saattaa kiistää tietyn seikan ja näin tavallaan kääntyä pois päin argumentaation lähtökohdista. Kuitenkin retorin tulisi pystyä tunnistamaan ja tiedostamaan kussakin tilanteessa pätevät esisopimukset, sillä ilman jonkinlaista lähtökohtaista yhteisymmärrystä puhuja ei mitenkään voi saada argumenttiaan hyväksytyksi. Toisaalta voidaan erottaa myös suotavuutta tai toivottavaa asioiden tilaa koskevia esisopimuksia, joita ovat esimerkiksi arvot, arvohierarkiat ja päättelysäännöt. Nostaessaan esille hierarkian käsitteen Perelman korostaa, että yleisön arvojen järjestyksen tietäminen on retorille huomattavasti arvokkaampaa kuin se tieto, että jokin tietty arvo on tärkeä. Tämä nimittäin auttaa retoria tekemään vaikeitakin valintoja tilanteessa, jossa yleisön arvostamat seikat ovat vastakkain. *Lokuksilla* Perelman tarkoittaa sellaisia hyvin yleisiä ja esitettävästä argumentista täysin irrallisia arviointiperusteita, jotka yleisö tunnistaa ja hyväksyy entuudestaan. Tuttu lokus voi tasoittaa tietä tuntemattomallekin argumentille. Lokuksiin luettavia vakiintuneita arviointiperusteita ovat esimerkiksi määrän, ainutlaatuisuuden ja ihmisarvon lokukset. Esimerkiksi määrän lokus voi toimia tietyn toimijan hyvyyden tai pahuuden osoittamisessa: tällöin toimijan hyvien tai pahojen tekojen luettelemisen eli niiden suuren määrän osoittamisen toivotaan todistavan kyseinen ominaisuus.¹⁴²

Ajateltaessa erilaisia yleisötyyppejä, kuten vaikkapa YK:n yleiskokouksen osanottajia ja ranskalaistoimittajia on selvää, että näiden yleisöjen premissit ovat varsin erilaisia. Aiemman kokemuksensa, erilaisten sidoksiensa ja saamiensa tietojen perusteella näiden yleisöjen käsitykset vaihtelevat esimerkiksi siitä, mikä on Irakin kysymyksessä toivottavaa ja mihin tärkeysjärjestykseen toivottavat asiat laitetaan. Retorin kannalta tämä tarkoittaa, että hänen on huolellisesti valittava, mihin perusteluihin hän voi argumentoinnissaan luottaa, ja mitkä puolestaan kannattaa tietyissä tilanteissa unohtaa kokonaan. Kuten todettua, retori ei voi saada väitteilleen kannatusta osaamatta arvioida keskustelun kulloisiakin lähtökohtia. Yleisölähtöinen argumentointi tarkoittaa, että niin retorin puolustamien arvojen kuin tämän esittämien motiivienkin keskeisin valintaperuste on se, miten hyvin yleisö voi ne hyväksyä. Retori ei läheskään aina halua tai edes pysty ilmaisemaan todellisia motiivejaan, joten tietyn väitteen puolustamisessa tai vastustamisessa olennaisia ovat *hyväksyttävät*, eivät todelliset motiivit.

---

¹⁴¹ Perelman 1996, 28.

¹⁴² Perelman 1996, 30-35.

Keskeinen osa Perelmanin argumentaatioteoriasta käsittelee varsinaisia argumentaatiotekniikoita, jotka hän on jäsentänyt neljään pääkohtaan. Esimerkiksi Hilka Summa toteaa, ettei perelmanilaisen retoriikan esittämä argumentaatiotekniikkojen tyypittely välttämättä ole täysin kattava tai edes loogisin mahdollinen jaottelu argumentaation eri keinoista. Silti sitä voi pitää hyvänä johdatuksena ja apukeinona retoriseen luentaan, käytännön argumentoinnissa esiintyvien retoristen keinojen havaitsemiseen ja jäsentämiseen. Kielen argumentaatiolle tarjoamien resurssien systematisointi auttaa paljastamaan ja nimeämään sellaista, mitä esimerkiksi ammatikseen puhuvat poliitikot eivät tosiasiaassa tiedosta ainakaan täysin.¹⁴³

Perelman on ensinnä jakanut argumentaatiotekniikat kahteen pääryhmään, *assosiatiivisiin* ja *dissosiatiivisiin* argumentaatiokaavoihin. Assosiatiivinen argumentaatio viittaa retorin pyrkimykseen niputtaa erillisinä pidettyjä asioita niin, että niiden katsottaisiin kuuluvan samaan ryhmään, jolloin myös niiden ominaisuuksia voidaan arvioida toisiinsa verraten. Dissosiatiivisen argumentoinnin ideana puolestaan on erottaa toisistaan asioita, joiden on yleensä nähty kuuluvan yhteen.¹⁴⁴

Assosiatiivisen argumentoinnin tyyppisiä ovat kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit sekä todellisuuden rakennetta luomaan pyrkivät argumentit. Kvasiloogisten argumenttien käyttö pyrkii itse asiassa muistuttamaan matemaattisen päättelyn etenemistapaa, joskin näiden erot paljastuvat toki kvasiloogista argumentointia analysoitaessa. Kvasiloogisissa argumenteissa pyritään antamaan kuva eräänlaisista laboratorio-olosuhteista, jolloin suljetaan pois inhimilliselle toiminnalle tyypilliset kilpailevat tulokset, ympäristötekijöiden muutokset ja yksittäisen tapauksen erityiset arviointiperusteet. Hyvä esimerkki kvasiloogisesta argumentoinnista on se, kun vertaillaan kahta erillistä tapahtumaa toisiinsa ja vaaditaan sen perusteella näille yhdenmukaista kohtelua. Tällöin kahden, tosiasiaassa täysin toisistaan erillisen asian erot häviävät, ja näkyvissä ovat pelkät yhtäläisyydet. Toinen esimerkki on se, kun jonkin inhimillisestä toiminnasta riippuvaisen tapahtuman todennäköisyyttä pyritään arvioimaan tavalla, joka muistuttaa lähinnä tilastotieteistä tuttuja todennäköisyyslaskelmia.¹⁴⁵

Todellisuuden rakenteeseen perustuvien argumenttien keskeisimpiä muotoja puolestaan ovat kausaalisuhteen osoittaminen vaikkapa teon ja seurausten välillä sekä henkilön ja tämän tekojen yhdistäminen ikään kuin 'luonnollisena' yhteenkuuluvuutena. Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit pyrkivät siis luomaan luonnolliselta näyttäviä yhdyssiteitä todellisuuden eri elementtien

---

¹⁴³ Summa 1996, 71.

¹⁴⁴ Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 190.

¹⁴⁵ Perelman 1996, 59-60 ja Kuusisto 1996, 280-282.

välille. Tällöin on mahdollista siirtyä yleisesti hyväksytystä sellaiseen, mikä halutaan saada hyväksytyksi.¹⁴⁶

Todellisuuden rakennetta muokkaamaan pyrkivä argumentointi käyttää yksittäistapausta esimerkkinä, havainnollistajana tai mallina, tai turvautuu analogiseen päättelyyn. Esimerkin käytöllä pyritään yleistykseen, ja vastaavasti hyväksytyjä yleistyksiä havainnollistetaan yksittäistapausten avulla. Mallin antamisella puolestaan pyritään saamaan aikaan mallin mukaista toimintaa – ja vastaavasti antimallin osoittaminen tähtää epätoivottujen toimintavaihtoehtojen sanktioimiseen. Analoginen päättely ja sen kaikkein tiivein muoto, metaforan käyttö, perustuvat kahden eri tason ilmiön samankaltaisuuksien osoittamiseen ja hyödyntämiseen.¹⁴⁷

5.3. Perelmanilaisen retorisen luennan soveltaminen tutkimuksessa

Mitä perelmanilainen retorinen luenta voi sitten paljastaa tutkimuksen kohteesta, eli miten se on hyödynnettävissä nyt käsillä olevaan tutkimukseen? Riikka Kuusisto (1999) katsoo, että perelmanilainen retorinen luenta on hedelmällinen, kun tietyn tilanteen retoriset strategiat halutaan yhdistää yleisempiin strategioihin tai siirtoihin. Perelman tarjoaa systemaattisen ja käytännönläheisen tavan yhdistää tiettyyn asiaan ja kontekstiin liittyvä argumentointi laajempaan viitekehykseen.¹⁴⁸ Juuri tästä on kyse silloin, jos Ranskan ulkopoliittisen johdon lausumia Irakin kriisissä pyritään suhteuttamaan Ranskan ulkopoliittikan strategioihin ja perinteisiin sekä mahdolliseen hegemonian vastustukseen.

Edelleen Kuusisto lähestyy retorista luentaa *tarinan* käsitteen kautta. Retoriikka on hänen mukaansa nähtävä tarinan kertomisena, jossa keskeisiä ovat tarkoitusperät. Tarina luodaan omia tarkoituksia palvelevaksi. Tämä tarkoittaa, että yhdelle ja samalle asialle on aina olemassa myös kilpailevia tarinoita, nimiä ja määritelmiä.¹⁴⁹ Tässä kohtaa on syytä palata Coxin määritelmään todellisuudesta. “Maailma sellaisena kuin se on” ei ole oikeastaan ollenkaan relevantti tilanteessa, jossa esimerkiksi poliittisia päätöksiä kuitenkin tehdään kilpailevien, toisistaan poikkeavien totuuksien perusteella. Tosiasiahan kuitenkin on, ettei esimerkiksi ranskalainen tai amerikkalainen äänestäjä pysty millään keinolla selvittämään *koko totuutta* Irakin joukkotuhoaseista tai Saddamin hallinnon lähialueelle ja muulle maailmalle muodostamasta uhasta; hänen on tyydyttävä poliitikkojen ja median esittämiin kertomuksiin, jotka taas väistämättä korostavat tiettyjä asioita ja jättävät toiset huomiotta.

---

¹⁴⁶ Perelman 1996, 93- ja Kuusisto 1996, 282-284.

¹⁴⁷ Perelman 1996, 120-141 ja Kuusisto 1996, 284.

¹⁴⁸ Kuusisto 1999, 52.

¹⁴⁹ Kuusisto 1999, 26.

Millaisia tarkoitusperiä tietyn toimijan, vaikkapa Ranskan, luoman tarinan sitten tulee palvella? Aivan kuten missä hyvänsä näytelmässä tai novellissa, myös poliittisen lausuman sisältämässä tarinassa on juoni sekä pääosanesittäjiä erilaisissa rooleissaan. Erilaisissa tarinoissa juoni ja roolit määritellään eri tavoin. Näillä määritelmillä on monenlaisia tarkoituksia. Paitsi että tarinalla oikeutetaan esimerkiksi tiettyä politiikkaa ja poliittisia valintoja, niillä myös määritellään itseä ja muita ja luodaan maailmaan *järjestystä*. Tarinat antavat merkitystä oman yhteisön tai kansan elämälle, ne voivat antaa myös uskoa paremmasta maailmasta. Toisin sanoen niiden merkitys tiettyä poliittista prosessia seuraavalle yleisölle on ratkaiseva: valintoja ja päätöksiä tai niiden hyvyttä ei olisi mitenkään mahdollista arvioida, ellei lähtökohtana olisi jonkinlaista hyvin järjestettyä kuvausta asioista. Kuusiston esimerkki tästä on hänen Persianlahden sotaa käsittelevä tutkimuksensa. Sodan alla suurvaltajohtajien tuli määritellä tilanne niin, että hyökkäys Irakiin näyttäisi heidän maidensa kansalaisten mielestä tarpeelliselta, järkevältä ja asianmukaiselta, sillä minkään maan kansalaiset eivät halua lähteä sotimaan ilman mielekästä, hyvin esitettyä ja hyvin perusteltua syytä ja viitekehystä.¹⁵⁰

Lähestyttäessä poliittisia lausumia analyysitarkoituksessa on siis lähdettävä *riisumaan* tarinoita. Hyödyllistä voi olla esimerkiksi kysyä, olisiko saman tarinan pääosanesittäjineen ja juonineen voinut kertoa toisin – ja jos olisi, miten? Ja kun kerran saman asian tai tapahtuman voi kertoa lukuisin eri tavoin, on myönnettävä, että tarina kertoo vähintään yhtä paljon kertojastaan kuin varsinaisesta kertomuksen kohteesta.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaisen tarinan Ranska kertoi Irakin tilanteesta ja sen aiheuttamasta kansainvälisestä kiistasta tai kriisistä. Miten Ranska määrittelee tilanteen? Miten se määrittelee itsensä ja muut toimijat, vaikkapa Yhdysvallat tai YK:n asetarkastajat? Miten sen erilaisille yleisöille kertomat tarinat tai määrittelyt eroavat toisistaan? Ja mitä arvoja se edustaa, entäpä kuinka nämä edustukset eroavat toisistaan erilaisille yleisöille tarkoitetuissa lausumissa?

Näiden kysymysten kautta on mahdollista päästä käsiksi siihen, millaista roolia Ranska itselleen pyrkii saamaan ja millaista vaihtoehtoa se tarjoaa – vai pystyykö se esittämään selkeitä vaihtoehtoja vastustamilleen asioille?

5.4. Aineistosta

Aineisto käsittää Ranskan ulkopoliittisen johdon puheita ja lausuntoja niiden kuuden kuukauden ajalta, jolloin keskustelua Irakin joukkotuhooaseuhkan eliminoimisesta käytiin YK:ssa. Kaikki lausunnot ja

---

¹⁵⁰ Kuusisto 1996, 267-271.

haastattelut on hankittu Ranskan presidentin ja ulkoasiainministeriön internetsivujen arkistoista. Ajallisena alkupisteenä on syyskuu 2002, jolloin Irakin kysymys nousi Yhdysvaltain toimesta esille YK:ssa ja asetarkastusten jatkamista alettiin suunnitella. Päätepiste on maaliskuu 2003 ja se hetki, jolloin Ranskan johto sai tiedon sotatoimien alkamisesta. Tuolloin kuukausien ajan kiristynyt kamppailu kriisin oikeasta ratkaisutavasta taukosi hetkessä ja siirryttiin seuraavaan vaiheeseen, seuraamaan sotatoimien etenemistä ja osin jo suunnittelemaan niiden jälkeisiä toimia.

Ranskan ulkopoliittinen johto tarkoittaa tässä kohtaa käytännössä maan tuolloista presidenttiä Jacques Chiracia ja ulkoministerin virkaa hoitanutta Dominique de Villepiniä. Presidentin ja ulkoministerin puheet ovat kysymyksenasettelun kannalta olennaisimpia, sillä he vastasivat kriisin aikana pääasiallisesti Ranskan kantojen esittämisestä, perusteluista ja selittämisestä paitsi omille kansalaisille, myös ulkomaailmaan. Tutkimusaineistoksi valikoituneilla teksteillä on yksi keskeinen piirre: niissä Ranskan ulkopoliittinen johto perustelee ja selittää Ranskan sodanvastaista politiikkaa tuomalla esille Ranskan tavoitteita, periaatteita ja motiiveja kriisissä. Toisin sanoen aineistosta on jätetty tarkoituksella pois etupäässä sellaisia Irakia koskevia tekstejä, jotka eivät ole tuntuneet vastaavan tutkimuskysymykseen, kertovan Ranskan motiiveista ja asenteista. On myös hyvin mahdollista, että aineistosta on jäänyt pois sellaisia tekstejä, joista olisi noussut esille tutkimusasetelman kannalta selvästi ristiriitaisia seikkoja. Toisenlaisella aineistolla olisi hyvinkin ollut mahdollista päätyä erilaisiin päätelmiin.

Aineistoa tarkastellaan analyysissa monella eri tasolla, mikä on välttämätöntä tutkimuskysymyksen kannalta. Paikoin Ranskan presidentti ja ulkoministeri ovat kuvanneet politiikan taustalla vaikuttavia periaatteita ja arvoja hyvinkin eksplisiittisesti, mutta hyvin suuri osa lausunnoista keskittyy Irakin tilanteen ja siihen liittyvien toimintamahdollisuuksien kuvaamiseen ja tulkintaan Irakia koskevin asiaperustein. Kuitenkin myös näistä perusteluista on mahdollista tulkita sitä, millaisen roolin Ranska ottaa itselleen tulkitessaan tilannetta ja toiminnan vaihtoehtoja, ja mitä arvoja paljastuu sen esittelemien asiaperusteiden taustalta. Erityisesti kieltä, sanavalintoja ja puheiden sävyä tarkastelevien analyysin osien osalta on muistettava tutkijan ratkaiseva rooli aineiston tulkitsijana. On selvää, että tekstejä voisi tulkita myös hyvin eri tavalla näkökulmasta riippuen. Lisäksi kaikki tämän tutkimuksen käännökset ovat kirjoittajan itsensä tekemiä ja siten kaikilta osin epävirallisia. Käännöksissä on pyritty tavoittamaan tekstien merkitys ja henki sanatarkan kääntämisen sijaan, joten ne olisi varmasti voinut tehdä myös toisella tavalla. Tämä koskee erityisesti sanontoja ja ilmauksia, joiden sanatarkka kääntäminen ei ole mielekäästä.

Jo tässä vaiheessa on todettava, että aineistossa oli nähtävissä tiettyjä eroja presidentin ja ulkoministerin puheiden sisällössä ja sävyssä. Ranskaa lukuisissa kokouksissa edustaneen

ulkoministeri de Villepinin puheet ja haastattelut keskittyvät selvästi enemmän itse prosessiin, asetarkastuksiin ja YK:n toimintaan kriisissä. Samaan aikaan presidentti Chirac ottaa monessa kohtaa laajemman näkökulman tilanteeseen, asettaa sen historialliseen kontekstiin ja puhuu laveammin Ranskan arvoista ja tavoitteista. Eroihin vaikuttavat toki jo ulkoministerin ja presidentin virka-aseman erot, sillä jo Ranskan perustuslaki ja sen tulkinnasta muotoutuneet perinteet liittävät presidentin edustamaan vahvemmin kansakunnan henkistä pääomaa. Toki myös lausuntotilanteet ja puhujien henkilökohtaiset asenteet vaikuttavat lausuntojen sisältöihin. Vaihtelevuudesta ja kahden eri henkilön puheiden sävyeroista huolimatta tämän tutkimuksen lähtökohtana on, että ulkopoliittinen johto edustaa Ranskaa, jonka politiikkaa ja tavoitteita on näin ollen mahdollista analysoida puheista.

6. ANALYYSI

Tutkielman lähtöoletuksena on, että Ranskan suuruuspolitiikan strategiat näkyvät Irakin kriisissä niin Ranskan toiminnassa kuin sen ulkopoliittisen johdon retoriikassakin. Strategiat ovat linjoja, pyrkimyksiä ja toimintatapoja, joilla tutkijat ovat nähneet Ranskan pyrkivän vahvistamaan asemiaan ja omaa vaikutusvaltaansa maailmassa jo kymmenien vuosien ajan. Samalla ne ovat rooleja, joita Ranska on ottanut lisätäkseen globaalia vaikutusvaltaansa. Näin ollen on luontevaa ajatella, että eri strategioiden käyttö nousee vaihtelevasti ja vuoroin esille erilaisissa tilanteissa.

Strategioiden käyttö on pääosassa analyysin ensimmäisessä osassa, jossa etsitään vastausta siihen, millä tavoin hegemonian vastustus politiikan pidemmän aikavälin pyrkimyksenä nousee esille Irakia koskevista lausumista. Suuruuspolitiikan strategioita ja rooleja tarkasteltaessa on retorisisessa analyysissä olennaista se, millaisen tarinan Ranska tilanteesta esittää ja millaisiin rooleihin tässä tarinassa asettuvat Ranska itse ja muut toimijat, kuten Yhdysvallat tai YK. Keskeisiä ovat myös ne esisopimukset ja argumentaatiotekniikat, joille Ranskan esittämät roolitukset kussakin tilanteessa perustuvat.

Analyysin toisessa osassa tarkastellaan niitä arvoja, joista Yhdysvallat ja Ranska käyvät keskustelua. Pystyykö Ranska esittämään todella vaihtoehtoisia arvoja ja haastamaan niillä Yhdysvaltain arvot? Arvoja ja niiden puolustamista tarkastelevassa osassa retorinen luenta keskittyy eritoten arvohierarkioihin ja oikeiden arvopainotusten esittämiseen kullekin yleisölle. Samalla tarkastellaan myös arvojen 'esillepanossa' käytettäviä argumentaatiotekniikoita sekä tämän esillepanon taustalla olevia esisopimuksia.

6.1. Vastustusta vai ei? Kriisin merkityksen ja Ranskan toimijuuden esittäminen

Vastustiko Ranska Irak-politiikallaan Yhdysvaltain hegemoniaa tai sen arvoja ja toimintatapaa? Jos vastusti, niin millä tavoin? Etsittäessä vastausta tähän kysymykseen Ranskan ulkopoliittisen johdon lausumista käy ilmi, että kriisin merkityksestä esitetään hyvinkin erilaisia tarinoita eri yleisöille. Selvin ero on siinä, miten Ranskan politiikkaa perustellaan ranskalaiselle ja amerikkalaiselle yleisölle. Esisopimukset erityisesti siitä, mikä on sodan vastustamisen hyväksyttävä tai suotava motiivi, poikkeavat näiden yleisöjen kesken.

Maaliskuussa 2003 presidentti Chirac perusteli Ranskan sodanvastaista politiikkaa viikon sisällä kahdessa laajalle levinneessä televisiohaastattelussa, ensin 10. maaliskuuta ranskalaisille ja kuusi

päivää myöhemmin amerikkalaisille televisiokanaville. Lyhyen ajan sisällä sodan vastustuksen perustelut ovat varsin erilaisia.

Puhuessaan ranskalaisyleisölle Chirac perustelee sodan vastustamista esittämällä hyvin suorasukaisesti, että keskeisin merkitys kriisissä ja siinä noudatettavassa politiikassa on puolustaa ranskalaisten suosimaa maailmanjärjestystä ja maailmankuvaa. Kyse on siis mitä suurimmassa määrin Ranskan arvojen puolustuksesta ja levittämisestä – projektion ulkopoliitikasta.

Nyt on katsottava, millaisessa maailmassa haluamme elää. Tahdomme elää moninapaisessa maailmassa, jossa muutama suuri ryhmittymä elää mahdollisimman harmonisesti keskenään...Maailmassa, jossa etenkin Euroopalla on sille kuuluva paikka, jossa demokratia etenee.

Il faut voire dans quel monde nous voulons vivre. Nous voulons vivre dans un monde multipolaire, c'est-à-dire avec quelques grands groupes qui aient entre eux des relations aussi harmonieuses que possible, un monde où l'Europe, notamment, aura toute sa place, un monde où la démocratie progresse...¹⁵¹

Tarkasteltaessa esisopimuksia lausuman taustalla on nähtävissä, että ranskalaiselle yleisölle on normaalia ja hyväksyttävää kuulla, että maan johto pyrkii edistämään Ranskan asemaa arvojohtajana. Ranskan arvojen levittäminen ja sen aseman vahvistaminen kuuluvat toivottavaa asioiden tilaa ilmaiseviin esisopimuksiin, jotka karkeasti ottaen kaikki ranskalaiset jakavat. Ranskan kansallinen identiteetti, vallankumousvaltion menneisyys ja suurvallan perinne ja omakuva vaativat näiden asioiden edistämistä – tehdäänhän ulkopoliitikkaa, kuten todettua, yhtä lailla maan sisäisiin kuin ulkoisiin tarpeisiin. Myös moninapaisen maailman ja eritoten Euroopan merkityksen korostaminen nousevat tästä katkelmasta vahvasti esille. Vaikka kaikkiin ranskalaisiin ei missään tapauksessa voi vedota yhtenä EU-myönteisenä joukkona, ajatus moninapaisuudesta ja Euroopan suhteellisesta vahvistumisesta vetoaa ranskalaisiin enemmän kuin se, että Ranska tukisi Yhdysvaltain politiikkaa ja valta-asemaa. Euroopan ja Ranskan vahvistaminen menee siis arvohierarkiassa ylemmäs.

Puhuessaan amerikkalaisyleisölle vain kuusi päivää myöhemmin Chirac perustelee sodan vastustamista tavalla, jossa maailmanjärjestyksen ja hallitsevien arvojen ulottuvuus on tyystin poissa. Tässä puheessa koko kriisin kuva ikään kuin typistyy siitä, mitä ranskalaisyleisölle on esitetty: nyt ollaan ratkaisemassa yksittäistä asiakysymystä, joka täytyy ratkaista ilman intohimoja ja jota koskevia erimielisyyksiä ei saa *liioitella*, toisin sanoen laajentaa koskemaan yleisempiä näkemyksiä politiikasta tai arvoista. Tämän tarinan taustalla vaikuttavat tyystin erilaiset esisopimukset kuin edellisen, ranskalaisyleisölle sovitetun tarinan. Keskimääräinen amerikkalainen tv:n katsoja ei nimittäin halua kuulla, että Ranskan johto on nyt eri linjoilla Yhdysvaltain johdon kanssa kokonaisesta maailmankuvasta tai pyrkisi peräti

---

¹⁵¹ Chirac 10.3.2003.

haastamaan Yhdysvaltain näkemyksiä – valta-asemasta puhumattakaan – laajemmin kuin tämän kriisin osalta.

Vastustamme sitä (sotaa), koska katsomme, että on olemassa muita mahdollisia lähestymistapoja – asetarkastukset...Todellisuudessa ei siis ole mitään sellaista, mikä olisi johtamassa vastakkainasetteluun maidemme välillä, ei kulttuurisesti, ei poliittisesti eikä maailmankuvan osalta. On vain yksi erityinen asia, jossa amerikkalaiset, amerikkalaishallinto, on katsonut tarpeelliseksi ottaa hyvin tiukan kannan, ja me katsomme, että se on liioiteltua.

Nous le refusons parce que nous considérons qu'il y a d'autres perspectives possibles, celles des inspections...Donc, il n'y a rien en réalité qui soit de nature à nous opposer, ni sur le plan culturel, ni sur le plan politique, ni sur le plan de la vision du monde. Il y a une affaire particulière sur laquelle les Américains, l'administration américaine a cru devoir prendre une position très dure et nous considérons que c'est excessif.¹⁵²

Aineistosta onkin nähtävissä, että Ranska kyllä esittelee vaihtoehtoisia arvoja ja vaihtoehtoista maailmankuvaa myös amerikkalaisyleisölle. Se kuitenkin varoo antamasta tilanteesta sellaista kuvaa, että kyseessä olisi laajamittaisempi arvojen taistelu tai että Ranska olisi suoranaisesti haastamassa Yhdysvaltain valta-asemaa. Amerikkalaisyleisölle korostetaan vahvasti kansojen ystävyyttä ja yhteisen arvopohjan kestävyyttä, mutta samalla esitetään vaihtoehtoisia tulkintoja maailman ongelmista ja vaihtoehtoisia ratkaisuja niihin.

Jos ovat tarinat Irakin kriisin merkityksestä jokseenkin erilaisia, niin ovat myös ne kuvat, joita Ranska piirtää omasta aktiivisuudestaan ja toimijuudestaan eri suuntiin. Amerikkalaisyleisölle luodaan kuvaa *yhteisestä* asiasta ja *yhteisestä* arvioinnista, jotta Ranska ei näyttäytyisi tilanteessa kukkoilevana haastajana ja huonona liittolaisena. Näkyvänä retorisenä keinona toimii eritoten Me-pronominin määrittelemätön käyttö, jolla amerikkalaisia ikään kuin *vedetään* mukaan yhteiseen pohdintaan vakuuttaen, etteivät kyseessä ole ristiriidat tai varsinkaan Yhdysvaltain politiikan vaikeuttaminen YK:ssa, vaan yhteinen asioiden punnitseminen:

Tällä hetkellä edessämme oleva olennainen kysymys koskee sitä, pidämmekö voimankäyttöä oikeana ratkaisuna Irakin kysymykseen. Ajattelemmeko me...että voimankäyttö Irakissa toisi maailmaan mahdollisimman paljon turvallisuutta?

La question essentielle qui se pose aujourd'hui est de savoir si nous pensons que le recours à la force est la bonne solution pour l'Iraq. Pensons-nous...que le recours à la force apportera un maximum de sécurité dans le monde?¹⁵³

---

¹⁵² Chirac 16.3.2003.

¹⁵³ Villepin 2.3.2003.

Seuraavasta esimerkistä käy silmiinpistävästi esiin se, miten aktiivisen kuvan Ranskan ulkopoliittinen johto antaa omasta toiminnastaan ranskalaisille verrattuna universaaliyleisöön ja toisaalta amerikkalaisyleisöön. Siinä, missä YK:n ja amerikkalaisyleisön edessä Ranskan oma toimijuus muiden maiden tavoin on ikään kuin *häivytetty* YK:n toimivallan ja yhteisen päätöksenteon korostamiseksi, ranskalaisyleisölle luodaan kuvaa vahvasta ja periaatteellisesta maasta, joka ei taivu mielipiteissään ja jonka vaikutusvalta Irak-kysymyksen ratkaisuun on jo ollut suuri.

Meidän sijasta päätöslauselman 1441 onkin nyt laatinut Ranska, tai vaihtoehtoisesti se on laadittu ranskan *suojeluksessa*. Muutkin maat ovat jälleen vahvemmin näkyvissä kuin amerikkalaisille esitetyssä, yhteisyyttä korostavassa tarinassa.

Päätöslauselmalla 1441, Ranskan suojeluksessa ja kaikkien kumppaneidemme kanssa ja erityisesti amerikkalaisten kanssa, olemme päättäneet yksimielisesti toimia asevarustelua vastaan.

Avec la résolution 1441, sous l'égide de la France et avec l'ensemble de nos partenaires, et notamment américains évidemment, nous avons décidé à l'unanimité d'agir contre la prolifération.¹⁵⁴

Ranskan aktiivisuus ja sen toimijuuden merkitys esitetään siis hyvin erilaisena eri yleisöille. Ranskalaisyleisölle korostetaan maan vaikutusvaltaa ja osuutta viimeaikaisiin tapahtumiin, kun taas puhuttaessa muille yleisöille korostetaan ennemminkin yhteistä asiaa, päättelyä ja toimintaa.

6.2. Hyvän liittolaisen elkeet ja transatlanttisen repeämän vähättely

Liittolaissuhteen varjeleminen näkyy monin tavoin siinä, millaisen kuvan Ranskan ulkopoliittinen johto antaa Yhdysvaltain ja Ranskan suhteista ja kriisin vaikutuksesta niihin. Maiden välillä vallitsevia näkemuseroja Irakin kysymyksestä vähätellään ja paikoin osa niistä jopa kätketään. Esimerkiksi kahdessa amerikkalaisille suunnatussa televisiohaastattelussaan presidentti Chirac vakuuttaa katsojille, että erimielisyyttä on ainoastaan siitä, millä keinoin Irak tulisi riisua aseista. Kummallakin kertaa Chirac jättää tyystin mainitsematta esimerkiksi sen varsin keskeisen kiistakysymyksen, joka koskee Saddamin hallinnon syrjäyttämistä sotatoimien avulla: Yhdysvallat haluaisi hyökätä Irakiin myös hankkiutuakseen eroon Saddamin hallinnosta, mitä Ranska taas ei hyväksy. Myös hallinnon vaihdoksen mielekkyyttä kommentoidaan, mutta vain muissa yhteyksissä, jos siitä kysytään erikseen. Myös kansainvälisen yhteisön yleiset pelisäännöt ja kriisien ratkaiseminen pidemmällä aikavälillä kyllä mainitaan amerikkalaisille puhuttaessa, mutta ikään kuin ohimennen, ei todellakaan kriisin keskeisimpänä kysymyksenä.

---

¹⁵⁴ Villepin 13.3.2003.

Aineistosta on nähtävissä, että Irakin kriisi ajaa Ranskan ulkopoliittisen johdon tukalaan ja ristiriitaiseen tilanteeseen, joka ilmentää hyvin koko perinteistä vastustuksen ja liittolaisuuden dilemmaa. Samaan aikaan pyritään sekä tuomaan esille omaa Ranskan linjaa ja arvoja että myös käyttäytymään hyvän liittolaisen tavoin. Amerikkalaisten suuntaan Ranska pyrkii kaikin tavoin asemoimaan itseään Yhdysvaltain rinnalle ja typistämään kuvaa kriisistä tai laajemmista erimielisyyksistä.

Ranskan ulkopoliittisen johdon puheissa hyvin usein näkyvä liittolaisuuden vakuuttelun retorinen keino on se, että se ottaa Yhdysvaltain suuntaan viisaan, vanhan *ystävän* roolin. Tämä ystävä on nähnyt sodan ja tietää sen kauhut, ja haluaa sen vuoksi varoittaa ryhtymästä sotaan.

Haluatteko että kerron, mikä todella huolestuttaa Ranskaa? Se, miten monta sotilasta amerikkalaiset menettäisivät Irakissa. Me eurooppalaiset, me ranskalaiset, olemme kokeneet vuosisatojen ajan sotia omalla maaperällämme...

Voulez-vous que je vous dise vraiment ce qui préoccupe la France? Combien de soldats américains, vont-ils périr en Iraq?...Nous autres Européens, nous autres Français, nous avons des siècles durant connus la guerre sur notre sol...¹⁵⁵

Muistuttaessaan toistuvasti menneisyyden kovista kokemuksistaan Ranska pyrkii paitsi saamaan pontta yksittäiselle näkemykselle, myös kasvattamaan omaa arvovaltaansa. Muistuttaessaan sodasta se muistuttaa samalla myös omista suuruuden päivistään ja tavallaan tukeutuu suurvaltamenneisyyteensä arvovaltansa lähteenä.

Liittolaisuuden vakuutteluissa sekä perusteltaessa ja selitettäessä sodanvastaista politiikkaa amerikkalaisyleisölle myös dissosiativinen argumentointi on keskeisemmässä asemassa kuin koskaan muulloin. Sen tarkoituksena on rajata ulos niitä merkityksiä ja motiiveja, joita yleisö voisi muutoin päätellä kyseisellä politiikalla olevan ja joiden tulkitsemisesta Ranskan politiikan motiiveiksi voisi olla sille suurta haittaa esimerkiksi uskottavuuden ja luotettavuuden menettämisen muodossa.

Ainakin kaksi liittolaisuuteen liittyvää keskeistä dissosiaatiota esiintyy puheissa toistuvasti. Ensimmäinen on amerikkalaisvastaisuuden kieltäminen politiikan vaikuttimena: emme ole amerikkalaisvastaisia, tarkoituksena ei ole vastustaa Yhdysvaltain valta-asemaa. Tämä dissosiaatio esitetään lukuisissa eri yhteyksissä. Varsinkin Chirac tuo liittolaisuus- ja ystävyysvakuutteluihin vahvasti mukaan oman persoonansa ja todistelee hyvää suhdettaan amerikkalaisiin kvantiteetin lokusta käytävällä argumentaatiolla. Hän luettelee omia, myönteisiä ajatuksiaan ja kokemuksiaan Yhdysvalloista ikään kuin matemaattiseksi yhtälöksi vakuuttaakseen amerikkalaisyleisön siitä, että

---

¹⁵⁵ Villepin 2.3.2003.

Ranskan politiikka ei johdu presidentin tai sen enempää kansankaan amerikkalaisvastaisuudesta. Chiracin vakuutteluissa voi paikoin nähdä koomisiakin piirteitä:

Tunnen Yhdysvaltoja kenties paremmin kuin valtaosa ranskalaisista, ja pidän maasta kovasti. Minulla on siellä lukuisia todella hyviä ystäviä. Se on maa, jossa minun on hyvä olla. Pidän kovasti “roskaruuasta”, ja joka kerta kun käyn Yhdysvalloissa, palaan sieltä liikakilojen kanssa.

Je connais les Etats-Unis mieux peut-être que beaucoup de Français et, j’aime beaucoup les Etats-Unis. J’ai beaucoup de très bons amis là-bas. C’est un pays où je me sens bien. J’aime beaucoup la “junk food” et, chaque fois que je vais aux Etats-Unis, je reviens avec un nombre excessif de kilos.¹⁵⁶

Toinen usein esiintyvä dissosiaatio, jolla Ranska pyrkii asemoimaan itseään uskottavaksi ja luotettavaksi toimijaksi kriisissä, koskee Ranskan ja Irakin kahdenvälisiä suhteita. Ranskan ulkopoliittinen johto todistelee, ettei maalla ole tai ole ollut Irakiin sen lämpimämmät suhteet kuin muillakaan länsimailla. Tarve tämänkaltaiseen vakuutteluun on helppo ymmärtää. Jos muiden tai etenkin amerikkalaisten keskuudessa leviäisi käsitys, jonka mukaan Ranska tosiasiaassa veljeilee Irakin kanssa, tämä sysäisi Ranskan käytännössä vihollisten ja amerikkalaishallinnon sanoin “roistovaltioiden” leiriin, jolloin Ranskan argumenteilla ei olisi enää mitään uskottavuutta tai merkitystä. Ranskan ulkopoliittinen johto vastaa näihin veljeilysyytöksiin toistuvasti samankaltaisella argumentaatiolla, jossa esimerkiksi kerrotaan Ranskan presidentin edellisestä Irakin-vierailusta olevan jo pitkä aika sekä esitetään erilaisia lukuja Irakin ja Ranskan kauppasuhteista tuoden esille, että Irakin osuus Ranskan ulkomaankaupassa on liki mikroskooppisen pieni. Argumentoinnin tarkoituksena on osoittaa faktoja luettelemalla, että todellisuus ei vastaa sitä näennäistä vaikutelmaa, että Ranskan politiikan taustalla olisi veljeily Irakin johdon kanssa. Lisäksi useaan otteeseen joudutaan vastaamaan syytöksiin siitä, että Saddamin hallinto hyötyy Ranskan sodanvastaisesta linjasta.

6.3. Ristiriitaisuuksien politiikkaa liittolaisuuden puristuksessa

Kuten jo aiemmin todettua, poliittisen retoriikan tarinat kertovat aina vähintään yhtä paljon kertojastaan kuin kertomuksen kohteesta. Eri suuntiin esitetyt erilaiset tarinat kertovat paitsi siitä, millaisena Ranska haluaa esiintyä, myös siitä, millaiseksi se tulkitsee oman asemansa kriisin aikaisessa, vuosien 2002–2003 maailmanjärjestyksessä. Ranskan esittämistä tarinoista koskien kriisin merkitystä ja toisaalta sen omaa toimijuutta ja aktiivisuutta käy ilmi, että Ranskan politiikka on yhtäältä hyvin ristiriitaista ja toisaalta perinteitä noudattavaa.

---

¹⁵⁶ Chirac 16.2.2003.

Suuruuspolitiikasta nouseva vaikutusvallan tavoittelu, Yhdysvaltain politiikan vastustaminen ja vaihtoehtojen esittäminen näkyvät vahvasti puheissa ranskalaisille eli sisäänpäin, mutta eivät juurikaan ulospäin, etenkin amerikkalaisille. Tämä osoittaa, ettei Ranskan ulkopoliittinen johto usko maailmanjärjestyksen nopeaan murrokseen. Se tietää Yhdysvaltain johtoaseman kestävän vielä tämänkin kriisin yli, joten se tavallaan alistuu asemaansa ja haluaa pitää ainakin jossain määrin kiinni hyvän liittolaisen asemastaan, jottei joutuisi epäedulliselle törmäyskurssille amerikkalaisten kanssa.

Coxin teorian mukaan hegemonian tai vastahegemonian syntyminen globaalilla tasolla on mahdollista ainoastaan asemasodan kautta. Ranskan Irak-politiikka havainnollistaa pitkän aikavälin prosessia, joka on parhaiten nähtävissä jonkinlaisena asemasotana Yhdysvaltain johtaman järjestyksen sisällä. Ranska näkee Irakin kriisin jälleen yhtenä vastustamattomana mahdollisuutena esitellä vaihtoehtoisia arvoja ja politiikkaa – etenkin kun se tietää olevansa kysymyksessä samalla puolella kuin raivokkaasti mieltään osoittavat kansalaisliikkeet eri puolilla maailmaa. Esitellessään näitä vaihtoehtoja se on samalla jatkuvasti asemassa, valmiina ottamaan itselleen nykyistä suuremman roolin silloin, jos ja kun valtasuhteet ovat jossain vaiheessa valmiit muutokseen.

Millään todennäköisyydellä tämä asemassa oleminen ei tarkoita, että Ranskan ulkopoliittinen johto osaisi itsekään arvioida, mihin tarkalleen ottaen ja millä aikavälillä vastustus mahdollisesti johtaa. Sen varovainen suhtautuminen suureen liittolaiseensa kertoo, ettei ainakaan aivan lyhyen aikavälin muutosta pidetä todennäköisenä. Silti suuruuspolitiikan vahva leima puhuttaessa omille kansalaisille kertoo, ettei suuruuden ja merkityksellisyyden tavoittelusta edelleenkään ole haluttu luopua, vaan sen kuvaa vaalitaan eritoten sisälle päin, maan omien kansalaisten keskuuteen. Vastahegemoniahan edellyttää joka tapauksessa tiettyä sisäistä vahvuutta ja konsensusta, jota Ranska pyrkii vaalimaan myös tässä kriisissä.

Kuten aiemmin Ranskan ulkopoliittisia strategioita käsittelevässä luvussa on todettu, Ranskan politiikka suhteessa Yhdysvaltoihin toimii kahdella ajallisella tasolla yhtä aikaa: lyhyellä aikavälillä se pyrkii esiintymään Yhdysvaltain hyvänä liittolaisena, pidemmällä aikavälillä se taas vastustaa Yhdysvaltain liiallista hallintaa ja pyrkii nakertamaan sitä kaikkien kykyjensä mukaan. Irakin kriisissä Ranskan voi nähdä tasapainoilevan ja yrittävän pelata molempien aikavälien peliä, sillä vaikka se pitää tiukasti oman linjansa ja mielipiteensä, se yrittää samalla luoda amerikkalaisten suuntaan kuvaa uskollisesta liittolaisesta. Tehtävä on vaikea, eikä ole ihme, jos tasapainoilu ei jälkimmäisen tavoitteen osalta oikein onnistu.

Tasapainoilu ja Ranskan varovaisuus amerikkalaisyleisön suuntaan näyttäisivät viestivän ristiriitaisuudesta ja ristipaineista myös toisen vastustuksen politiikan perinteisen jaon, niin sanotun tosi paikan lain suhteen. Pelkäsikö Ranskan johto tynnyttelevistä puheistaan huolimatta kriisin

vahingoittavan syvästi transatlanttisia suhteita? Aineistosta on nähtävissä, että Ranska tiesi jo suututtaneensa suuren liittolaisensa itsepäisyydellään ja pyrki kaikin tavoin tyynttelemään puheita välirikosta ja vakuuttelemaan aikeitaan olla hyvä liittolainen vastakin.

Kaikesta Yhdysvaltain painostuksesta ja suuttumuksesta huolimatta Ranska piti sotaa vastustavan linjansa loppuun saakka eikä tehnyt merkittäviä myönnytyksiä keskeisissä kysymyksissä. Näin ollen on todettava, että Ranskan politiikka ei ainakaan lopulta noudatellut niin sanottua tosipaikan lakia. Ranskan ulkopoliittinen johto ei siis pitänyt Irakin kysymystä Yhdysvaltain kannalta elintärkeänä, vaan priorisoi oman linjansa pitämisen liittolaisuuden edelle.¹⁵⁷

Mitä ristiriitaisuuden tai ristipaineiden vaikutelmaan tulee, on toki myönnettävä, että käsitykset kriisin merkityksestä ja suotavasta linjasta ovat hyvinkin voineet poiketa toisistaan paitsi ranskalaisten, myös Ranskan poliittisen johdon sisällä. Poliitiikan sijoittelu jälkeinpäin tietyn analyttisen linjan mukaiseksi ei siis välttämättä vastaa sen tekijöiden tietoisia tavoitteita.

6.4. Keskiältä multilateralismin asialla

Irakin kriisissä ja sitä koskevissa lausumissa Ranskan suuruuspolitiikan strategioista ehdottomasti tärkein Yhdysvaltain vastustuksen ohella on multilateralismin tukeminen ja puolustaminen. Tämä ei toki ole yllättävää – käytiinhän kovin väantö Irakin kriisin ratkaisusta juuri YK:ssa. Kuten aiemmin todettua, Ranskan multilateralismin strategian taustalla on nähty monenlaisia motiiveja, ja monenlaisia motiiveja sille voi nähdä myös Irakin kriisissä. Yksi niistä on eittämättä pyrkimys sitoa Yhdysvaltoja kansainväliseen yhteistyöhön ja myös suoranaisesti hillitä sen liki rajattomalta näyttävää toimintakapasiteettia.

Irakin kriisissä toteutuu, tarkasti kuin oppikirjassa, hegemonian paradoksiksi kutsuttu tilanne, jossa hegemonisen maailmanjärjestyksen instituutiosta tuleekin johtajavallalle eli Yhdysvalloille este tai hidaste sen pyrkiessä toteuttamaan itsenäistä suurvaltapolitiikkaansa. Tässä tapauksessa suurvaltapolitiikan tavoitteena on hyökätä Irakiin – todennäköisesti pitkälti julkilausumattomista syistä. Ranska ottaa kriisissä niin ikään oppikirjamaisen säntillisen keskivallan roolin: se puolustaa kaikin tavoin instituution arvovaltaa ja toimintakapasiteettia. Se yrittää saada kaikki muut maat sitoutumaan asian ratkaisemiseen YK:ssa – paitsi varmistaakseen oman, instituution puitteissa maksimaalisen

---

¹⁵⁷ Esimerkiksi päätoimittaja Bertrand Le Gendre katsoi artikkelissaan Le Monde -sanomalehdessä helmikuussa 2003, että Chiracin linja Irakin kriisissä rikkoi monelta osin de Gaullen periaatteita, joista tärkein oli seisoa Yhdysvaltain rinnalla todellisen kriisin hetkellä, erityisesti silloin kun kyseessä oli “vapaan maailman”¹⁵⁷ eli läntisten demokratioiden kohtalo. Le Gendren mielestä oli “tarpeetonta kysyä, mitä de Gaulle olisi ajatellut.”¹⁵⁷

vaikutusvaltansa kysymyksen ratkaisussa, myös hillitäkseen hegemonivaltio Yhdysvaltain toimintakapasiteettia.

Ranskan ulkopoliittisen johdon retoriikka tukee lukuisin, erilaisille yleisöille sovituin keinoin YK:n asemaa ja kansainvälistä demokratiaa. YK:n puolustaminen näkyy koko kriisin ajan vahvasti siinä *yleisessä tarinassa* eli kuvassa, jonka se esittää YK-prosessin toimivuudesta ja sen eri vaiheista. Ranska vetoaa kansainvälisen yhteisön yhtenäisyyteen muistuttamalla toistamiseen asetarkastusten olevan päätöslauselmalla 1441 *yhteisesti sovittu* proseduuri, joka ilmaisee kaikkien osapuolten tahdon. Se myös korostaa, että tämä yhteisesti sovittu etenemistapa todella toimii ja on johtamassa tuloksiin, vaikka Irakilta odotetaankin vielä parempaa yhteistyötä. Varsinkin tarkastusten hyödyllisyyttä ja toimivuutta epäileville amerikkalaisille korostetaan sitä, että tehtävän vaikeus on ollut jo ennalta tiedossa, joten ei ole tapahtunut mitään sellaisia ikäviä yllätyksiä tai epäonnistumisia, joiden vuoksi prosessi voitaisiin kyseenalaistaa:

On yksi asia, jonka tiesimme heti alkuunsa: tulimme tekemään tarkastuksia ja työskentelemään maassa, jota johtaa diktaattori. Se on asia, joka on otettu huomioon.

Il y a une chose que nous savions d'emblée: nous allions réaliser des inspections, nous allions travailler dans un pays dirigé par un dictateur...C'est une chose qui a été prise en compte.¹⁵⁸

Tämän tarinan piirteet saa hyvin esille esittämällä samasta asiasta vaihtoehdoisen tarinan, jonka piirteet eivät tule Ranskan kertomuksessa esille. Päätöslauselmaa 1441 olisi voinut nimittäin yhtä lailla luonnehtia myös erimielisen joukon tuskaisesti kokoon kursimaksi kompromissilausemaksi, josta eri osapuolilla oli vielä sen hyväksymisen jälkeenkin erilaiset tulkinnat. Lisäksi asetarkastajien viestit tarkastusten etenemisestä eivät missään vaiheessa olleet yksiselitteisen kehuja, joten myös suunnitelman toimivuudesta esitettiin samaan aikaan varsin erilaisia arvioita.

Keskeinen retorinen keino YK:n keskeisyyttä tukevissa puheissa on aiemmin jo sivuttu tarkemmin määrittelemättömän Me-pronominin käyttö. Sillä Ranska pyrkii luomaan YK:n turvallisuusneuvostosta kuvaa yhtenäisenä joukkona, joka on luonut käytössä olevan asetarkastustoimintasuunnitelman ja tuumailee sen onnistumista.

Hyvin tyyppillisesti Ranskan johto myös pyrkii "tekemään faktoja" viittaamalla todellisuutta kuvaaviin esisopimuksiin, jotka ovat tosiasiallisesti selvästi kiistanalaisia, eivät yleisesti jaettuina käsityksiä. Näissä tilanteissa Ranskan pyrkimyksenä on saada kaikki osapuolet mukaan yhteiseen projektiin – häivyttämällä samalla sekä sen oman linjan heikkoudet että asiaa koskevat erimielisyydet. Seuraavassa esimerkissä faktoja 'tehdään' YK:n yleiskokoukselle:

---

¹⁵⁸ Villepin 2.3.2003 tv-kanava ABC:llä.

Jokainen näkee sen: etenemme Irakissa määrätietoisesti kohti joukkotuhousteiden täydellistä eliminointia.

Chacun le voit: En Iraq, nous avançons résolument dans la voie de l'élimination complète des programmes d'armes de destruction massive.¹⁵⁹

Kolmas keskeinen Ranskan tarinaan kytkeytyvä retorinen keino multilateralismin puolustamiseksi on eri toimijoiden – myös Ranskan oman toimijuuden – häivyttäminen YK:n päätösvallan korostamiseksi. Erityisesti YK:n yleiskokoukselle puhuttaessa de Villepinin tarinasta puuttuvat paitsi eri näkemykset päätöslauselmasta, myös eri kantoja edustavat maat: koko valta päättää tulevista käänteistä on jo ikään kuin *luovutettu* asetarkastajille, joiden arvion mukaan nyt tuli toimia. Tulkintaa tai keskustelua ei siis nyt tarvita.

Äärimmäisin ja silmiinpistävin retorinen keino korostaa YK:n merkitystä ja arvovaltaa on de Villepinin käyttämä uskonnollinen retoriikka, jota hän hyödynsi ainakin paljon huomiota herättäneessä YK-puheessaan ystävänpäivänä 2003. De Villepinin totesi eri maiden edustajien olevan koolla YK:n *temppelissä*, jossa tehtävänä oli vaalia yhteisiä ihanteita, arvoja ja omaatuntoa – YK vertautui siis tässä seurakuntaan. Uskonnollisen retoriikan voi olettaa vetoavan tällaisella yksilöimättömällä ja abstraktilla tasolla periaatteessa kaikkiin maailman kansalaisiin uskontokuntaan katsomatta. Jokaiseen uskontoon sisältyy hyvyyden ja oikein tekemisen pyrkimys, johon de Villepin pyrki tietenkin vetoamaan Ranskan sodanvastaisen kannan ja YK-yhteistyön tukemiseksi.

Uskonnollisen retoriikan hyödyntäminen on mielenkiintoinen yksityiskohta ottaen huomioon Ranskan tausta maana, joka on edelläkävijä poliittisen ja uskonnollisen elämän erottamisessa. Kirkko ja valtio erotettiin Ranskassa muodollisesti toisistaan jo vuonna 1905, joten Ranska on viime vuosisadan alusta lähtien pitänyt itseään uskonnon ja politiikan erottamisen edelläkävijänä. Ranskassa ei ole näin ollen katsottu hyvällä myöskään amerikkalaisyhteiskunnan välillä vahvastikin esiin nousevaa taipumusta sekoittaa uskonnollista retoriikkaa poliittisiin palopuheisiin.

Myös multilateralismin puolustuksessa Ranskan ulkopoliittisen johdon voi nähdä vetoavan jossain määrin erilaisiin argumentteihin eri yleisöjen edessä. Puhuessaan universaaliyleisöksi luokiteltavalle YK:n yleiskokoukselle de Villepin vetoaa suuriin, universaaleihin arvoihin – eritoten rauhaan, oikeudenmukaisuuteen, siviilien suojelemiseen ja kansainvälisen yhteisön yhtenäisyyteen – tarkentamatta näiden merkityksiä eli jokseenkin abstraktilla tasolla. Tämä lieneekin paras tapa lähestyä yleisöä, johon kuului lukematon kirjo eri kantoja edustavien maiden päättäjiä ja kansalaisia.

---

¹⁵⁹ Villepin 7.3.2003

Sen sijaan amerikkalaisia houkutellaan pysymään YK-yhteistyön parissa tuomalla monellakin tapaa esille amerikkalaisten omia etuja ja eritoten *pehmeän vallan* merkitystä Yhdysvaltain omalle tulevaisuudelle. Toivottavana asiana Irak-kiistan taustalla esiintyy tällöin esisopimus, jonka mukaan Yhdysvaltain asema ei saisi heikentyä tai vaarantua kriisissä. Chirac ja de Villepin korostavat, että Yhdysvallat voi kyllä kyetä voittamaan yksin sodan, muttei rauhaa – se tarvitsisi kansainvälistä yhteisöä viimeistään jälleenrakennuksen ja maan uudelleen järjestämisen vaiheessa. Sen kannattaisi jo nyt hankkia jokaiselle toimenpiteelle muiden hyväksyntä, jottei se jäisi tiukan paikan tullen yksin.

Chirac yrittää myös luoda meneillään olevasta YK-prosessista amerikkalaisille mieluisan kuvan esittämällä, että amerikkalaisjoukkojen kokoaminen Irakin lähialueille oli keskeisesti vaikuttanut Saddamin hallinnon yhteistyöhalukkuuteen ja vauhdittanut asetarkastusten etenemistä: Chiracin mukaan amerikkalaiset ovat siis jo *voittaneet* Irakin kriisissä, eikä tarvetta sotaan lähdölle täten ollut – toivottavaa asioiden tilaa koskeva esisopimus tämän argumentin taustalla on paitsi Yhdysvaltain aseman säilyttäminen, myös se ajatus, että amerikkalaiset eivät saa kokea, että sotilaiden lähtö Persianlahdelta olisi tappion myöntämistä tai häntä koipien välissä pakenemista.

6.5. Muut strategiat

6.5.1. Euroopan rakentamisen strategia

Euroopan rakentamisen strategia ei ymmärrettävistä syistä nouse kovin usein esille Ranskan Irak-politiikan lausumissa. Ranskan olisi voinut kuvitella liputtavan vahvemminkin eurooppalaista kantaa ja visiota Irak-kysymyksessä, jos EU-maat eivät olisi jakautuneet kysymyksen ympärille niin pahasti. Koska Euroopan rakennus on yksi Ranskan tavoista hakea suuruutta ja merkityksellisyyttä maailman mittakaavassa, on myös tämän strategian käyttö ja jatkuvuus silti nähtävissä paikoin Ranskan lausumissa – niin epätoivoisena kuin poliittisen Euroopan tilanne kriisissä yleisesti nähtiinkin.

Erityisesti puhuessaan eurooppalaisille yleisöille Ranskan ulkopoliittinen johto pyrkii valamaan uskoa Euroopan projektiin tilanteessa, jossa EU:n jäsenmaat ovat jakautuneet eri leireihin, osa amerikkalaisten ja osa ranskalaisten puolelle. Ranska pyrkii vakuuttamaan, ettei Eurooppa ole kriisissä, tai ainakaan täysimittaisessa sellaisessa. Chirac kääntää muun muassa joissain lehdistötilaisuuksissa esiin nostetun Euroopan kriisin *minikriisiksi*, jonka merkitystä ei saisi nyt liioitella.

Euroopan rakennuksen etenemisestä vakuutteleva logiikka on pohjimmiltaan sama kuin YK-prosessia koskevassa argumentoinnissakin: Irakin kriisin kaltaiset vastoinkäymiset Euroopan poliittisessa yhdentymisessä eivät ole mikään yllätys, vaan alusta alkaen odotettavissa ollut selviö. Itse asiassa

Irakin kriisi ja muut vaikeat paikat ovatkin Eurooppaa vahvistava ja eteenpäin vievä elementti, sillä jokaisesta kriisistä Eurooppa nousee entistä vahvempana:

Euroopan historia on kriisien viitoittama, ja jokaisesta kriisistä se (Eurooppa) on noussut vahvistuneena. Ja tämä ilmiö tapahtuu taas.

L'histoire de l'Europe est jalonnée de crises dont chaque fois, elle est sortie renforcée. Et ce phénomène se produira encore.¹⁶⁰

Tämä “vaikeuksien kautta voittoon” -argumentaatio käyttää hyväkseen todellisuuden rakennetta muokkaamaan pyrkivää argumentaatiotekniikkaa. Käyttäen esimerkkinä muun muassa ajankohtaista yhteisvaluutta Euroon siirtymisen prosessia Chirac havainnollistaa, miten Eurooppa etenee kaikista hankaluuksista huolimatta. Tarkoituksena on siis siirtää tämä kaava Irakin kysymykseen ja saada eurooppalaiset uskomaan siihen, että poliittinen Eurooppa ei ole tuhoon tuomittu projekti, vaan hidas mutta menestyksenkäs taival, jota kannattaa jatkaa.

Myös Ranskan Eurooppa-politiikalle ominainen halu johtaa Eurooppaa käy selvästi ilmi muutamissa Irakin kriisiä koskevissa lausumissa. Muutamissa tilanteissa Ranska esiintyy hyvin vahvasti Euroopan johtajana, jonka mielipidettä ei sovi ohittaa, jos mielih olla mukana poliittisen Euroopan rakentamisessa. Tämä rooli nousi esille erityisesti episodissa joka sai alkunsa, kun ns. Vilnan ryhmä eli kymmenen EU:n ja Naton tulevaa jäsenmaata ilmaisivat yhteisessä kirjeessä tukevansa Yhdysvaltain politiikkaa. Chirac katsoi ryhmän käyttäytyneen edesvastuuttomasti, kun se ilmaisi kantansa konsultoimatta ensin EU-maita. Hänen mielestään erityisesti Bulgaria ja Romania ottivat suuren riskin, sillä niiden mahdollinen jäsenyys punnittaisiin vielä myöhemmin kansanäänestyksillä EU:n jäsenmaissa.

Leimaavaa Chiracin arvioissa ja tapahtunutta koskevissa kommentteissa on isällisen neuvova ja kouluttava puhetapa. Hän luonnehtii Vilnan ryhmän käytöstä “vastuuttomaksi” ja toteaa, että siitä puuttuvat “hyvän käytöksen” merkit:

Jos heti ensimmäisessä vaikeassa asiassa ilmaistaan mielipide ilman minkäänlaista koordinaatiota sen tahon kanssa johon aiotaan liittyä, ei se ole kovin vastuullista käytöstä. Missään tapauksessa se ei ole hyvää käytöstä. Joten mielestäni he ovat menettäneet hyvän tilaisuuden pysyä vaiti. Lisäisin, että paitsi että tällä teolla oli huvittava tai lapsellinen puoli, se oli myös vaarallinen teko.

Si, sur le premier sujet difficile, on se met à donner son point de vue indépendamment de toute concertation avec l'ensemble dans lequel, par ailleurs, on veut entrer, ce n'est pas un comportement bien responsable. En tous les cas, ce n'est pas très bien élevé. Donc, je crois qu'ils ont manqué une

---

¹⁶⁰ Chirac 10.3.2003.

bonne occasion de se taire. J'ajoute qu'au-delà du côté un peu plaisant ou enfantin de ce démarche, elle est dangereuse.¹⁶¹

Chiracin kritiikki perustuu eittämättä faktoihin siltä osin, että EU-maiden konsultoinnin jättäminen väliin ei tule siloittamaan kyseisten kandidaattimaiden tietä unionin jäsenyyteen. Mitä tulee Ranskan haluun rakentaa poliittista Eurooppaa yhdeksi maailman valtakeskittymäksi, lausunnosta kuvastuu Ranskan harmistuminen ja turhautuminen siihen, että Eurooppa ylipäänsä jakautui Irakin suhteen niin pahasti.

Sanavalinnoista ja Chiracin käyttämisestä metaforista välittyy kuitenkin vahvasti myös Ranskan Eurooppa-politiikan toinen keskeinen piirre, halu esiintyä Euroopan johtajana. Arvostellessaan Vilnan ryhmän käytöstä *huonoksi*, *lapselliseksi* ja *vastuuttomaksi* Ranska asettuu itse ikään kuin kasvattajan tai opettavaisen isähahmon asemaan – ja Vilnan ryhmän maille jäi mitä ilmeisimmin käytöstään ymmärtämättömien lasten tai puberteetissaan kapinoivien teinien rooli.

Perhe-metafora nousee ylipäänsä vahvasti esille Ranskan lausumissa, joissa sivutaan EU:n hajautumista Irak-kysymyksessä. Chiracin mukaan perheessä jo olevilla on enemmän oikeuksia kuin siihen vasta hakevilla, ja on luonnollistakin, että perheessä ollaan joskus erimielisiä. Metaforan käytöllä Chirac haluaa mitä ilmeisimmin valaa uskoa Euroopan rakennuksen mielekkyyteen vakuuttamalla, että Euroopan rakennus etenee ja maiden kohtalot ovat toisiinsa sidottuja, vaikka moni maailmanpoliittinen kriisi onkin jakanut EU-maat. Perhe-metafora on vahva retorinen keino, joka kätkee taakseen ajatuksen *verisukulaisuudesta*, joka ei tule koskaan katoamaan maailman tuulissa.

6.5.2. Varoittelua yksinapaisuuden seurauksista

Ranska puhuu muutamissa yhteyksissä hyvin suoraan myös amerikkalaisille moninapaisen maailman puolesta yleisellä tasolla. Tällöin Eurooppa ja Ranska ovat kuitenkin kuvassa mukana vain jonkinlaisena sivujuonteena, häivytettyinä taustalle.

Ranska esittää yksinapaiseen maailmanjärjestyksen *vaarallisena* ja kestävämmänä ja antaa sitä kautta ymmärtää, että toisenlainen järjestys on vääjäämättä tulevaisuutta. Tämä vääjäämättömyys on keskeinen piirre esimerkiksi seuraavassa otteessa Chiracin haastattelusta.

Yhteiskunta, jossa on vain yksi vallakas, on aina vaarallinen yhteiskunta ja saa aikaan reaktioita. Tämän vuoksi kannatan moninapaista maailmaa, jossa Euroopalla toki pitää olla paikkansa. Joka tapauksessa maailma ei tule olemaan yksinapainen...Seuraavien 50 vuoden kuluessa Kiinasta tulee merkittävä valta. Joten maailma tulee olemaan erilainen.

---

¹⁶¹ Chirac 17.2.2003.

Une société où il y a un seul puissant est toujours une société dangereuse et qui provoque des réactions. C'est pour cela que je suis pour un monde multipolaire dans lequel il est évident que l'Europe a sa place. De toute façon, le monde ne sera pas unipolaire..Dans les 50 ans qui viennent, la Chine représentera une puissance considérable. Donc, le monde sera différent.¹⁶²

Vääjäämättömyyden mielikuvan luomisella pyritään todennäköisesti jälleen siihen, etteivät amerikkalaiset provosoituisi ja tulkitsisi moninapaisuuspuheita amerikkalaisvastaisuudeksi tai Yhdysvaltain valta-aseman nakertamiseksi.

Huomattavaa on kuitenkin edellä jo mainittu yksinapaisuuden esittäminen *vaarallisena*. Toteamalla, että yksinapaisuus saa väistämättä aikaan *reaktioita*, Chirac itse asiassa kritisoi kiertokautta amerikkalaishallinnon taipumusta itsevaltaiseen käytökseen. Määrittelemätön *reaktioiden* käsite viitanee ainakin siihen, että esimerkiksi kiihtynyt amerikkalaisvastainen terrorismi on ainakin osittain amerikkalaishallinnon omaa syytä. Chirac pyrkii siis tässäkin houkuttelemaan amerikkalaisia yhteistyöhön, vähentämään itsevaltaisuuden piirteitä toiminnastaan, vedoten amerikkalaisten omaan etuun ja turvallisuuteen.

6.5.3. Ymmärtäjän ja välittäjän rooli

Ranskan ulkopoliittisen johdon puheista hahmottuu monissa tilanteissa vahvasti myös ns. välittäjärooli ja Ranskan halu profiloitua eritoten arabimaiden ja kolmannen maailman ymmärtäjäksi. Paikoin Ranskan johto sovittautuikin tähän rooliin hyvin suoraan. Erityisesti Yhdysvalloille Ranska halusi korostaa omia hyviä suhteitaan arabimaihin. Taustalla lienee ollut pyrkimys vakuuttaa Yhdysvalloille Ranskan politiikan perustuvan arabimaiden tuntemukseen ja tuoda esille Ranskan keskeisyyttä suurvaltapolitiikassa sekä sitä, että Ranskan mielipidettä olisi syytä kuunnella tarkasti.

Chirac korosti esimerkiksi New York Times -sanomalehden haastattelussa hyviä suhteitaan Aasian ja Afrikan maihin:

Minua on viime vuosina, ja erityisesti viimeisen vuoden tai kahden kuluessa, järkyttänyt suuresti länsivastaisuuden nousu näiden maiden kansalaisten keskuudessa. Tämä on asia, jota he (maiden johtajat) eivät uskalla sanoa presidentti Bushille tai ulkoministeri Colin Powellille. Eivät uskalla, koska tarvitsevat näitä.

Je suis très frappé depuis quelques années, mais surtout depuis un ou deux ans, de la montée de l'anti-occidentalisme dans leurs opinions publiques. Alors, cela ils n'osent pas dire quand ils rencontrent le Président Bush ou Colin Powell. Parce qu'ils ont besoin d'eux, ils n'osent pas dire les choses.¹⁶³

¹⁶² Chirac 16.2. Time Magazine –lehden haastattelussa.

¹⁶³ Chirac 9.9.2002.

Välittäjäroolin ja moniarvoisen *ymmärtäjän* roolin voi lukea myös siitä, miten Ranska pyrki kannanotoissaan monin tavoin levittämään globaalien uhkien käsitettä pois Irakin senhetkisestä joukkotuhoaseuhasta. Chirac ja de Villepin nostivat usein Irakin kysymyksen yhteydessä esille muut globaalit uhat ja etenkin terrorismin taustatekijät, muun muassa taloudellisen epätasa-arvon, ympäristöongelmat ja terveydenhuollon surkean tilanteen kehityksissä.

Meillä on tällä hetkellä monia vanhoja ongelmia: kurjuus ja köyhyys, epäoikeudenmukaisuus, epidemiat ja ympäristöongelmat. Toisaalta on uusia ongelmia, kuten terrorismi ja asevarusteluun liittyvät kriisit. On muistettava, ettei Irak ole kuin yksi kriiseistä, joihin meidän on pystyttävä vastaamaan.

Nous avons aujourd'hui beaucoup de problèmes anciens, la misère, la pauvreté, l'injustice, les les épidémies, les problèmes d'environnement, et nous avons des problèmes nouveaux, le terrorisme, les crises de prolifération. Et il faut rappeler que l'Iraq n'est que l'une des crises auxquelles nous avons à faire face.¹⁶⁴

Ranskan ulkopoliittiset strategiat ja sen ottamat roolit kertovat paitsi sen omasta pyrkimyksestä olla merkityksellinen ja vahvistaa asemiaan maailmanpolitiikassa, myös sen asenteesta amerikkalaishallinnon politiikkaa kohtaan.

Samalla kun Ranska ottaa itselleen tietyn roolin ja esittää vaihtoehtoja Yhdysvaltain näkemyksille ja politiikalle, se esittää väistämättä myös Yhdysvallat tietyssä valossa. Näissä kohden on nähtävissä myös kritiikkiä amerikkalaishallinnon toiminta- ja ajattelutapoja vastaan. Asettautuessaan edellisten esimerkkien tavoin *ymmärtäjän* ja *välittäjän* rooliin Ranska itse asiassa kritisoi Yhdysvaltain politiikkaa. Amerikkalaishallinnon politiikka näyttäytyy arvaamattomana, äkkipikaisena, lyhytnäköisenä, kapeakatseisena ja lyhytjänteisenä, kun Ranska itse ottaa kriisissä harkitsevan, varovaisen, pitkäjänteisen, laajakatseisen ja kaukaa viisaan roolin. Samaten puolustaessaan moninapaista maailmaa Ranska samalla kritisoi Yhdysvaltain tendenssiä yksinvaltaiseen toimintaan.

6.6. Vaihtoehtoiset arvot – oliko niitä?

Tarkasteltaessa lähemmin Ranskan Irak-lausumista nousevia vaihtoehtoisia arvoja on nähtävissä, että arvojen taistelun perinteinen, Ranskan kannalta hankala perusasetelma on ennallaan myös Irakin kriisissä. Maiden perusarvot eivät juuri poikke toisistaan, joten Ranskan on paikoin vaikea erottaa Yhdysvalloista.

---

¹⁶⁴ Villepin 13.3.2003.

Toisin sanoen Ranska ei suinkaan lanseeraa kokonaan uusien arvojen ja periaatteiden “mallistoa”, vaan pitäytyy pitkälti niissä vanhoissa ja perinteisissä, jotka se jakaa hegemonivaltio Yhdysvaltain kanssa. Aineistosta on kuitenkin nähtävissä, että Ranska nostaa näistä arvoista esille kokonaan eri puolia, aspekteja ja painotuksia kuin Yhdysvallat. Se monin paikoin laajentaa näiden arvojen merkitystä ja vaatii niiden toteuttamiseen uudenlaisia keinoja. Lisäksi poikkeavia arvotuksia on löydettävissä niistä keinoista, joita Ranska esittää Irakin kriisin ja muiden globaalien ongelmien ratkaisemiseen. Näitä eri painotuksista, näkökulmista ja kriisinhallinnan keinoista nousevia arvoja tarkastellaan seuraavassa muutamien keskeisimpien seikkojen osalta:

6.6.1. Oikeudenmukaisuus

Siinä, missä Yhdysvallat katsoo oikeudenmukaisuuden tarkoittavan, että kansainvälisiä sopimuksia uhmaava ja joukkotuhoaseita kehittävä Saddamin hallinto syrjäytetään, Ranska lähestyy oikeudenmukaisen kohtelun periaatetta eri tavalla. Se katsoo, että länsimaiden itsensä on pitäydyttävä tiukasti kansainvälisen oikeuden antamissa raameissa, jotta ne edes voisivat vaatia Irakilta sopimusten noudattamista. Toisin sanoen Yhdysvaltain “hyviin” ja “pahoihin” jakamia valtioita koskevat Ranskan mielestä samat vaatimukset – Ranska vaatii siis tasa-arvoa kansainvälisen oikeuden edessä kaikille maille. Lisäksi Ranska vaatii näille ns. pahoille valtioille keskenään johdonmukaista kohtelua.

Ranskan ulkopoliittinen johto käyttää oikeudenmukaisuuden vaatimuksissaan säännönmukaisesti kvasiloogisen argumentoinnin logiikkaa, jossa se rinnastaa Irakin muihin läntisille demokratioille vastenmielisiin hallintoihin. Se vaatii, että Irakia tulee kohdella samalla tavoin kuin esimerkiksi Pohjois-Koreaa. Toisin sanoen, jos Irakiin hyökätään hallinnon vaihtamisen nimissä, on sama tehtävä oikeudenmukaisuuden nimissä myös Pohjois-Korealle, Iranille ja muille maille, joiden hallintojen kanssa johtavilla länsimailla on vaikeuksia tulla toimeen. Kvasiloogiselle argumentoinnille ominaiseen tapaan Ranska siis niputtaa nämä samaan ryhmään kuuluvat maat yhteen niin, että niiden väliset erot jäävät merkityksettömiksi ja näkymättömiksi, mikä tukee samanlaisen kohtelun vaatimista.

Tämän argumentoinnin tarkoituksena on paitsi vaatia Irakille tasapuolista kohtelua, myös esittää koko hallinnon vaihtamisen logiikka irrationaalisena ja kestävättömänä. Jos hallintojen vaihtamisen tielle lähdetään, olisi edessä loputon sarja raskaita sotia, kun mieluisaa hallintomallia “viedään” kauppatavarana lailla yhä uusiin maihin. Seuraavassa esimerkissä myös Chiracin sanavalinnat amerikkalaisyleisölle viestivät, että demokratian vienti sodan keinoin perustuu irrationaaliseen ja kestävättömään logiikkaan:

Haluaisin kuitenkin muistuttaa, että (Irakin) takana on kokonainen lista (maita), ja että jos pitää alkaa sotimaan käyttämättä ensin kaikkia muita mahdollisia keinoja diktatuurien hävittämiseksi maailmasta, niin se onkin aikamoinen kakku.

Je voudrais tout de même rappeler qu'il y a une liste derrière et que, si on doit faire la guerre sans avoir utilisé tous les autres moyens disponibles pour faire disparaître toutes les dictatures dans le monde, on a du pain sur la planche.¹⁶⁵

6.6.2. Demokratia

Yhdysvaltain ja Ranskan yhteiseen arvopohjaan olennaisesti kuuluva demokratia on Irakin kriisissä niin ikään keskeisesti esillä. Yhdysvallat katsoo, että on Irakin kansan, mutta myös koko maailman vakauden kannalta tärkeää, että Saddamin hallinto kukistetaan ja Irak autetaan demokratian tielle.

Ranska nostaa demokratiasta ja sen toteutumisesta esille kokonaan muita puolia. Se vaatii ensinnäkin demokratian toteuttamista eri maiden kesken niin, että Irakin kysymys ja muut suuret kansainväliset kiistakysymykset ratkaistaisiin yhteisellä päätöksellä YK:n puitteissa. Toisena aspektina Ranska nostaa esille kansalaismielipiteen, joka on useimmissa, myös sotaa virallisesti kannattavissa maissa vahvasti sodanvastainen. Ranska vaatii useissa yhteyksissä kansalaisten mielipiteille huomiota ja painoarvoa poliittisessa päätöksenteossa:

Tällä hetkellä 90 prosenttia kansainvälisestä yhteisöstä vastustaa voimankäyttöön ryhtymistä ja katsoo, että meidän tulisi pitäytyä päätöslauselman 1441 puitteissa.

Aujourd'hui, 90% de la communauté mondiale est défavorable au recours à la force et pense que nous devrions nous en tenir à la résolution 1441.¹⁶⁶

Ranska esittää siis amerikkalaisille vetoomuksen maailmanlaajuisen demokratian toteuttamisesta ja tarkastusten tien jatkamisesta samaan aikaan, kun Yhdysvaltain johto perustelee vastakkaista näkemystä, sotatoimien tarpeellisuutta, demokratian edistämiseksi.

Samaten Ranska muistuttaa toistuvasti, että valtaosa YK:n jäsenmaista vastustaa ainakin toistaiseksi sotatoimien aloittamista. Tämä tulee useasti esille varsinkin silloin, kun Ranskalta tiedustellaan, aikooko se käyttää veto-oikeuttaan niin sanottua sotaresoluutiota vastaan. Näissä tilanteissa Ranska

---

¹⁶⁵ Chirac 16.3.2003. Ranskan kielessä ilmaus "pain sur la planche", sanatarkasti käännettynä "leipää laudalla", on merkitykseltään verrattavissa sellaisiin ilmauksiin kuin "aikamoinen homma" tai tässä käytetty "aika kakku".

¹⁶⁶ Villepin 2.3.2003

korostaa, että sen ei toistaiseksi edes tarvitse pohtia vetoa, sillä turvallisuusneuvoston jäsenistäkin suurin osa on sen kannalla.

Molemmissa argumenteissa vedotaan paitsi yleisen mielipiteen tärkeyteen, myös kvantiteetin lokukseen. Tarkoituksena on tavallaan ilmaista, että Ranskan linja on hyvä ja oikea, koska niin moni muukin on samalla kannalla. Lisäksi on nähtävissä, että nostaessaan esille globaalin kansalaismielipiteen merkityksellisyyden Ranska tuo hyvin suoraan esille, että se pitää *pehmeää valtaa* itselleen tärkeänä vaikutusvallan ja arvostuksen lähteenä. Ranska siis esittelee maailmalle Yhdysvaltain johtajuudesta poikkeavaa hallinnon ja johtajuuden mallia antaen ymmärtää, että se itse puolustaa *todellista ja aidompaa* demokratiaa kuin Yhdysvallat.

6.6.3. Ihmisarvo ja ihmisoikeudet

Ihmisarvon lokus ja ihmisoikeudet ovat esillä Yhdysvaltain perusteluissa erityisesti siltä osin, että amerikkalaishallinnon mukaan Irakin kansa on vapautettava Saddamin hirmuhallinnon ikeestä. Ranska korostaa useaan otteeseen tuomitsevansa Saddamin hallintotavan, mutta se ei katso sotatoimien olevan hyvä tai tässä vaiheessa tarpeellinen ja sopivasti mitoitettu keino puuttua Irakin ihmisoikeustilanteeseen.

Ranskan retoriikka vetoaakin enemmälti ihmisarvoon siinä mielessä, että siinä nähdään sotatoimet ja niitä suurella todennäköisyydellä seuraava kaaos pahimpana ratkaisuna Irakin kansan kannalta. Sodan kauhuja ja kärsimyksiä yksittäisen ihmisen kannalta tuodaan esille tarkasti valituin metaforin.

Niille, jotka uskovat sodan olevan lyhin tie Irakin aseriisuntaan, vastaan, että se loisi haavoja ja repeytymiä, jotka parantuvat hyvin hitaasti. Ja miten monta uhria, montako surun murtamaa perhettä se vaatisi?

A ceux qui croient que la guerre serait le plus court chemin pour désarmer l'Iraq, je répons donc qu'elle créerait des blessures et des fractures, longues à cicatrizer. Et combien de victimes, combien de familles endeuillées?¹⁶⁷

Ranskan ulkopoliittinen johto kuvailee sodan seurauksia tavalla, jossa korostuu Irakin kansan haavoittuvuus mahdollisten sotatoimien jaloissa. Muut maat pyritään saamaan yksilön, yksittäisen irakilaisen, kannalle tuomalla esiin kansan haavoittuvuutta Yhdysvaltain sotakoneiston edessä. *Haavojen, arpien ja repeytymien* kaltaisilla metaforilla Ranska tuo esille juuri sodan aiheuttamia pienen ihmisen kärsimyksiä konkreettisimmillaan.

---

¹⁶⁷ Villepin 7.3.2003c, YK:n turvallisuusneuvoston lehdistötilaisuus.

Tässäkin kohtaa Ranska itse asiassa asettaa Yhdysvaltain politiikan varsin epäedulliseen valoon samalla, kun se nostaa esiin omia näkökulmiaan kiistaan: tarina määrittää molempia toimijoita. Herkät haavat ja arvet rinnastuvat juuri amerikkalaiseen sotakoneistoon, jonka Ranska esittää julmana ja verenhimoisena eritoten vaatiessaan, että tarkastuksille annetaan niiden vaatima aika, ennen kuin Yhdysvallat “päästää irti” nämä sotavoimansa:

Meidän mielestämme sotilaallinen agenda ei saa määrittää (tarkastusten) aikataulua.

Nous pensons que le calendrier ne doit pas être dicté par l’agenda militaire.¹⁶⁸

6.6.4. Rauha

Ranskan puolustaessa rauhaa ja varoittaessa sodan vaaroista se ottaa vahvasti itselleen samaisen välittäjän ja ymmärtäjän roolin, joka on tuttu jo gaullismin kulta-ajoilta. Ymmärtäjän roolilla tarkoitetaan tässä, että Ranska antaa vaikutelman siitä, että sillä on laajempi ja syvällisempi *ymmärrys* terrorismin ja muiden maailman pahuuksien taustoista ja syistä kuin muilla mailla, ja että sen viisaita neuvoja tulisi tämän vuoksi kuunnella tarkasti.

Erityisenä argumenttina sotaa vastaan nostetaan terrorismin vastainen taistelu. Samaan aikaan kun Yhdysvaltain poliittinen johto perustelee sotatoimien tarpeellisuutta juuri terrorismin kukistamisella, Ranskan johto varoittaa sotatoimista samalla perusteella.

Chirac vetoaakin juuri amerikkalaisiin muistuttamalla näitä syyskuun 11. päivän järkyttävästä *opetuksesta* ja vakuuttamalla, että sotatoimet herättäisivät arabimaissa vain entistä syvempää ja seurauksiltaan rajumpaa kaunaa länsimaita kohtaan:

Tämänkaltainen sota ei voi olla antamatta voimakasta impulssia terrorismille. Se saattaisi luoda kutsumuksia suurelle määrälle pieniä bin-Ladeneja.

Une guerre de cette nature ne peut pas ne pas donner une forte impulsion au terrorisme. Elle pourrait créer des vocations pour un grand nombre de petits Ben Laden.¹⁶⁹

Selvittäessään amerikkalaisille sotatoimien vaarallisuutta Chirac vetää siis esille terrorismikortin, jonka hän tietää vetoavan amerikkalaisten turvallisuudenkaipukseen. Vasta hiljattain järkyttävät WTC-iskut kokeneiden amerikkalaisten arvohierarkiassa terrorismin kukistaminen on juuri sen kaltainen

---

¹⁶⁸ Villepin 7.3.2003c.

¹⁶⁹ Chirac 16.2.2003.

ensiarvoisen tärkeä tavoite, jonka mukaan toimet tulee sovittaa. Se on amerikkalaisille paljon konkreettisempi ja siten tehokkaampi arvo kuin rauhan ja harmonisen yhteiselon universaalit lokukset. Sotatoimien vaarallisuuden esille tuomisessa Ranskan ulkopoliittinen johto turvautuu myös metaforiin, joilla pyritään ohjaamaan yleisön käsityksiä ja päätelmiä tilanteesta. Amerikkalaisia varoitetaan terrorismin *aallosta*, jonka sotatoimet Irakissa voivat saada alkuun. Metaforan avulla sinänsä aivan yksittäisistä terroriteoista muodostetaan *yhtenäinen* hahmo, jolle siirretään pelottavan voimakkaan ja pysäyttämättömän luonnonvoiman ominaisuuksia. Metaforasta nousee esille myös Ranskan ennaltaehkäisevälle toiminnalle antama, voimakkaasti Yhdysvaltain ennaltaehkäisevien iskujen ideasta poikkeava merkitys. On parasta pyrkiä ehkäisemään uuden terroriaallon, tämän luonnonvoiman, irtipääsyä, koska sen pysäyttäminen myöhemmässä vaiheessa olisi mahdotonta. Rauhaa “myydään” amerikkalaisille myös vetoamalla Yhdysvaltain johdon ja kansan omaan etuun. Paitsi että Ranska esittää huolensa menetettävistä amerikkalaissotilaista, se vakuuttaa presidentti Bushin voittavan, jos kriisi ratkaistaan ilman verenvuodatusta.

Herra Bush voi tuolloin todeta kaksi asiaa: ensinnäkin, “interventioni ansiosta, Irak on riisuttu aseista”. Ja toiseksi, “tein sen vuodattamatta verta”. Valtiomiehen elämässä se on merkityksellistä.

Monsieur Bush pourra dire deux choses: premièrement, “grâce à mon intervention, l’Iraq a été désarmé”. Et deuxièmement, “je l’ai fait sans faire couler le sang. Dans la vie d’un homme d’Etat, cela compte.”¹⁷⁰

6.6.5. Globaalin aktiivisuuden kuvia

Yksi Ranskan käyttämistä keskeisistä dissosiativisen argumentaation muodoista sellaisten syytösten kumoaminen, joiden mukaan Ranskan sodanvastainen politiikka kertoo sen passiivisuudesta ja haluttomuudesta puuttua maailman ongelmiin. Passiivisuuden ja pasifismin dissosiaatioita täydentää teksteissä hyvin usein kvantiteetin lokusta hyödyntävä argumentaatio, jossa kuvaa Ranskan aktiivisuudesta pyritään rakentamaan luettelemalla sen aktiivista toimintaa sodissa, jotka se on katsonut *oikeutetuiksi*. Aktiivisten, rohkeiden ja vastuullisten tekojen määrän on siis tarkoitus osoittaa, että Ranskan aktiivisuus on aitoa ja kestävä:

La France n’est pas un pays pacifiste. Nous sommes les premiers à contribuer à l’OTAN en termes d’effectifs. Nous avons été aux côtés des Etats-Unis en Afghanistan. Nous avons assumé notre part, et une part importante, en Bosnie et au Kosovo...

---

¹⁷⁰ Chirac 16.2.2003 Time Magazine.

Ranska ei ole pasifistinen maa. Joukkojen määrän perusteella olemme suurimpia Nato-operaatioiden osallistujia. Olemme olleet Yhdysvaltain rinnalla Afganistanissa. Olemme kantaneet vastuumme Bosniassa ja Kosovossa...¹⁷¹

Myös tästä globaalin aktiivisuuden hyveestä Ranska kuitenkin nostaa esille vielä toisen, ikään kuin “kilpailevan” puolen, joka liittyy läheisesti välittäjän ja ymmärtäjän rooliin eli Ranskan tarjoamaan vaikutelmaan, jonka mukaan se ymmärtää terrorismin ja muiden globaalien ongelmien taustoja ja syitä paremmin kuin muuta. Korostaessaan monessa yhteydessä terrorismin syitä ja niihin puuttumisen tärkeyttä Ranska esittää myös vaihtoehdoisen tavan puuttua aktiivisesti maailman ongelmiin – se puhuu köyhien maiden auttamisesta erityisesti kehitysavun kautta.

Mitkä mahdollisen sodan kustannukset olisivat? On puhuttu 60 miljardista dollarista, joidenkin arvioiden mukaan jopa 100 miljardista. Kuvitelkaa, mitä sellaisella summalla pystyttäisiin tekemään köyhyyden poistamiseksi, aidsin vastaisessa työssä Afrikassa ja demokratian vahvistamiseksi koko maailmassa...

Quel sera le coût d’une éventuelle guerre? On parle de 60 milliards de dollars, près de 100 milliards selon certaines estimations. Imaginez ce qu’on pourrait faire avec une telle somme, éradiquer la pauvreté, lutter contre le sida en Afrique, servir la démocratie à travers le monde.¹⁷²

Ranska siis vakuuttaa olevansa aktiivinen sotilaallisesti silloin, kun se katsoo sotatoimien olevan oikeutettuja ja tarpeellisia. Samalla se muistuttaa aktiivisuuden olevan paljon muutakin kuin sotilaallisia interventioita ja huomauttaa, että globaalien ongelmien hoidossa sotatoimet ovat varsin lyhytnäköinen ja pitkällä aikavälillä kestämatön keino.

---

¹⁷¹ Villepin 2.3.2003.

¹⁷² Villepin 4.3.2003, Radio Canada.

7. LOPPUPÄÄTELMÄT

Ranskan Irak-politiikan voi nähdä Yhdysvaltain hegemonian vastustuksena, vaikka Ranska ei – varsinkaan julkilausutusti – vastusta Yhdysvaltoja tai sen valta-asemaa sinänsä. Missään tapauksessa ulkopoliittisen johdon lausunnoista ja haastatteluista ei ole löydettävissä suoraa hyökkäystä tai haastetta Yhdysvaltain suuntaan. Itse asiassa sen kriisistä esittämät erilaiset kuvat viestivät siitä perinteisestä ristiriidasta, joka on kuulunut Ranskan politiikkaan sen etsiessä tietä Yhdysvaltain liiallisen hallinnan vastustamisen ja toisaalta hyvän liittolaisen tavoin käyttäytymisen välillä. Ennemmin kuin Yhdysvaltojen arvoja tai sen tavoitteita, Ranskan voi todeta Irakin kriisissä vastustaneen sen itsevaltaista hallintotapaa ja niitä keinoja, joilla Yhdysvallat pyrkii tavoitteisiinsa. Ranska esittelee vaihtoehtoisia arvoja ja kriisien hallinnan tapoja myös amerikkalaisyleisölle, mutta se varoo antamasta sellaista kuvaa, että se olisi varsinaisesti haastamassa Yhdysvaltoja johtovaltana.

Ranskan retoriikassa ja sen tavassa asemoida itsensä suhteessa Yhdysvaltoihin näkyy siis perinteinen kahtiajako: suuruus korostuu sisälle eli ranskalaisyleisölle puhuttaessa, liittolaisuus taas amerikkalaisten suuntaan. Tämä jako kertoo ainakin kahdesta asiasta. Ensinnäkään Ranska ei näe kovin lyhyellä aikavälillä maailmanjärjestyksessä suurten muutoksien mahdollisuutta, joten se tasapainoilee omien, vaihtoehtoisten näkemystensä esittämisen ja hyvän liittolaisuuden välillä pitääkseen kuitenkin asemansa nykyisessä, amerikkalaisvetoisessa maailmanjärjestyksessä vähintään nykyisellä tasolla. Toiseksi ulkopoliittikkaa tehdään tässäkin kriisissä pitkälti Ranskan omiin, sisäisiin tarpeisiin. Omille kansalaisille kerrotaan se, mitä he haluavat kuulla ja mikä on heille hyväksyttävää. Tässä oman, sisäisen kansallisen identiteetin ja suuruuden vaalimisessa voi hegemonian vastustuksen kannalta nähdä sen pidemmän aikavälin merkityksen, että Ranska todella on tietyllä tapaa asemassa, valmiina ottamaan itselleen merkittävämmän roolin ja suuremman tilan, jos ja kun sellainen vain jostain löytyy. Koska hegemonia joka tapauksessa lähtee valtion sisältä, on Ranskalle luontaista vallankumousvaltion perinteensä mukaisesti vaalia suuruutta ja hegemonian eräänlaista 'juurta' valtion sisällä. Ranskan ulkopoliittisen johdon lausumista nousee myös esille se asemasodan ajatteluun viittaava aspekti, että Ranska pitää globaalin kansalaismielipiteen eli ruohonjuuritason näkemysten puolustamisesta saamiaan pehmeän vallan voittoja itselleen merkittävänä vaikutusvallan lähteenä.

Ranskan suuruuspolitiikan strategiat näkyvät kriisissä vahvasti – aivan kuten ne näkyvät politiikan pidemmässä linjassa ja jokaisessa tilanteessa, jossa Ranska tarvitsee mahdollisimman paljon vaikutusvaltaa ja näkyvyyttä. Strategiat näkyvät kriisissä Ranskan toimintatavassa ja retoriikassa, sillä samalla kun se vastustaa sotatoimia ja esittää omat ehdotuksensa kriisin ratkaisemiseksi, se pyrkii vahvistamaan omaa asemaansa ja vaikutusvaltaansa yleensä. Ylivoimaisesti tärkein strategia tässä

poliittisessa kamppailussa on multilateralismi, mikä on luontevaa tärkeimmän muodollisen päätöksenteon tapahtuessa YK:n turvallisuusneuvostossa. Ranska puolustaa multilateralismia lukuisin erilaisin keinoin eri suuntiin. Strategioiden retorisessa tarkastelussa korostuu se, että Ranskan oman toimijuuden ja roolin esittäminen vaihtelee tilanteen ja yleisön mukaan. Tarvittaessa Ranska häivyttää oman toimijuutensa ja aktiivisuutensa, mutta myös muiden toimijoiden ääriävät, eritoten silloin, kun se haluaa korostaa YK:n yhtenäisyyttä ja tämän yhtenäisyyden luomaa legitimizeettiä kriisin ratkaisemisessa. Vastaavasti Ranskan oma toimijuus, vaikutusvalta ja aktiivisuus nousevat vahvasti esille kuvattaessa tapahtumien kulkua ranskalaisyleisölle.

Mitä tulee arvoilla kamppailuun kriisissä, on todettava, että Ranskan ja Yhdysvaltain yhteiset perusarvot luovat lähtöasetelman myös Irakia koskevalle kiistalle ja sanailulle. Ranska ei pysty esittämään pohjimmiltaan erilaista arvoperustaa kuin se, jolla Yhdysvallat toimii, mutta se ei itse asiassa ole tässä kriisissä tarpeenkaan eron tekemiseksi suureen liittolaiseen nähden. Ranska nimittäin onnistuu nostamaan samoista perusarvoista, kuten demokratiasta, ihmisoikeuksista tai oikeudenmukaisuudesta, esille hyvin erilaisia puolia ja aspekteja kuin Yhdysvallat. Se vaatii näiden arvojen toteuttamiseksi erilaista toimintaa ja erilaisia näkökulmia kuin mihin Yhdysvallat on keskittynyt. Juuri tässä kohtaa erimielisten liittolaisten erot tulevat parhaiten esille: Ranska siis todella esittelee erilaista johtajuuden ja kriisien hallinnan mallia vaatiessaan erilaista politiikkaa yhteisten perusarvojen toteuttamiseksi. Keskeisimpänä piirteenä tässä vaihtoehtoisen johtajuuden mallissa on nähtävissä globaalin demokratian ja valtioiden välisen yhteistyön ja tasa-arvon puolustaminen sekä vaatimus eettisestä toiminnasta. Tutkija Thierry Tardyn nimeämistä Ranskan YK-politiikan perinteisistä linjauksista korostuu siis nyt vahvan liberalistinen suuntaus. Nostaessaan yhteisistä arvoista esille eri puolia Ranska samalla myös esittää Yhdysvallat tietystä valossa – sen ei siis edes tarvitse arvostella suurta liittolaistaan suoraan ilmaistakseen näkemyksensä, jonka mukaan Yhdysvallat on ottanut kriisissä liian kapeakatseisen, lyhytnäköisen ja aggressiivisen linjan.

Analyysin kahden osa-alueen – Ranskan strategioiden ja arvojen – osalta on todettava, että Ranskan suuruspolitiikan strategiat ja sen edustamat arvot kietoutuvat tiiviisti toisiinsa. Näin ollen on esimerkiksi vaikea sanoa, puolustaisiko Ranska niin kiivaasti multilateralismia ja valtioiden välistä demokraattista päätöksentekoa kriisien ratkaisemisessa tai moninapaista maailmanjärjestystä, jos se itse nousisikin keskivallan roolista hegemonivaltioksi. On hyvin todennäköistä, että sen halu esimerkiksi noudatella kansainvälistä oikeutta ja suosia yhteistä päätöksentekoa jossain määrin surkastuisi itsenäisen toimintakapasiteetin kasvaessa – ja kun se ei enää tarvitsisi YK:ta vallan kertoimeksi. Yhtä lailla Ranskan into rakentaa Euroopasta valtakeskusta todennäköisesti laantuisi, jos se kokisi olevansa “riittävän suuri” toteuttamaan haluamaansa suurvaltapolitiikkaa ilman Eurooppaakin.

LÄHDELUETTELO

Primääriaineisto

Jacques Chirac:

- 9.9.2002: Presidentin haastattelu amerikkalaisessa New York Times -sanomalehdessä.
- 10.2.2003: Presidentin yhteinen lehdistötilaisuus Venäjän presidentin Vladimir Putinin kanssa
- 16.2.2003: Presidentin haastattelu amerikkalaisessa Time Magazine -viikkolehdestä
- 17.2.2003: Presidentin lehdistötilaisuus Eurooppa-neuvoston epävirallisessa kokouksessa Brysselissä
- 10.3.2003: Presidentin haastattelu ranskalaisilla TF1- ja France 2 -televisiokanavalla
- 16.3.2003: Presidentin haastattelu amerikkalaisilla CBS- ja CNN-televisiokanavilla

Dominique de Villepin:

- 14.2.2003: Ulkoministerin puhe YK:n turvallisuusneuvostolle
- 27.2.2003: Ulkoministerin haastattelutilaisuus belgialaisen Le Soir- sanomalehden ja espanjalaisen El Pais -sanomalehden kanssa
- 2.3.2003: Ulkoministerin haastattelu Britannian yleisradioyhtiö BBC:n Breakfast with Frost -televisio-ohjelmassa
- 4.3.2003: Ulkoministerin radiohaastattelu kanadalaisessa Radio Canadassa
- 5.3.2003: Ulkoministerin yhteinen lehdistötilaisuus Venäjän ja Saksan ulkoministereiden kanssa Pariisissa
- 7.3.2003a: Ulkoministeri ranskalaisten televisiokanavien yhteishaastattelussa YK:n turvallisuusneuvoston kokouksen jälkeen
- 7.3.2003b: Ulkoministeri ranskalaisten radioasemien yhteishaastattelussa
- 7.3.2003c: Ulkoministerin lehdistötilaisuus turvallisuusneuvoston kokouksen jälkeen
- 13.3.2003: Ulkoministerin haastattelu ranskalaisen France 2 –televisiokanavan Campus-ohjelmassa.
- 19.3.2003: Ulkoministerin puhe YK:n turvallisuusneuvostolle

Kaikki lausumat on hankittu Ranskan presidentin (www.elysee.fr) ja ulkoasiainhallinnon (www.diplomatie.gouv.fr) internetsivujen arkistoista.

Sekundääriaineisto

Kirjallisuus / Hegemoniateoria

Carlsnaes Walter & Risse Thomas & Simmons Beth A. (eds.) (2003): *Handbook of International Relations*. Sage Publications, London.

Cox, Robert W.:

- (1981) : *Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory*. Millennium: Journal of International Studies 10 (2), s.126-155
- (1983): *Gramsci, Hegemony and International Relations*. Millennium: Journal of International Studies, 12 (2), s. 162-175.
- (1987): *Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History*. Columbia University Press.

Cox, Robert W. & Sinclair, Timothy J. (1996): *Approaches to World Order*. Cambridge University Press.

Cronin, Bruce (2001): *The Paradox of Hegemony: America's Ambiguous Relationship with the United Nations*. European Journal of International Relations, vol.7 (1), ss.103-130.

Gilpin, Robert (1981): *War and Change in World Politics*. Cambridge University Press.

Ikenberry, John G. & Kupchan, Charles A. (1990): *Socialization and hegemonic power*. International Organization 44, 3, Summer 1990, ss.283-315.

Macchiavelli, Niccolo (1995): *The Prince*. Penguin Books, London.

Modelski, George (1987): *Long Cycles in World Politics*. University of Washington Press, Seattle.

Nye, Joseph S. (1990): *Bound to Lead. The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books

Rapkin, David P.(ed.) (1990): *World Leadership and Hegemony*. International Political Yearbook, vol.5. Lynne Rienner Publishers, Inc., Boulder.

Wallerstein, Immanuel:

- (1974): *The Modern World-System I*. Academic Press, New York.
- (2003): *U.S. Weakness and the Struggle for Hegemony*. Monthly Review vol. 55/3, july-aug. 003.

Kirjallisuus / Ranskan ulkopoliitiikka ja johdanto:

Boniface, Pascal :

- (1998): *La France est-elle encore une grande puissance?* Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paris.
- (2003): *La France contre l'empire*. Editions Robert Laffont, Paris.

Charillon, Frédéric (2002): *Peut-il encore y avoir une politique étrangère française?* (Politique Etrangère 4/2002, ss.915-929.)

Cuche, Pascal (2003): *Irak: et si la France s'était trompé?* Politique Etrangere 2/2003, s.409-422.

Duroselle, Jean-Baptiste (1978): *France and the United States*. The University of Chicago Press.

Ekholm, Peter (1997): *Perivihollisista ikuisiksi ystäviksi? Saksan ja Ranskan ailahteleva liitto*. Ulkopoliitiikka4/1997, ss.4-12.

Frank, Robert (2000): *La France et son rapport au monde au Xxème siècle*. Politique Etrangère 3-4/2000, ss.827-839.

Gnesotto, Nicole (2004): *Europe et Etats-Unis – Visions du monde, visions de l'autre*. Commentaire nro 150, kevät 2004.

Hoffmann, Stanley (2000): *La France dans le monde 1979-2000*. Politique Etrangère 2/2000, ss. 307-317.

Kramer, Steven Philip (2000): *Les relations franco-américaines à l'épreuve de la crise au Kosovo*. Politique Etrangère 2/2000, ss.359-374.

LaCouture, Jean (1968): *Citations du président De Gaulle*. Seuil, Paris.

Lemola, Nonna (1999): *Ranskan ulko- ja turvallisuuspolitiikan eurooppalaistuminen*. Teoksessa CFSP+PESC+GASP=YUTP? Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityslinjoja, s.71-104. TAPRIn tutkimuksia nro 86, Tampere.

Macridis, Roy C. (1992): *French Foreign Policy: The Quest for Rank*. (in: Foreign Policy in World Politics, ss.34-67. Prentice-Hall International, New Jersey.

Moreau Defarges, Philippe

- (1999): *Les Etats-Unis et la France. La puissance entre mythes et réalités*. Institut français des relations internationales (Ifri), Paris.
- (2000): *La France et l'Empire*. Politique Etrangère 2/2000, ss. 333-342.

Ojanen, Hanna (1999): *Eurooppa ranskalaisittain – Ranskan ulkopoliittisen instituutin johtajan Thierry de Montbrialin haastattelu*. Ulkopolitiikka 2/99, ss. 50-54.

Risse, Thomas (2003): *Transatlanttisen turvallisuusyhteisön kriisi*. Ulkopolitiikka 2/2003.

Tardy, Thierry (2002): *La France et l'Onu, entre singularité et ambivalence*. Politique Etrangère 4/2002, ss. 931-947.

Touchard, Jean (1978): *Le Gaullisme 1940-69*. Seuil, Paris.

WWW-lähteet / Ranskan ulkopoliittika ja johdanto:

<http://www.brookings.edu/fp/cusf/analysis/beltran.pdf>

Beltran, Jacques (2002): *French Policy Toward Iraq*. U.S.-France Analysis Series, sept.2002, The Brookings Institution. Luettu www-lähteestä 23.10.2003.

<http://www.dw-world.de/dw/article/0,1564,1399187,00.html>

Uutiskanava Deutsche Wellen uutinen 17.11.2004 Saksan ja Ranskan reaktioista Condoleezza Ricen astuessa Yhdysvaltain ulkoministerin virkaan, luettu 15.9.2006.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/events/crisis_in_the_gulf/road_to_the_brink/216264.stm

Britannian yleisradioyhtiö BBC:n kronologia 97-98 kriisistä. luettu 15.9.2006.

Lehtiartikkelit / Ranskan ulkopoliittika ja johdanto:

Boniface, Pascal

- (2004a): *La Nature des relations franco-américaines est d'osciller entre coopération et différenciation*. Artikkelit L'économiste mahgrébinissa 24. maaliskuuta 2004.
- (2004b): *L'élargissement au prix de l'affaiblissement*. Artikkelit Le Figaro -lehdessä 17.4.2004.

Devillers, Philippe (1990): *L'Asie, contrepoids idéal*. Artikkelit Le Nouvel Observateur -lehden de Gaulle -erikoisnumerossa, 6/1990.

Jarreau, Patrick & Kauffmann, Sylvie & Lesnes, Corinne (2003): *Paris-Washington, les dessous d'une rupture*. Analyysi Le Monde -lehdessä 27.3.2003.

Le Gendre, Bertrand (2003): *Chirac-le-Grand ou de gaulle-le Petit?* Le Monde 22.2.2003.

Wahl, Nicholas (1990): *Les partis pris américains*. Artikkelit Le Nouvel Observateur-lehden de Gaulle -erikoisnumerosta 6/1990.

Suleiman, Ezra (2002): *La France, de la "grandeur" au rôle d'arbitre*. Analyysi Le Figaro -lehdessä 13.12.2002.

Kirjallisuus / Metodi ja aineisto:

Kuusisto, Riikka

- (1996): *Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa.*

Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) (1996): *Pelkkää retoriikkaa.* Vastapaino, Tampere.

- (1998): *Oikeutettu sota ja julma teurastus? Läntisten suurvaltajohtajien sotaretoriikkaa*

Persianlahdella ja Bosniassa. Like, Helsinki.

Lakoff, George & Johnson, Mark (2003): *Metaphors we live by.* The University of Chicago Press, Chicago.

Palonen, Kari (1991): *Näköispatsaista käsitaiteeseen puolueohjelmissä.* Kokoelmassa Suomalaisten puolueohjelmien retoriikasta (toim. Jukka Kanerva), Jyväskylän yliopiston julkaisuja, Jyväskylä.

Perelman, Chaïm (1996): *Retoriikan valtakunta.* Vastapaino, Tampere. Alkuperäisteos *L'empire rhétorique et argumentation*, 1977.

Perelman, Chaïm & Olbrechts-Tyteca, Lucie (1971): *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation.* Notre Dame, Indiana.

Summa, Hilikka (1996): *Kolme Näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus.* Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) (1996): *Pelkkää retoriikkaa.* Vastapaino, Tampere.